

Tartu Riiklik Ülikool
Üldise ajaloo kateeder

N. Putrolainen

D. Väirassi'i utopism
ja inglise XVII sajandi feodaal-
absolutistliku korra kriitika

Diplomitöö

Tartu 1964

Sisijuhatus

Käsitleva diplomitöö eesmärgiks on valgustada ühe prantsuse XVI sajandi utopistliku kommunismi esindaja Olivier Nairane'i d'Alais teos "Suurambiide ajalugu" ja sellega koos ka inglise XVI sajandi utopisti Francis Baconi teos "Uus Atlantis". Baconi ja üldse inglise utopismi mõistmist on kirjeldatud ja uuritud kontrollida, kas Baconi "Uus Atlantis" on avaldanud mõju Nairane'i teema töö kirjutamisel. Kuna Baconi "Uus Atlantis" oli jäänud lõpetamata, on tema utopia sobivalt kirjeldatud ja jäetud praegu välja töötamata. Sel põhjal on lisaks "Uus Atlantis" esitatud sobivad poliitilistele seisukohtadele lisatud ka materjali, mida annab Baconi teos, kõlbeline ja poliitilised erised ja episoodid. Töö kirjutamisel on kasutatud välgasid, milles on need mõlemad teosed esitatud koos. Kirgi ülesanne on ette anda Nairane'i

"Sivaraumbide ajaloo" järgi just
 Baroni mõju kohta, mille sellega koos
 Westle ka Campanella, Päikeseliin.²
 On tõenäoline, et Vairase kandas Ba-
 coniga tekkemises just seda tüüpi,
 mis on aas ära toodud nii Baroni
 "Uus Atlantis" kui ka Campanella, Päi-
 keseliin". See tüüp ilmus 1643. a. "Utrockti".
 On väga tõenäoline, et Vairase kandas
 just seda tüüpi ning seega siin tutlav
 ka Campanella, Päikeseliinwaga, misgi
 ta seda oma töös usagil ei maini. See
 on sellega üksikult ilmsaane seadelda li-
 hiddalt, millist mõju on Campanella
 avaldanud Vairase'ile ning kas nende
 töös on midagi ühist.

Põhjaltinevatt on käesolevas töös
 peatunud just Vairase'i, Sivaraumbide
 ajaloos jumes. Vairase'ile on piiranda-
 tud käesolevas töös kaks peatükki: I pea-
 tükkis on lähemalt peatunud Vairase'i
 elu ja jumes, Prantsusmaal ja ka Inglis-
 maal Vairase'i kalvüübimise ajal rali-
 nua kora jumes ning ka maadeavastus-
 te seisundi jumes Vairase'i elu ajal. Täma-
 rist kuisimusest on puudutatud just Aus-
 traalia avastamisega seotud asjaolusid, et

d. Kauramäe, Topog. komisjoni, v. 1947

sel teel näidata, kas Vairase teudis
 Austraalia, selle päriselanikke, loomi,
 ülemal jm., sest ta asutab oma uto-
 pistlikule Sevarambide riigi un. teudma-
 tulle Austraalia maale.

II peatükis on piiratud näidata, milles
 sisuho Vairase'i utopism.

Francis Baconile on pühendatud käes-
 oleva töö III peatükis, milles analüüsi-
 takse Baconi poolt „Uues Atlantisis“ ja
 „Civitate“ esitatud seisukohti. Pikemalt
 on siin peatutud „Uues Atlantisis“ kirjeldatud
 vilise seltsi või ühingu juures,
 mida kaal nimetatakse Gadomoni majaks,
 sest just sin avaldub Baconi utopism.

IV peatükis on piiratud võrrelda Vairase'i
 ja inglise XVII sajandi utopismi ning lei-
 da mis mõningat sarnasust, mis viitaks
 sellele, et Vairase oli tuttav inglise XVII sajandi
 utopistlike autori Baconi tööga, Uues
 Atlantis. Lihtidalt on siin peatutud ka mõ-
 ningaid Campanella „Päikeseriigis“ esitatud
 seisukohti. Lisaks Baconile on siin lihtidalt
 esitatud ka inglise kodanliku revolü-
 tsiooni aegse utopisti Hanningtoni seisuko-
 had. Niimaneid pole veel otseselt võrre-
 l-

3 Денис Вирае, Утопия Убапанутоб, и. 1956, к. 55
 4 Ф. Тэкоу, к. 18

dud Nairassi'i simeuhtadega, et
 misui ei viita, et Nairasse oleks midagi
 kasutanud oma töös. Need esitatakse
 peamiselt selleks, et näidata, et Bacon
 ei ole XVII sajandi Inglismaal ainuke
 utopistlikku laadi töö autor. Seda ei
 saa aga öelda Nairassi'i kohta, kes XVI
 sajandi prantsuse kirjanduses on täiesti
 üksik⁵. Nairassi'i „Suurambide ajaleht“ on
 varasemalt lähendatud peamiselt kirjan-
 duslikult kirjast. Kaasajad nägud te-
 mas peamiselt ilukirjanduse. Ajaleht on
 simeuhtalt on Nairassi'ile lähenevad nõu-
 ussude ajalehtlane N. P. Volgin, kes on põljal-
 livalt analüüsinud „Suurambide ajalehti“
 marksistliku ajalooteaduse simeuhtade val-
 gust. N. P. Volgin tõstabki Nairassi'i esle
 kui ilute utopistliku sotsialismi teo-
 retikut. N. P. Volgin on simeuht ja tunnus-
 taline utopistliku sotsialismi simeuht
 mitte üksnes NSVd vaid ka ülemaailm-
 ses ulatuses. Oma tööde est on ta saanud
 simeuht antase - simeuht simeuht. Töö
 kirjutamisel ongi teginud N. P. Volgini töö-
 dele⁶. Peamine, millele töö kirjutamisel

5 N. P. Volgini oma simeuht: „Французский
 утопизм XVII века“, Ленинград, Ученые
 сообщения, № 1956, к. 5-49, л. 48

6 B. П. Борухин, Французский утопизм XVII века, Ленин-
 град, Ученые сообщения, № 1956, к. 5-49

Б. П. Борухин, Французский утопизм XVII
 века, № 1960

on tegutsenud, si muidugi Nairassi'i
 „Sivarambide ajalugu“⁷. Töö kirjutamise-
 nel kasutatud, Sivarambide ajaloo tõlge
 on tehtud prantsusekeelsest väljaan-
 dest, mis sisaldab romaani kõige täius-
 likumal teksti. Siin on antud vaid no-
 re I osa, mis panebki huvi utopistlikule so-
 tsialismi ajaleo seisukohtalt. II osa on vähe-
 mit. See on ülekoormatud anekdootide
 laadi materjaliga ning paneb vähem
 huvi. Prantsuse ajaloo kohta käivad
 materjali on saadud A. G. Roginskaja loost.⁸
 Peab aga mainima, et faktilist materia-
 li annab see töö väga vähe. Kodumaa
 revolutsiooni algust Inglismaast annab
 väga hea ülevaate kaheköiteline töö
 „Inglise kodumaa revolutsioon XVIII sajau-
 dil“^{9,10}. Ürimehe osa haarab revolutsiooni
 teema algusest seni protectoraadi keh-
 testamiseni, teine osa on pühendatud
 revolutsiooni languse perioodile.

Väga huvitavaid mõtteid avaldab
 oma töös „Inglise utopia“ progressiiv-
 ne inglise ajaloolane A. D. Morton. Selles
 töös on A. D. Morton püstitanud ülesande

7 Дени Верак, История Сиварамбов, и. 1956
 8 В. П. Вольман, Французские утопии XVIII в., к. 49
 9 А. Г. Рогинская, Очерк по истории Франции
 XVIII - XVIII вв. и. 1958
 10 Никитинская буржуазная революция XVIII века,
 т. I, II под ред. В. А. Кошкинского, Л. А. Мельникова и. 1954
 11 А. А. Мортон, Никитинская утопия, и. 1956

jalgida utopistlike mõtte arengid
 Inglismaal XIV - XIX sajandil. Nõrga liik-
 udatas on A. d. Morton'i seisukoht, et utoo-
 pia ei ole lihtsalt üksikute isikute loo-
 ming, fantaasia, vaid et utopia ajalu-
 gu väljendab erinevate perioodide klassi-
 de ja üksikute inimeste elutingimusi ja
 sotsiaalseid lootusi.¹² Kuid A. d. Mortonil es-
 umb ka üda vigu, mida professor N. Senjorov
 antud loose ümber¹³ ka ära märgib.
 Käesolevas töös nende vigade juures lähemalt
 ei peatuta, sest need ei puuduta otseselt
 selles töös puudutatud küsimusi. Tahaks vaid
 märkida tema väärade seisukohti Har-
 ingtoni suhtes, mille kohta ta ütleb, et Har-
 ingtoni võib arvata sotsialismile
 usvale ajaloolise materialismi konsept-
 sooni arengueas.¹⁴ Selle seisukohta liik-
 kas täielikult ümber nõukogude ajaloo-
 la f. M. Sapronin, kes tema artiklites¹⁵ tõestas,
 et Harington ei läinud kaugemale aja-
 loo idealistlikust mõistmisest.

Francis Baconi „Uut Atlantist ja „õrused“
 on põhjalikult käsitlenud F. A. Kogan-Bruks-

- 12. A. d. Morton, lk. 17j.
- 13. В. Сениоров, Вступительная статья к А. д. Мортону, Ленинградский журнал, № 1916, lk. 3-10
- 14. A. d. Morton, lk. 94
- 15. Ю. М. Сапрокин, О классовый сущности помещи-
 чества в начале Таурикситона, со сред-
 ние века, Вып. IV, № 1913, lk. 249-270,
 вып. V, № 1954, lk. 228-249
- Ю. М. Сапрокин, Творца Таурикситона и по сущности
 39 реинтерпретации, со средние века вып. IX
 № 1957, lk. 354-383

itein oma artiklis, Francis Baconi, Mes At-
lantis ja „Emed“¹⁶ Tema sissekohtadele
ongi põhiliselt tugitud käesoleva töö
III peatükki kirjutamisel.

Käesolevas töös esitatud andmed
Austraalia rahvaste etnograafia kohta
on saadud mahukat ja põhjalikust
tööst „Austraalia ja Okeania rahvad.“¹⁷
Maadeavastuste kohta andis materjali
I.P. Magidovitsi töö¹⁸. On kasutatud ka
uudamlike autorite W. Platzhoffi,¹⁹ F. Klein-
wächteri ja A. Dichtenbergi²⁰ töid. Need
on tähtsad peamiselt faktilise mater-
jali osas, millest otsustab neid on ka
kasutatud.

16 Ф. А. Кокан. Территории, Новая Атлантида
и Океан Франсиса Тэкона, Франские
Тэкон, Новая Атлантида, Океан и на-
ставный правительстве и политическое,
M. 1962, стр. 149-194

17 Народы Австралии и Океании, под ред.
С. А. Токарева. Е. П. Токарева, M. 1957

18 В. П. Магидович, Очерки по истории геогра-
фических открытий, M. 1957

19 W. Platzhoff, Geschichte des Europäischen
Seewalkensystems 1559-1660, München-
Bulow, 1928

20 F. Kleinwächter, Die Staatsromane, Wien, 1891

21 A. Dichtenberger, de socialisme au XVIIIe-e
siècle, Paris, 1895

I pt.

D. Nairame ja kaasaj

XVII sajand ja viti XVIII sajand on Prantsusmaal nn utopistlikud romaanid kirjanduseks. Mitte kusagil pole utopistlikke romaanid enamdamud sellist kohta nagu selle perioodi Prantsusmaal. Neude tööde suur arv ja tehutu menu tulevad selle ajaloolise perioodi isärasustest: „Kapitalistliku teotmise ebaküpsele seisundile, ebaküpsele klassiraherõrdadale vastasid ka ebaküpsed teooriad. Iühiskondlike ühiskondlike lahenemis, mis rägjaarene mata majanduslikes suhetes alles pidi ole, tuli peast välja mõelda... Oli tarvis leiutada uus, täiuslikum ühiskondlik korraldus ja see demarsovale ühiskonnale peale sundida rägjast pool... Need need sotsiaalid süsteemid olid juba ette määratud utopiateks jääma; mida enam neid ühtsajades välja töötati, seda enam pidid nad kaduma puhta fantaasia valdkonda. Utopistlik kirjandus, viti rõrdustar utopism, millega meil on tegemist Nairame'i

¹ F. Engels, Sotsialismi arenevine utopiat teaduslik, K. Marx ja F. Engels, valitud teosed, Lk. Tlu. 1960, lk. 99

"Svarambide ajaleht" näol, väljendab
ekspluatliitavate mielte ja liuna kehi-
miste unitusi ideaalset ühissuunat.

"Svarambide ajaleht" oli esimeseks töös
Prantsusmaal, milles selgelt avalduvad
kommunistlikud tendentsid.

"Svarambide ajaleht" autori Denis Vai-
rarse d'Alais'ist eluseo kohta ei ole päris
täpsid andmeid. Ei ole teada tema täpne
sünniaeg ja -aolt. Inglise progressiivse
ajaloolase A. d. Morton antab rahltus alla
inglile, kas pidada Denis Vairarse'i tööd

"Svarambide ajaleht" kirjeldus inglise
või prantsuse kirjanduse postt. Ta ütleb, et
"Svarambide ajaleht" on "... nähtavasti
kirjutatud prantsuse kirjanduse postt."³

Vairarse'i eluseo uurijad väidavad,
et ta sündis umbes 1630. a. paiku Alais'
liunas lõuna-Prantsusmaal Languedoc'is.
On teada, et ta pälvis protestantlikust
perest, kuid me ei või täpselt öelda
inglile, oli see aadli või kodanlik
perest. Oma karejääri alustas Vairarse
armes, võttes osa sõjast Kaalias. Näib, et
süü on tegemist Prantsusmaa sõjaga
liidus ühendatud Madalmaadega sis-

2 B. П. Борнун, Французская война 1793 г., lk. 6
3 A. A. Мортон, lk. 103
4 Ф. Т. Ульбарта, Творчество Дени Дидро, lk. 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, lk. 1956 lk. 307
5 B. П. Борнун, Французская война 1793 г., lk. 6

paania vastu, mis algas 1635. a. Richelieu
 püüdis tõmmata Hispaaniavastase
 koalitsiooni ka Inglismaad, kuid see ei
 õnnestunud. Siis nooges ta sellise koaliti-
 iooni Põhja-Kaalida rüüri⁶. Kuid see koo-
 litioon ei olnud piisav. Hispaaniavastase
 sõja põhiaarenil detringis, Flandrias, Piie-
 nudes ei olnud prantslastel aastail 1638-39
 õune, wad said lüüa ning rahu tulemu-
 ssa kuulutati Alpid läbipääsude vabale
 valdamisele kuuluvaks.⁷

Pöördudes sõjast tagasi arub Vair-
 rase kunuga õppima õigusteadust ning
 see päris uuseena saab ta õigusteaduste
 doktori diplomi. Naatavata aga oma edulle
 töös advokaadina, loobub Vairasse peagi
 sellest. Talle ei meeldinud see aord, mis
 valitses sel ajal kohtutes. Prantsust tolle-
 aegset kohtuorganites valitses ngades.
 Keskoõim oli loonud kõrgeima kuniingliku
 kohtu, mis oli kõrgeimaks kohtumise ku-
 ningas ise. Kohtadell oli aga intendantide
 kohus. Parallelselt neudega säilisisid ka
 munitsipaal-, arme-, kaubandusliinid ja
 kiriklikud kohtud; wad omasid laial-
 dast võime senjoraalakohtud.⁸

6 W. Platzhoff, Geschichte des europäischen Staaten-
 systems 1559-1660, München und
 Berlin 1928, lk. 205

7 W. Platzhoff, lk. 210 j.

8 A. G. Porvunkar, Originaal no uciopue Espanisue
 711 - 712 66., M. 1958, lk. 30 j.

Briti tähtsat osa teudandele parlamen-
did, mis viievalt Inglise parlamendist, mis
omas sadusandlike funktsioone, olid need
kohalikes arutustes.

Kriminaalõigus ei oleud saanud
uugu Prantsusmaal üheningune. dõunas
kõhtis kirjutatud rooma õigus, kuid
maa põhjaosas kasutati nn. "kava-
õigust" ehk "coutume'i". Siin kasutati
ühe saduse asemel kuni 400 viievat ja
vastuväärivalt coutume'i. Sageli kasu-
tati ülekuulamistel piinamisi, milledega
kaasnesid kehalised vigastused, mõni kord
lõppes ülekuulamine aga raskel sur-
maga. Õigus keitses püüdes, kohtuotsus
muletati ilusa motilleringutata. Kuni
kodanlike revolutsiooni valdus kohtu-
tus omavoli ja allkõrvalse võtmine.

Kui umb Vainansi ema, müüb ta
ära oma varanduse ja areb viisima. Es-
algu reisib ta mööda Prantsusmaad,
higune ka raugebralle. 1665. a. saabub
Vainane Inglismaale, kuhu jääb kau-
maks ajaks peetuma. Inglismaal oli ne
ajal küllaltki piirv olekord. 1659. a lõ-
pus ja 1660. a. algul lüüdis Inglismaal

3 A. E. Povnenka, lk. 31

10 samas

11 A. E. Povnenka, lk. 31 j.

järjest uunam poolehoidjaid uuninga
 restaureerimise ide. Selle elluviijajates elod
 ühell poolt kindral Monek, teiselt poolt
 presbiterid. Kindral George Monek.
 (1608-1670), seistes Šotimaal paikneva Ing-
 lise armee esolvas, kasutas oma sõdurite ja
 ohvitseride kas valitsusel rahulolematust.
 Armeeli jagunevad kaheks: osa armee don-
 douis, teine osa - Šotimaal, mis nad elid
 teudevall halesmates tingimustes uui-
 ned väesad, mis armee palikas. Siit
 oli ka pärit väemüümis, douloui kindra-
 liti vastu. Nawa monarhistina võitles
 Monek algus kaualeride poolt, mis aga
 läks üle parlamendi poolle. Kuid mitte
 uunagi ei teudnud ta siimpaatid
 uue uabariimline uuna vastu¹². Monek oli
 sobivaks isimees, uuega astusid läbi vää-
 rimistesse uui douloui presbiterite parem-
 poolnd ringkonnad, mis omased monarhist-
 lisse vasteid, mis ka kaualerid- emigran-
 did.

1660. a. 17. märtsil saatis Pina parlament
 uue laiali¹³, valmistades sellega ette mo-
 narhia restaureerimist. Märtsis- aprillis,
 uue teinestid uue parlamendi valimi-

¹² Арендничкал дѣлнчазнаа пубоутоуна, II, к. 125
¹³ Pina parlament oli uue uunam uue uue uue
 1659. a. 7. mail.

sed, tuostas siinjal Moore ametliku läbirääkimisi kuningas Charles II estu-
 dojatega. Moore'i nõuande järgi andis
 Charles II 1660. a. 4. aprillil välja erilise
 manifesti, nn. Breida deklaratsioon. Sellen
 deklaratsioonis lubas kuningas, et
 ta andestab ja kingib vabaduse õigisi-
 le oma alamatele. Samuti lubas kuni-
 gas siindlestaada siidamitteuistuse va-
 baduse ning, et iikui inimest ei mäisteta
 hukka tema religioosete vaadete pärast.¹⁴
 Kuna sõja ajal oli paljudelle ohvritele
 e, sõduritele ja teistele isikutele annetatud
 rojalistidelt, kirikult ja kuningalt konfis-
 keeritud maid, siis lubas kuningas kõik
 nende maade kohta käivad taotlused
 ja vaidlused anda lahendada parla-
 mendile, kes „... võib kõige õiglasevalt va-
 luda kõik huvitatuid.“¹⁵ Ka lubas
 kuningas nõustuda kõikide parlamendi
 artikliga, mis puudutavad ülalnimeta-
 tud küsimusi; sõduritele ja ohvritele
 dele lubas ta, et nad võtase teenistuse-
 n saavad tingimustel ja sama palga-
 ga, mida nad varem olid.¹⁶

Naravatele sihtidele jätkus neudest

14 Специальный указ короля Англии, 1660 г.
 А. Н. Трубецкой и А. В. Дорнохова, Т I, N. 1963, к. 52

15 Там же

16 Специальный указ, к. 52 jj.

järeleandmistest. 1. mail 1660. a. uuulis-
 tas uus parlament - konvent Charles II
 Inglismaa kuningas. 26. mail 1660. a.
 märkis Charles II pidulikult Londonisse,
 uus parlamenti speaker tevitab teda
 ilustava kõnega, milles ta viitab
 Stuardite tagasiöördumist kroonile
 jumaliku uuuletusega, restauratsioon
 uuesti aga nimetas ta „õnneliku res-
 taursiooniks“¹⁷. Nõustus teatas Charles II
 30. mail 1660 a., et ta kaitsub raudse
 oma alluvate vabadust. Kuid ne võik oli
 vaid maskering. Olles jäänud ilusa pa-
 aru kogu maast, mis varem kuulus un-
 kuningale, sõdis Charles II fiivantsistlikult täiesti
 parlamentist. Ka ei olnud kuningal ala-
 list sõjaväge. Independentlik armee oli 1660. a
 lõpus laiali saadatud, uis armee jäänud
 aga uis loodud. Kuningaga võrre tulnud
 ravalid võitlusi esialgu samuti taga-
 sihoidlikult. Kuid ei kuningas iga uis
 ravalid ei kavatsund aja uis jätta.
 Neundunud, et uis 1661. a. uisumelritud
 parlamendis olid uisumel ravalid (pres-
 bitubasi oli ka vaid 60 inimest) muutis
 kuningas järjekul oma poliitikat.

17 Архивнак Спннежазкар рбонноуе II, кк. 126jj.
 18 Архивнак Спннежазкар рбонноуе, II, кк. 127jj.

õrnajoones taastati kõigis tema õigustes ja privilegides riivlik anglikaani kirik. Teinud ulgurooned voolud said tagasi saamise ja viisudeste osalises. 1662. a võeti kõigelt demonteeritud¹⁹ allumist anglikaani kirikule. Järgnevalt ulitati avalikud paloued, väljajavalud anglikaani kirikus omad, uudest osast jaid aga vangistati või saadeti teigi aneumisele Amerikasse.²⁰ Kõigilt vaimulikelt võeti anglikaani kirikus põhikogmade teemistamist. Ka pidid vaimulikud andma nende meeningalt uue kiriku jaoks uingpraid teemistama, et igasugune vastuvõtt meeningale on viisama lubamatu nagu on lubamatud ka kõik katsed kiriklase ja riiklase kora muutmiseks. Lõpuks 20% raimulikkonast uldus rda teemistamata uingwad aiti ära oma kohadelt.

Jämedalt riikus valitus ka poliitilise amnestia lubadest. Juba varti pärast dondoume saabumist kuulutas Charles II, et amnestia alla ei kuulu un. tsaaritappjad, se on ued itaud, kes võtsid osa tribunalist, mis mõitis Charlesi riüdi. Kirgum riilitati siia kõiki autiõnneid uolulised pooldajaid.²¹

¹⁹ demonteeritud - sõnasõnalt „kõistimise ejaol“ nii nimidati Inglismaal kõiki ulgurooneid veoke ja rkte, mis ei teemistamud riiklikku anglikaani episkopaalkirikut.

²⁰ K. H. Пашарикова, Очерки по истории Англии 1640-1815 гг., II, 1958, lk. 194

²¹ K. H. Пашарикова, lk. 194

²³ Английская Справочная Палата, II, lk. 128

Reaktiivse võimsusega nii kaugelt, et 1661.a. jaanuaris kaevati hõudadest välja poolkõduunud Cromwelli, Iretoni ja Bradshowi kehad ning peeti üles. Parast seda antati nende pead ritvade otsa Westminsteri lossi ette tühistele näitamiseks. Lühem aabaluve nõudis parlamendis Brada deklaratsiooni nähtu täieliku muutumist, et maasta kätte võigile meeninga endistele vaenlastele. Kuid Charles II ja tema nõuandjad (peamiselt lord Clarendon²⁴) mõistisid, et see oleks vile meelne. need meel uude sõja ning ei julgenud selle peale välja minna.

Näga raske oli restauratsioonivalitsusele lahendada maa küsimust. Brada deklaratsioonis antud lubadest, et need omavõimud säilitavad õiguse maaale, ei täidatud. Kuid rojalistidel ei õnnestunud tagasi pöörduda ka endiste, enne revolutsiooni kehtinud maasuhete juurde, kuna suur osa rojalistide maast oli revolutsiooni perioodil müüdud valdajate endi poolt usaldusle. Suga oli tõstunud rabatahtlik ostu-müügi aut, misda rojalistid ei julgenud muuta cada baseaduslikuks. Seepärast otsustati,

²⁴ Edward Hyde earl of Clarendon (1609-1674) - rojalist ajalooslane. Oli restauratsioonijõel meeninga I ministriks, Charles I ja Charles II lähim nõuandja

et maad, mis olid konfiskeeritud uro-
 utstooni ajal, antakse tagasi nende en-
 distlike omavikule, kuid maad, mida
 omavikud olid ise müünud, jäävad
 ostjatele.²⁵

Restauratsioonil perioodil hakkus sel-
 gi rahvamassidele uu. 1662.a. raudes jättis
 põllutöö-lise faktiliselt sama liikumissa-
 badusest.²⁶

Restauratsioonil muutus pealada
 tööstuse ja kaubanduse kapitalistlikum
 arenguteid. Kuigi parlamentis olid enamuses
 laudlõrdid, pidi nii parlament kui ka me-
 ningas arestama uude uude kuursid. Uruun-
 tilisus, mis oli olnud Cromwelli poliitika alu-
 sus, jäi pikema ka hiljem. Sellest arenda-
 da edasi kaalutööst, oli juba 1661.a. ja 1662.a.
 lubatud olla export.²⁷ Suurpõllunduse
 arengutamisest usmängel uude uude kõrged tol-
 lid välismaalt siinsele uude teraviljale, kari-
 loomadile ja lihvale.²⁸ Inglise 17. sajandi
 statistiikide arenduste järgi suurenes aja-
 vahemikul 1660-1688 inglise kaubanduse, suu-
 tööstuse ja lahvade tootmisel uude uude
 rauda.²⁹

Poliitilistes sfäärides püüdis aga terav

25 К. Н. Шапарина, к. 187

26 Украинская буржуазная революция, к. 130

27 Украинская буржуазная революция, к. 131

28 samas

29 samas

shakond. 1660. a. oli riigikaitseministri esimeseks ministriks saanud walu Edward Clarendon, kes paistis silma riigikaitseministri vaadete poolt. Ta oli Prada deklaratsioonide autoris³⁰, mis ei üllaltki julgelt Charles II es. märkis hukka õukonnas rääkivat loodust. Kuid samal ajal ei viinud ka te teistest õukonna favoriitidest abita-maksimõlmise, ahnuse ja luksusele üle poolt. Tema loo oli riigiammendinga omast.³¹

Charles II oli alalises rahapuduses. Parla-ment oli määranud talles kindla summa - 1200000 naelsterlingit aastas³². Kuid ammendingale ei jätkunud sellest. Sellest ma-da raha, müüsid ammendingas ja tema minist-ter 1662. a. Prantismaale Cromwelli poolt vallutatud strateegiliselt tähtsa Dunkerque'i liuna, mis müües võle kodanuse ja no-laimate ringkondade pakumulle. Siis sel-lega tugivõimide kallalammingid ammendinga fa-vooride poliitikal. Clarendoni ministriks oleku ajal alustas Inglismaa üld sõda Ma-dalmaaadega (un. teine Inglise-Madalmaaade sõda 1665-1667. a.), mis lõppes Inglise laavasti-ku täielise tüvasaamisega. Pakumull

³⁰ Кунни́кал дырхыгазгал пубоуочул, II, кк. 132

³¹ samas

³² К. К. Ткачапунова, кк. 186

Clarendoni vastus oli väga uus. Sellest annab tunnistust arvoni se asfades, et tema areele kirjutati na kllind Inglismaad tabanud õnnetused, milledestema polnudki nüüdi. Nii nüüdiitati teda 1665. a. puhkenuid katkus ja 1665. a. nuus tulekahjus, milles põles $\frac{1}{3}$ Londonist³³. kõige selle tulemusewa pidi Clarendon lahutama Inglismaalt. Ta sõitis Hollandisse.

Clarendoni erumines ei täheleandud aga uul valitrusuursi muutmist. Mõnes suhtes muutus kuningaga poliitika uulgi uulstoonilisemaks. Clarendon järglastes said siis ministrit, uuldest uulstid katoliiklased ja uulst-anglikaanid. Kuid uulik siis olid uulstend (uulstale) esmärgiks tuostada salajast, parlamendi poolt kontrollimatut absolutistlikku poliitikat. 1667. a. läüud uul valitrus uulstine lordid Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley ja Lauderdale.³⁴ Sels väikese õuauudliku aistuauatia grupi võimutsamine uulstes parlamendis esile rahuldumatuks, mis 60. uuldate a. lõpus siis kahe partii - valitrus ja opohtoonipartii moodustamiseks. Kud partiid said peagi ka nimetuse. Erimesi nime-

³³ Украинская буржуазная революция, II, кн. 133

³⁴ Украинская буржуазная революция, II, кн. 134

tati touj'des, tuisi- whigides³⁵. Nis valit-
 nus esindas neqa nis touj'sid. Neude
 uatans agitat'oonis anti kelle uulle
 valitnuse whigide post nimetus, ca.
 "bal", mis inglise uulle tähendab "intüig,
 "salakaval rauduõu". See nimi tulit ali ka
 nimetatud ministrite perekonnanimede
 esimestest tähtedest.

"Cabali" valitnus tostar uahapaiusit
 mängu: välisell ta kaitnes protestantismi,
 tegeliuult aga taolles katolittismi võite Jug.
 lisuuaal. 1667. o. sõlmiti rahu Madalmaa-
 dega. Inglise valitnus oli üldesul suuol Suu-
 nited moodustama 1658. a. protestantline
 maade uolnikliide, uuhu uunlusid Jug.
 lisuuaa, Madalmaad, Suitsi. Samal ajal
 püüdis uuningas aga igati läheneda kato-
 liiklinele Prantkesmaale. Charles II oli amet-
 liuult anglikaani ussu, mid emigraat'oo-
 nis alles oli ta salaja vastu võtund katolitan
 usu. Katolikkulust uajasid Stuartid absolu-
 timi siindlustamises. Ka lootsid nad kelle
 abil saada domis xi uqulaanult teetust,
 ust parlament oli uitsi uuningas rahundite
 muutseuise.

Nadamaata klline teravale poliiti-

lisele oluonale on Charles II teinud teaduse ja kunstiarandamise osas Inglismaad. Tema ajal levisid Inglismaal eksperimenditraditsioonid. Kuninga meel soovimisel loovus Kuninglik Sells³⁶, mis oli loodud juba 1645. a. Oma nimetus sai ta 1662. a. See oli üks vanemaid Euroopa teaduste akadeemiaid. Inglismaal omas see suurt populaarsust.

Selline oli oluonol Inglismaal Nairani'i suva raabumise ajal. Inglismaal õppis Nairani tundma Euroopa elu, seal valitsvaid intriige. Saamuti nägi ta ka teiste inglise isikoonakultide elu ja uumbeid. Tema tuttavate ring Inglismaal oli lai ja mitmekiheline. Ta tutvus flo. roop John Docke'iga, kellega ta säilitas tutvuse ka pärast Inglismaale lahkumist.³⁷ Nairani'i tutvusringis olid sellised inimesed nagu inglise admiraliteedi sekretär, unelra "Päeviku" autor Samuel Pepys. (Teigene oli Samuel Pepys Kuninglikus Sellsis presidendina.)³⁸ Lähemalt oli Nairani tuttav ka Georg Villiers hertsog Buckingham.

36 Dnc. II. Пубертан, сочинения Уильяма Хенри, II. 1959, к. 276
 37 B. П. Борнун, Французский гювенн 1700 г. к. 7
 38 Samuel Pepys, "Päeviku" - tähtis ajalooline dokument, mis kujutas endast 1701. a. 60-ndate a. Inglismaal toimunud sündmuste kirjeldust.
 39 Dnc. II. Пубертан, к. 283

hamiga⁴⁰, kes sel ajal juhtis faktiliselt
 Inglismaa poliitikat. Buckinghami poliitilistest
 intriigidest võttis ka Vairane
 osa. Buckingham oli Charles II nõuand-
 jate grupi "cabal" organiseerija, misda
 parlamendi ringkondades usaldeldi kui
 vandenõud parlamendi vabaduste vas-
 tu. 1674. a. lauges Buckingham aga põlv
 alla. Mis oli aga tema põlv alla laugi-
 mise põhjus? Kii kuningas kui ka tema
 ministrid pooldasid katoliikluse seldi all
 lähenemist Prantsusmaale. 1670. a. 26. mail
 kirjutati Inglismaa ja Prantsusmaa poolt
 alla Doveri saladepingule. Prantsusmaa
 poolt kirjutas alla Colbert, Inglismaa poolt
 ministrid - katoliiklased Arlington ja
 Clifford.⁴² Deping oli naupelt salaja, te-
 ma siin ei olud parlamendile teada.
 Vastavalt lepingule lubas Charles II uhkusta-
 da Inglismaale katoliikluse usugiis, kui seda
 lubavad arjoolud. "Männi" korral kohes-
 tus Louis XIV saadma Inglismaale sõjaväed.
 Charles II kohustus koos Louis XIV astuma sõtta
 Hollandamaale vastu,⁴³ ullega tal oli amet-

40 Georg Villiers hertsog Buckingham (1628-1687) -
 Inglis maagiasid, kedusõja ajal
 oli kuningas poolt. Pärast uhkari-
 ratsiooni ühtes Charles II lähihondlas-
 tust. Teda petti Inglismaa aõige riika-
 maks meheks.

41 Ф. То. Улыбалба, lk. 308

42 Амурлицкая дѣяныязнае пѣворозум, II, lk. 135

43 samas

eiault sõlmitud 1669. a. üit. Sellega
 võtsid kuningas ja tema ministrid
 Inglismaa rahvusliku huvi, nõus-
 tust abistama Prantsusmaad tema
 vabariiklikel plaanidel ning astasid
 Inglismaa sõltumise Prantsusmaast.
 Valmistudes sõjaks Madalmaade vastu,
 väitsid ministrid, et ettevalmistused
 käivad sõjaks Prantsusmaa vastu. Parla-
 ment, laadmalal mädagi kokkuleppes Prant-
 susmaaga, arisgueris sõjaks siildaltu suu-
 re summa — 800 tuhat naelsterlingit.⁴⁴
 1672. o. astuski Inglismaa uos Prantsus-
 maaga sõtta Madalmaade vastu. Kui
 uodanles võttis sõja vastu vaikiva paha-
 mulliga, nis luidis tormiliseimat vastũdliku
 Charles II poolt antud „Urusallines aut“, mtl.
 lega ta pũidis katoliiklastele suuremaid
 poliitilisi õigusi anda. Ka aadikond ei nõus-
 tunud katoliikluse taastamisega. Uued
 summaapridajad, keslid oma maad sa-
 mid juba Henry VIII ajal reformatsioonil põe-
 sil uostatud uoortimaade skulari-
 sereerise tel, uundsid muut hirmu ka-
 tooliikluse taastamist es, „... mille puhul

44 Summaikal Sypnyaznaa pebouougul, lk. 135

nad oleksid pidanud tagastama
 kõik nende poolt võõritud endised üri-
 mevaad, mille telemeesena $\frac{7}{10}$ usgu
 Inglise maavaldustest oleksid) rahitunud
 omaaiake. ⁴⁵ Valitsuste vahel sellise
 mellede juures oli loomulik, et Charles II
 plaan võtnes esile protestooni. 1673. a. tü-
 gise mitiseis parlament tervalt sa-
 lituse välispoliitikal, nõudis liide kat-
 ustamist Prantsusmaaga ja rahu sõlmi-
 mist Madalmaadega. 1674. a. uuevarit
 oli Charles II sunnitud minema päleand-
 mistele. Madalmaadega sõlmiti separaat-
 rahu, Cabali valitus lauges. Ka Bucking-
 ham sai iius, Cabali liikmeid satles
 põle alla ning lahkus Inglismaalt. ⁴⁶

Vairase, uutes, et teda võtta se-
 tulusele intrügidest osavõtte pärast, sün-
 dub tagasi Prantsusmaal, Pariisi. ⁴⁷ Selles
 ajaks oli Vairase lõplaud oma „Sewa-
 ranteide ajaleo esimese osa. See ilmuskil 1675. a.
 inglise uules, kann aastal enne prantsus-
 uelse väljasaande ilmuemist.

V. P. Volgiini järgi kuulub Vairase nende
 prantsuse kirjanduse hulka, millede uandele

45 K. Mapek u. f. Žurube, OŠHK, m. 1952,
 lk. 307

46 f. Ts. Ulybauba, lk. 308

47 samas

leedi tihke side inglise ja prantsuse kultuuri vahel.⁴⁸

Parisis katustas Vairane uue side-
med poliitikaga. Ta uuendab isegi vildi oma
nime, lisab juurde d'Alais. Max Bell oma
töös annabki Vairane'i täielise nimega
Denis Vairane d'Alais, sama teel ka H.
Mortou.⁴⁹

Vairane'i Parisis seeditud aastad
(1675-1685) on tema biograafias kõige rüpe-
mad, mist on teada kõige rohkem. Siin
avaldas ta prantsuse uelles, "Svarambide
ajaloo" kahes osas: I osa - 1677. a, II osa - 1678-79. a.
1683. a. kirjutas ta prantsuse uelle lähikese
grammatika inglise uelles, 1682. a.⁵⁰ valmivad
prantsuse uelle metoodiline grammatika.⁵⁰

Ollis andekas, mitme viisgite huvide ja tead-
mistega, suvades osavust ruumestega hästi läbi
saada, omas Vairane palju sõpru. Prant-
susmaal omas ta sõpra muulsa Pierre-
Paul Riquet⁵¹ näol, kes ehitas lõunakavali.

Temaile pihtadas Vairane, "Svarambide ajaloo"
I osa.⁵² Ütilist tähelepanu vääril Vairane'i
sõprus John Locke'iga. Parisis nohtu 6. Mai-

48 B. H. Borren, Французский язык, т. II, к. 8

49 W. Trep, Будущая история культуры и
общества, сентябрь, и. л. 1927, к. 317

H. H. Mortou, к. 103

50 Ф. Т. Ульбаба, к. 309

51 Pierre-Paul Riquet (1604-1680) - lõunakavali ehita-
ja. Tööd kavali ehitamises algasid 1666. a.
Riquet esere rahunditega ja lõpetas 1681. a.
Kaval ühendab vahemerd Atlandi ookeaniga.
Tema pikkus on umbes 240 km (Ф. Т. Ульбаба, к. 309)

52 sama

ranne ülesti temaaga. Däbedus doone'iga avaldas Nairane'ile suurt mõju. Tema mõjul tekkis Nairane'is huvi sõtsaad-
 nite ja poliitiliste nõndaduste vastu.
 Prantsuse keelse „Svarambide ajaloo“ välja-
 ande tekkis huvitavaks just neose sõtsaad-
 ne osa, mis ingliskeelses variandis puu-
 des. On isegi seisukohti, et „Svarambide
 ajaloo“ ingliskeelne tekst ei olegi kirjutatud
 Nairane'i poolt.⁵³

Nairane'ile tehti korduvalt ettepane-
 mid astuda ringteostusse. Kuid Nairane
 keeldus, sest sellise ettepaneku vastuvõtmisele
 oleks tähendanud ka religiooni vahetamist.⁵⁴

Nairane'i meeleus protestantide hulka
 oli nähtavasti peamiselt takistuseks tema
 käijaäärile.

Kuningas Louis XIV (1643-1715) toetas pro-
 testantide suhtes valimatuks usundi poliitikat.
 Katoliikide kirik, olles fodaalide toeks,
 püüdis taotleada, et kuningas võtaks kal-
 siivisuse kirikuks ära kõik privilegid, mi-
 da viimane oli saanud Nantes'i ediktiga
 (1598.a) ja mida 1629. a. kinnitati „Arme-
 ediktiga“. Katoliikide kirikule valimatuks
 na toetus tehistas kuningas 1685. a.

53 B. П. Баран, Французские войны XVII в., к. 8

54 Ф. То. Улыбаев, к. 309

protestantidele antud õigused. Helega
 nende pulu tagajärjeks. Tühistatakse
 misnes alles, et melati ualvunistlik ju-
 madalusestus ja seuniti protestante
 üle mineva katoliiku usku. Kõik ualvi-
 nistlikud viinud muudused hävitami-
 selle, ⁵⁵ melati kodides protestantismi siisu-
 uolade õpitamine lastele, protestan-
 did pidid oma lapsi kasutama ristides
 katoliiku viinud poolt ⁵⁶ ju. Et takistada
 protestantide põgenemist välismaale koos
 varandusega, oli deklaratsioonis vi punkt
 selle kohta. ⁵⁷ Kõiki, kes jäid truuks oma
 usundile alvandmas galleid saadetakse,
 varanduse konfiskeerimine või uhaline ka-
 ristus.

Naatamata kõigile takistustele algas
 massiline protestantide põgenemine välismaa-
 le. Need võtsid melldi vastu paljud euroo-
 pa riigid: Madalmaad, Inglismaa, Branden-
 burg, Šveits. Tulmuses oli, et Prantsusmaa
 jäi ilma 400 tuhandedst danimust, välja
 ueti kapital, mis ulatus 60 miljoni liivini. ⁵⁸

Nairasni il õnnestus emigreeruda ühen-
 datud Madalmaadesse, kust ka surub.
 Tema täpne summa- aasta ei ole teada,

55 Speiomaat, lk. 103

56 Speiomaat, lk. 104

57 Samas

58 A. G. Pouchkova, lk. 40

mid tema biograafid arenevad, et ta
suri umbes a. 1700.⁵⁹

Seni ei ole veel midagi räägitud töö-
dest ja^{enda} autoritest, mida Nairane võis
tunda. Mõningaid neist võis ta kasutada
ka eskujuuna oma „Svavambide ajaloo“ kir-
jutamisel. Teos ühendas mainib Nairane
Platoni, Ilori ja Baconi töid.⁶⁰ Baconi
juures peab olema pikemalt järele mõtles
praktikades. Praegu aga tahaks lühidalt
peatuda Platoni ja Ilori juures ning
selgitada, millist mõju võisid nad Nairane-
le avaldada.

Platon (427-347. a. e. m. a.) oli antiikajalge
idealismi suurimaks esindajaks, oli arist.
tõrjutliku reaktsiooni ideoloog. Tema õpe-
tus oli suunatud materialistlike maa-
ilma käsitluse vastu. Ta sündis 427. a. e. m. a.
Aigina saarel, kus tema isa, Ateua veda-
nikud olid masomanid. Seltsusest
pärilohult kuulus Platon Ateua aristokraa-
tiasse. Siit ka tema vaenulikkus Ateua
demokraatia vastu, mille vastu ta astub
välja ka oma riigiõpetuses. Platon püü-
dis teoreetiliselt põhjendada omandusliku
riigi („ideaalriigi“) sellist vormi, mis oleks

59 D. To. Ulybaba, lk. 310

60 Бепае, lk. 55.

kõige enam vastanud aristokraatliku
 vaimulevile Ateena demokraatia mü-
 si perioodile⁶¹. Selle "ideaalse riigi" vastan-
 das Platon antiiksele demokraatiale,
 mis lubas rahvast osa võtta poliitilisest
 elust, riigi valitsemisest. Ta arvas, et riik-
 lise funktsioneeride võivad täita ainult
 aristokraadid. Põlluharijad ja käsitöö-
 lised aga peavad tegema asuhendruumelt
 oma tööd, nende koht ei ole riigis⁶².
 Sellele "ideaalsele riigile" omistab Platon
 uue põhivõruse: valitsjad - filosoofid
 omavad tarkust; valitsemid - mehinest,
 kolmas rühm - armast ja meõdeust.
 Neljandaks võruseks on Platonil õiglus,
 mida Platon ei omista mingile ühele
 rühmale, vaid see on uue teatav üld-
 riiklik võruse⁶³. Peale nende uue ja põhivõ-
 ruse rõhutab Platon ka sagaduse - usk-
 likkuse, jumalate austamise - tähtsust.
 "Ideaalne riik" peab igati soodustama
 religiooni. Usku peab Platoni moraali alu-
 ses ja riigi tehes⁶⁴. Vairane oli ilmselt
 lugemine Platoni teid, kuid jälgenda-
 mist me teinud ei ole. Vairane il on
 omaie võrdsest aruõmmunism, mis Plato-

⁶¹ Filosoofia ajalugu, toim. G. F. Heuraudrovi,
 I k, Trt, 1947, lk. 203

⁶² samas

⁶³ Filosoofia ajalugu, lk. 204

⁶⁴ Filosoofia ajalugu, lk. 210

nile on täiesti võõras.

Nagu me teame, das Hainase kaue-
mat aega Inglismaal. Utopistlike sotsia-
lismi ja kommunismi ideede tekkimine
on tihedalt seotud kapitali esialgse aku-
muleerimisprotsessiga.⁶⁵ Õnneksine aval-
dus akumulatsioonile ilmus Inglismaal.
Inglismaal oli ilmusnud ka Thomas More'i
„Utopia“⁶⁶ - raamat, milles on forme-
lised vda seisukohti, mis on oma-
sed utopistlikele kommunistidele. More'i
töö ilmus XVI sajandi I veandil. „Uto-
pia“ - see on reisikirjeldus teadmatus-
maale. „Utopia“ kirjutati ajal, mil geo-
graafilised avastused olid alles algamas.
See andis More'ile võimaluse kirjeldada
alles avastatud maid utopia vormis.
„Kommunistliku partei manifest“ rää-
b XIX sajandi alguse suurte utopistidega kirju-
tada: „... Tuleviku ühiskonna fantastiline
kujutamine tekitab ajal, mil proletariaat
on veel äärmiselt aruematu ja kujutleb
järelmalt ka ise veel oma olukorda fan-
tastiliselt, ne tekitab proletariaadi esimesel
aimurikkast tungist ühiskonna üldise
ümberkonalduse peale.“⁶⁷

65 B. N. Bonur, *Spansiytsiumi grommetsuni*
uudisajalge, d. 1960, lk. 11

66 Thomas, More, *Utopia*, lk. 1957

67 K. Marx ja F. Engels, *Kommunistlike partei*
manifest, valitud teosed, 1. kd.,
1. k. Tm. 1957, lk. 42

Teadusliku sotsialismi tekkimises ei olnud aeg veel niisuguse illo'i ega ka Vairani'i ajal. Illo peab uüigi pahede aluses naomandust⁶⁸. Õiglasu uona sub-
testamises peab Illo vajalikus kaotada täielikult naomandus. Vairani'i teos võib leida üllaltki sarvasid si-
rusohti Illo'i, Utopiaga. färgneses pra-
tiskas ougi paralleelselt Vairani'i si-
sueh-
tadega püütud esitada ka Illo'i sub-
teuist uendene aüsiuustere.

"Suuarambide ajalugu" ei ole aga liht-
sallt "Utopia" jäendus. Vairane ei ouio-
ta sotsiaalselt idedelle uelit osa uagu
nda uel Illo. "Suuarambide ajalugu" on
"uina" uornis uijutatud jutustus. Siin
ou uunt tähelepauu pööratud looduse,
eiunade ja suuarambide eu. eu uijeldami-
selle.

N. P. Volgini järgi avaldas Vairani'ile
uigu sel ajal uüiga uunt populaarsust ouar
"Garsibaso de la Vega töö" "de commentaire royal"
kommunistlikest uonaldustest uukade riigos,
Peuus.⁶⁹ Garsibaso de la Vega raamat deudas
tähtsat osa kommunistlike ideede leiuuel
XVII - XVIII sajandil. Oua teos annab Vega

68 III. Illo, lk. 90

69 B. П. Бонус, Французский утомес XVII в., lk. 9

inkade valitsjate rea, mis ilmusit Lupo-
 nellis Vairansi, kes oma töös saunuti
 kombinere suvaumbide valitsja rea.

Gene, kui anda Vairansi i utopis-
 misme juurde, tuleb patuda veidi ka
 maadeavastuste juures Vairansi kaasjal,
 kummetsewall just Austraalia avastamis-
 loo juures. Tekib küsimus, miks just Austra-
 lia avastamise juures? "Suvaumbide ajalo-
 usõwas, mis kannab pealkirja "Lugejale",
 tratab Vairansi, et tegemist on tõestisem-
 diinud loo kirjeldamisega. Ühiskond, millel
 selles romaanis on juttu olvat tõe poolest
 aruand solvandal mandril, nn. tundma-
 tul Austraalia maal.⁷⁰ Ilmselt on siin tege-
 mist maakuva kõige lõunapoolsema mandri-
 ga - Austraaliaga, mis si ajab kui Vairansi
 oma tööd kirjutas, oli eurooplastele veel täies
 ulatuses tundmatu. Kui Villalovose eksp-
 ditioonil lask kapten Pittsi juhtimisel oli
 1544. a. avastatud Uus-Guinea, siis aruati,
 et see on mingi seni tundmatu mandri
 väljaulatuv osa, millel väis peale Uus-Guinea
 olla ka teisi poolsaari.⁷¹ Seda mitoloogilist
 lõunamaamert nimetati Austraalia (la-

70 Berac, lk. 55j.

71 Berac, lk. 58jj.

72 U. T. Marungober, lk. 333

dina uelles - una australis incognita -
 mis tähendab, uuringmata lõunamaa). Hiljem,
 1607. a. jõudis hispaanlane Torres järelde-
 see, et Uus-Guinea ei ole lõunamaandri
 osa, vaid suur saar, mis on valda-
 tud väinaga, suurte saarte grupist, tege-
 viult aga-tõelisesst Austraaliast.

Ensoplastile avastas Austraalia kol-
 landlane Willem Janszoon (Jansz)⁷⁵, kes 1605. a.,
 sõitis mööda Uus-Guinea lõunarammiut
 ei värgaand Torresi poolt avastatud väina;
 möödas sellest ning jõudis Austraalia ranni-
 uelle. 1606. a. oma elluandis ta teatama,
 Uus-Guinea kujutab endast lõunamaandri
 põhjapoolset poolsaart, mis ulatub võibolla
 kuni „Antarktilise pooleni“⁷⁶. Hollandlased
 ei teadnud, et samal 1606. a. oli his-
 paanlane Torres juba tõestanud, et Uus-
 Guinea — see on suur saar, mis his-
 paania valituses heidis nõike uusi
 avastusi rangelt saladuses. Alles 150. a.
 hiljem, 7. aastase sõja ajal (1756-1763) riis-
 tasid inglased Manila hispaania
 valitserahivi ning said teada hispaan-
 laste avastustest Väikeses ookeanis.⁷⁷

Väikese ookeani avastajal olid maddelras-

73 U. T. Mangobur, lk. 333

74 U. T. Mangobur, lk. 338

75 Kapogor, lk. 43

76 U. T. Mangobur, lk. 384

77 U. T. Mangobur, lk. 338

tuksle osas juhtivaks maaks ühendatud
Madalmaad. Kiirkollandlased jõudnud
Jaava ja tistele Indoneesia saartele,
hakkasid nad otsima uusi teid
Haleootuse nimelt nende saarteni
jõudmiseks. Pärast Fransooni hakkasid
hollandi kaptenid istuise järel avastama
Uus-Hollandi põhja, lääne- ja lõunapoolset.
XVII sajandi 40-ndates aastates
hakkasid hollandlased, ühigi mitte täpselt,
uude raudsõda saardile järgimised
Uus-Hollandi (Austraalia) osad: põhja-
Arnhemimaa ja Cape-Yorki pool-
saare lääneranniku; Austraalia uugu lää-
neranniku ja lõunapoolset läänepoolset.

Briti mereväe Austraalia avastamise osas
on Abel Tasmanil, kes 1642. a. alustas
kahel laeval ekspeditsiooni. Ta alustas
reisid Bataaviast Mauriici saarele. Tagasiteel
pidi ta sõitma lõunast ümber Uus-Hollandi
ja Soolomoni saarte raudu pöörduma
tagasi Bataaviasse. Sama aegselt
pidi Tasman otsima kõige soodsamat
teed Indiast Tristesse jõudmiseks ja
võimalusest mööda uueima ka lõunapoolset
ni nende merade raudu, mida ta arvas

tab. See oli niidaltki raske ülevaatus.

8. oktoobril 1642. a. puujätk Tasman
Maarici saarelt lõunasse, mis pöördus
idasse. 24. novembril avastas ta kõrge
kalda, mille ta nimetas Van Dieмени
maaks (niid TASMANIA). Tasman ei
wadunud, kas ta oli avastanud saare
või Uus-Hollandi lõunapoolse poolsa-
re. Van Dieмени maad püti veel pool-
saareks ka pooldeist sajandit hiljem.⁷⁹

13. detsembril 1642. a. jõudis Tasman Uus-
Mereväe saareni, mida ta pidas lõuna-
maandri osaks.⁸⁰ Tasmani ekspeditsioon tõe-
tas, et Uus-Holland ei ole Antarktilise osa,
ta ei ulatu sellele isegi lähedale.⁸¹ Hilise-
mad avastused tõestasid, et Tasman oma
1642-1643. a. reisi ajal ei jõudnud mitte
üheski punktis täielise Austraalia pür-
vdele, et Van Dieмени maa on saar, ning et
saar on ka Uus-Guinea.

1644. a. alustas Tasman uut reisi,
mille eesmärgiks oli teha ümbraks, kas
Uus-Holland on ühtne maa. Selle re-
isi tähtsus seisus selles, et Tasman ja te-
ma abiline (tüürimees) ümrisid ning kand-
sid kaardile Põhja- ja läänel-Austraalia

⁷⁹ U. T. Mangobur, lk. 387

⁸⁰ samas

⁸¹ U. T. Mangobur, lk. 388

raamides, mis kaardab meid 3,5 tuhat
km. Saanti neitsid nad teistada,
et lles- Holland on ühtne maamer.

Madalmaade lauvad vilastasid kordu-
valt Austraalia läänraamikut. Kuid ki-
des nalt et vaid elutu kõrbe ja hõime, as-
elid väga mädalal allumilist arengu-
astmel, et teudumid hollandlased kuvi
maa koloniseerimise vastu. Pealigi me vil-
astid riivad koloniasaldused naab-
russ arevas Indoneesias. Hollandi asus-
tus Austraalias ei teinud.⁸³

1770. a. vilastas inglise meresõitja James
Cook esimesena Austraalia idarannikut ja
tõestas, et lles-Guine ja lles-Meremaa on
omavahel naand, mitte aga Austraalia mandli
väljaulatuvad osad.⁸⁴

Suga Vairame ei ovanud täpsid and-
meid Austraalia ja osalt ka Okeania koh-
ta. Elis valis ta aga oma romaani siind.
murtiku paigas just selle oletatava Austraalia?
Iluselt sellepärast, et Austraalia oli teud-
matu ala, vajalud salapärasuse ovestiga.
See võimaldas Vairame'il kirjeldada selle
maa ühiskondlik-politilist korda ja rahvat
utopia romis.

82 U. T. Mangobur, lk. 387

83 Sapozov, lk. 43

84 samas

II pt.

Vairani'i utopism

^{XVII} rajandil tõstatatud reiside ja maadeavastuste käigus koguti suures hulgal etnograafilist materjali nii veel tundmatute rahvaste elu-olu kohta. Vairani'i töös „Svarambide ajalugu“ on märgata lausa antropoloogilist huvi ühe võõramaise rahva tegevuse ning kommete vastu. Inglise ajaloolane H. d. Morton arvabki, et seda võib seletada maa-kuva ka kõige kaugemate rahvaste uurimisega ning nende avastamisega suhtlemises ja kaubanduses eurooplastega.

Dr. Friedrich Kleinwächter kirjutab „Svarambide ajaloo“ kohta, et selles on tõde ja lüüa harmoonilises tasakaalus, et see pole niivõrd svarambide juures toimunud kommunistlike korralduste ülestegemine, vaid siin on antud reisijamuste kirjeldus; samal ajal on see ka tõsine majandusteaduslik töö.

Tõde kangelt kapten Siden on välja- paistvate võimetega isik. juba lapsest pealt armastab ta leiguda reisikirjelduses. Sideni elukaik on lähedane Vairani'i mehe

1 H. d. Morton, lk. 103

2 F. Kleinwächter, Die Staatsromane, Wien, 1891, lk. 59

duloole. Siden on „mina - vanglane”, mille all Vairase kujutab iseennast. Nagu Vairase, nii ka Siden teenib armee, mis on ainsus Haadias, ning võtab osa ka lahingutest. Isa surm sunnib Sidenit lahkuema sõjaväest ja ta on õpinud õigusteadust. Kuid kohtunikuks ei tööta Siden kuigi kaua ning lahkub peagi ametist. Selgitades põhjusi, mis sundisid teda ametist lahkuema, on nad Vairase (illega) ka Prantsusmaal valit-
 nua kohtukonaduse kriitika. Ta märgib, et seal valitab baasus, illemuste es lõimitamine, mis juba vähesel teenistuses oleme ajal muut-
 tus talle vastikus.³

Peagi surub ka Sideni ema ja miid on tal täielik vabadus ning kapten Siden et-
 nustabki lahkuema pikema ajaks kodumaalt. Ta viibib Saksamaal, Sveisnis, Taanis, Island-
 maades. 1655. a. 12. aprillil on ta Hollandis laevale „Kuldne Draakon”, mis sõidab Ida-
 Indiasse.⁴ Seal selgub algul ilma äpar-
 dusteta, siis aga tabab laeva torm, mis pais-
 kab selle lõpuks letsijaule, mitte kaugel tuud-
 mate maa rannikust.⁵ Esimene mees
 maast ei ole kuigi hea. Nad olid sattunud
 sunnult liivale tasandikule, kus ei leidu-
 nud muud elusolendeid peale üksikute

³ Бepac, lk. 70

⁴ Бepac, lk. 71

⁵ Бepac, lk. 75jj

madude, vilist tõugu rottide ja lindude, mis sarwanesid teevidega⁶. Edaspidi kohtavad reisjad veel põtru, veärssete tihnikutes nägid nad parte ja tuis veelinde⁸. Kirjeldades selle avatava Austraalia maa loomastikke ei maini Vairase kusgil Austraaliale iseloomulikke kukerloomi: kängurud, kukurnegid, kukurkaru jt. Austraalias leidub väga palju loomi, mis on omased üksnes Austraaliale. Nii leidub seal 31 imetajate liigist 28 liiki, 270 linnuliigist — 100 liiki, ligikaudu pool putuka liikidest⁹.

Vairase'i poolt kirjeldatud loomad on väga vähe ühist Austraalia tõelise loomastikuga, põtru seal aga üldse ei leida. See räägib veel kord sellest, et Vairase ei tundnud Austraaliat.

Üldse oli laual olnud 307 meest, 3 noormeit ja 74 naist¹⁰. Pääseda õnnestub kõigil, saanti õnnestub päästa laeva varandus ja tagavarad. Reisirjad otsustavad seada sine sõjalise juhtimise usaldas kindrali ja temale alluvate ohvitseridega. Oma ülemavalisid nad kapten Fideni. Kõik isikud allutati rangete distsipliinile, saadeti välja sadgad, mis asusid otrima sobivat kohta laagri

6 Берае, lk. 79

7 Берае, lk. 90

8 Берае, lk. 91

9 Т. А. Кобуко, Аборигены, Кебонони мур, ТСС, 1, д. 1949,

10 Берае, lk. 85

11 Берае, lk. 81

jaaks.

Selle maa taimestik ja kliima on üldiselt sarnane Austraalia omaga. On teada, et Austraalia territooriumist kaarsuavad endi alla suure osa kõrbed ja poolkõrbed, metri kuldub vähe. Austraalia kliima on pehme, sajadand on kestvad niivad ilmad, mil pilvedest ei lange juuskagi. Sademeid on rohkemsti lõuna-Austraalias. Siin esinevad muresoovihmade perioodid. Põhja-Austraalias esinevad ekvatoriaalsed vihmad. Septembrist ka üks esineb suvel, teine talvel. Esineb padevihmasid. Ka Vairane kirjeldab ühte sellist perioodi: kolme nädala jooksul sadab peaaegu iga päev, sajuga kaasustegu tuul ja äike. Võib oletada, et Vairane oli umminud juba avastatud lõunamere saarte loodust ja kliimat ning selle põhjal tegi oma avastused ka Austraalia kohta.

Nasti pärast teadmatale maale sattumist olid reisijad saanud pargase Batavia¹³ viase, mis pidi seal teatama laeva tabanud õnnetusest. Sellest pargast ei ole aga minguid teateid ning se sunnib reisijaid otsima uusi võimalusi elatusvahendite hankimiseks. Otsustatakse saata väike ekspeditsioon ohvitser Maurice juhtimisel, mille üles-

¹² Bepac, lk. 104

¹³ Bepac, lk. 80

anne seisnes selles, et ta sõidaks panga-
 xga ümber ranna ja kui võimalik, uures
 välja, millisel maal astakse.¹⁴ See uus
 viis reisijad kokkupuutuse svaarambide-
 ga, õigemini uill spordidega, kes alluvad
 svaarambidelle.¹⁵ Svaarambid on väga sob-
 ralikud, kiirballakad. Selleks, et jõuda
 svaarambide pealinna - Svarindi, tuleb rei-
 sijatel läbida uillaltki pikk teekond, mille
 vältel uil on hea võimalus tutvuda sva-
 rambide ühiskondliku ja poliitilise korraga ja
 nende kommetega. Ka saavad nad ülevaate
 svaarambide kõrgest kultuurist.

Juba esimesel kohtumisel svaarambidega
 tõukab reisijale silma nende välineus: nad on
 suured kasv, hea kehahitusega; naised on
 väga ilusad ilgi ilusa iluteta.¹⁶ Hiljem selgus,
 et svaarambid ei salli eneste seas vigasid ja
 vändjaid. Oma pealinnaast ralsid nad väga
 kõik need, kes omastid minguid kehalisi puu-
 dujääke. Selliste inimeste jases oli svaarambi-
 de poolt¹⁷ arustatud valdi liin uigi ääre-
 aladil. Mis puutub austraallaste füüsilis-
 esse tüüpi, siis selle olulised tunnused olek-
 sid järgmised: keskmine rõi keskmisest suu-
 rem kasv, puu keha, pikad jäsemed, laiujad

¹⁴ Берае, ек. 107

¹⁵ Берае, ек. 114

¹⁶ Берае, ек. 222 jj.

¹⁷ Берае, ек. 122

juuresed, tumepruun nahk, lai, kuid madal
 uina madala ninajuurega, uskmisest pak-
 suvad huuled. Saruaseid joni swa-
 rambide ja austraallaste vahimises on kes-
 ke ette tuua, et Nairane ei esita täpsemaid
 andmeid swarambide antropoloogia kohta.
 Ta on püüdnud vaid üldisovalise kirjel-
 dusega.

Kapten Siden das swarambide juures
 kolmeist kuus neliteist aastat ja selle aja
 jooksul pöördis ta põhjalikult tutvuda nende
 riigi majandusliku ja poliitilise ülesehitte-
 nuga. Vestlused swarambidega ja nende raa-
 matute lugemine andsid kapten Sidenile väi-
 maluse tutvuda ka swarambide ühiskond-
 lise konna tekkimise ajalooga. Kapten Siden
 õppis lugema ka kohalikus keeles. Ta luges teo-
 riid filosoofiast, matemaatikast, ritsoonast,
 ajalooist jms.¹⁷, erilist tähelepanu pööras ta
 aga ajalool.

Thomas More pöörab vähe tähelepanu
 utopistlike konna tekkimisele, ta teatab vaid
 et utopistlik riik tekkis vallutuste tagajärgel.¹⁸
 Kuid Nairane räägib niilaltki põhjalikult
 sellest, kuidas laste päriselanikud enne
 ümberkonnaldusi, mida teostas I valitseja-

¹⁷ Харогби, эк. 65

¹⁹ Бепае, эк. 284

²⁰ Бепае, эк. 198 jj

²¹ III. Мор, Утомел, ил. 1958, эк. 108 jj.

Sevarias. Need lehenijed on niti kuvit-
 nad selle poolt, et siit me leiame juba
 na joni, mis on omased XVIII sajandi rom.
 meenistlikele ja võrdustavatele teooriatele
 ning on veel võõrad me aja varasema-
 tele utopistlikele teooriatele.

Sevarambide rahvas kujunes kahe raha-
 likust rahvast - prestarambide ja stekaram-
 bidest - ning määrannanud parsidest.²³ Swa-
 riare saabumise ajal oli kohaliku rahvast
 umbes 300000 inimest, mehed, naised ja lap-
 sed kokku arvatud.²⁴

Nairane ei selgita kohaliku rahva-
 prestarambide ja stekarambide päritolu, seda,
 kas ka nemad on usagilt sine ränna-
 und või on nende esivanemad pärit sa-
 mart. Teadlased on tõestanud, et aust-
 raallaste esivanemad ei saanud autohlooa-
 rilt pärineda Austraalia mandrilt, kuna
 Austraalia ei kuulu sellise trooni, mis oli
 olnud inimese algkoduks.²⁵ Austraallaste
 esivanemad tulid arvatavasti Austra-
 liasse põhjast, ne on Asia mandrilt, mit-
 te enne hilispaleoliitiumi. Tänapäeva
 Aasia lõuna- ja kaguosa elanikkonna
 kas leidub antropoloogilisi tüüpe, mis on

²³ B. П. Баран, Французские яшөөт VII б. к. II
²⁴ Parsid - religiooni loojad, mis pärinevad järgi
 olnud loodud Zarathustra poolt.
²⁵ Берае, к. 231
²⁵ Гапого, к. 67

lähedaselt nõgeland austraallastega.²⁶

Kohalik rahvas elas Sevarambas primitiivse kommunismi tingimustes. Kuid Vainasse kirjeldab primitiivset kommunismi nii, nagu see oli loomuliku aja ajal, eriti noors loodusõigusega, mõistes selle alla üldiselt aega, mil püüdnud kõik paha. Tegelikult oli see väga raske aeg.

Kohalik rahvas elas koos, jagunes suurperedeks, milledest igalüks omas juhti. Kaitseks valisid nad igal aastal väijuhi, kelle käsitluse iga perekond saatis teatud arvu ulevastatud mehi.²⁷ Sevarambidel oli ühtsus mitte üksnes varanduse osas, vaid ka abides. Väliselt oli need monogaamne²⁸ perekond: naine omas ühte meest, keda peeti tema laste isaks. Tegelikult olid naised ühised perekonna kõigile meestele. Naid siis, kui naisal olid suhted võõra mehega, vaadati sellele kui kuriteole ja karistati surmaga.²⁹

Rahva juhtimises valiti esindajad nagu hõimu poolt, kes kõik koos moodustasid ülemnõukogu, mis aitas kõigil tähtsaid küsimusi.³⁰

26 Сапогов, lk. 67 jj.

27 Берас, lk. 226

28 В. П. Боурин, Французский этнос VIII в., lk. 13

29 Берас, lk. 241 jj

30 Берас, lk. 242 jj

On teada, et Vairane õpis õigusteadust, ta sai 1kg õigusteaduste doktori diplomi.³¹ Tema töös etendab milbalkni olulist osa loodusõiguse teooria. On ilmne, et Vairane tundis suure loodusõiguse teoretiaante Grotius ja Pufendorfi töid. Ei Grotius ega Pufendorf olnud sotsiaalsete tendentide poolst kommunistid, kuid idee algust ühtnesest on neile omane. Kui Grotius ja Pufendorfi loodusõiguse iseloomustus on vaid maatiline, se ei ole faktidega põhjendatud, siis Vairane'il on loodusline kommunisti saenu täiditud faktidega, mis ilmselt on võetud teistest allikatest. Nendes allikates olid tõenäoliselt viisikirjeldused,³² mis olid ne ajal leidnud laad-dan leiuu ja sisaldasid ka etnograafia-alaseid tähelepanekuid. Võib ulda-da, et seda etnograafilist materjali töötati edasiandjate poolt ümber vastavalt valitsvale ühisaondlikule kontseptsioonile. Ei saa öelda, kas Vairane sai materjali oma töö jaoks sellises ümbertöötatud vormis, kuid igal juhul „Sevarambide ajaloo“ ei ole ühe rahva kohta käiv etnograafiline

31 Ф. Т. Улыбаев, стр. 307

32 Б. П. Борух, Французский гимн XVII в., стр. 15jj.

materjal lihtsalt paigutatud fantasti-
lisele maale, vaid see on iseloomustus,
mis on antud kommunistliku õpetuse kui
inimkõrva loodusliku oleku raames.³³

Kohalike elanike kirjeldatakse kui
mitlaliskahkeid ja söbralikke. Nad elavad
sunnides ja hültsuutes ning ei ole veel
varem isegi midagi kuulnud ei viiskristi-
listest.³⁴ Toetust nad peamiselt pui-
viljadest ja juurikatest ning mingisugustest
juurviljasortidest, mida nad
kasvatavad ja mid väga nuni saake. Nende
tavaliseks tegevusalaks oli ka kalandus
ja jahindus.³⁵ Riietus mil praegu pui-
dus, kõik käisid paljalt, kaitud vaid
see osa uhast, mida loodus õpetab vähe-
nema.³⁶ Relvadeks kasutasid mehed vi-
bustid, nooli, nuni keppe. Nad olid osa-
vad vibust lamma.³⁷ Kurbas on see, et
Vairase ei maini usagil austraallaste
ühle olulist ulva - bumerangi, mille tawi-
tamises nad olid suurel määral. On
püütud tõestada, et bumerang on pärit
väljastpoolt Austraaliat, kuid seda pole
nõuditud teha.³⁸ Kui Vairase oleks tões-
ti tundnud Austraaliat, oleks ta kahtle-

33 B. П. Бонин, Французский гимн VII 6, lk. 16

34 Берае, lk. 238

35 Берае, lk. 227

36 Берае, lk. 223

37 samas

38 Копови, lk. 71

mata märkinud ära bumerangi, mis
omad saladusliku omadust pärast oi-
set pöörduda tagasi teda visanud sui-
mes jalge ette.³⁹

Nii prestarambid kui ka stukkaram-
bid summandasid ühiselt päinest.⁴⁰

Seega dasid tundmatu maa päris-
danimud enne Sevriase saabumist väga
pimitiiselt, nad ei tundnud minguid
teadusi ega kunstid, mida meile hiljem õpe-
tasid pärid.⁴¹

Kui anda etnograafilist materjali,
mida kasutas Vairane, võrrelda meile
tänapäeval teadaoleva materjaliga, Aist-
radia kohta, mis võib siit leida niilalt-
ki palju sarnasust. Kuigi on ka sellist,
mis näitab, et Vairane ajal Austraalias
sül ei tulnud. Austraalia pärisela-
nimud enne eurooplaste kolonisaatori
ei tundnud ei maahariidist ega ka
kajakasvatust. Jahiindus - see oli aust-
radlaste põhiline tegevusala.⁴² Ka tege-
lesid austraallased kalandusega.⁴³ Ela-
tinle lisa hakkisid nad korilusega, se-
juures taustati koriluse saadusi nii teo-
ult kui ka tules küpsitatult.⁴⁴ Stukka-

-
- 39 Kapogei, lk. 130
 - 40 Bepae, lk. 223
 - 41 Bepae, lk. 242 jj.
 - 42 Kapogei, lk. 99 jj.
 - 43 Kapogei, lk. 105 j.
 - 44 Kapogei, lk. 110

raambid ja peetaraambid süüsi teud-
sõd primitiivsele süüle ka maakarimist.
Nad kogusid viljatagavarad vaher-
meks aastaks. Vilja säilitamiseks kasva-
sid nad maase suured augud.⁴⁵

Kirjanduses on leitud sarnasust, et
austraallased ei kogunud tagavara-
sid ning elasid sellest, mida nad hanki-
sid iga päev. Kuid on ka andmeid, et
mõningatel juhtudel nad kasutasid toi-
dulagavarasid, kuigi mitte riiki piiraks
apaks⁴⁶ nagu seda tegid svaraambid. Auk-
raallased kogusid söödavaid seemneid
ning kasvasid need maase, mõniaord
olid selleks otstarbeks suured vahkkolid.⁴⁷

Kuni eurooplaste tulemini ei tundnud
austraallased ka rüüstust. See tulenes nende
madalast kultuurilisest tasemest ühelt poolt
ja teiselt poolt - kliimatilisest tingimus-
test.⁴⁸ Kagu-Austraalia laanused õmblesid
süüsi vahkadest kuper. Kaitstes külma vas-
tu hõõrusid nad koha ülemis rasvaga.
Kuigi ajuti langes temperatuur alla 0°, ei
tundnud austraallased külma. Tõni üll,
se pulbul magasid nad lõhke ääres ja ruge-
li oli ärgates nende nahk kaetud härma-

45 Berac, lk. 231

46 Kapogee, lk. 99

47 sarnas

48 Kapogee, lk. 145

tinga. Glanuius elid uel amid.⁴⁹

Ühiskondliku korra ja uel ürg-
kogukondlik kord, kus põhiliseks oli ühis-
kondlik omaud tootmismahenditele, puu-
dus naomaadus.

Stuurarambrite ja prestarambrite üir-
jeldamise osas ei saa Vairani'ile ette
huita utopismi. Tema kommunistlik utoo-
pia ei ole just „Svarambrite afaloo“lles
osas, kus ta käsitleb svarambrite üi-
ri alates Swariase valitsemisest. Järque-
valt piütakse anda ülevaadet Vairani'i
utopismist.

Svarambid said nimelise
oma esimese valitsija - Swariase järgi.⁵⁰
Swariase saabus selle maale vana kõrge
ultuuriga maalt - Pärsast, olles ulu-
võll palju reisimud mööda Lääne- ja
Idamaid. Ta külastas Kaaliat, Kreekat,
Egiptust, Indiaat, Jaapanit ja Hiinat⁵¹. Te-
ma tähelepanemud võimaldasid tal
mitte üksnes kriitiliselt hinnata iga maa
ripara, vaid ka nende ühiskondliku kor-
ra üldisi aluseid.⁵² Ühides tülide, sõ-
dade jt. hädade põhjusi, tuli Swariase jä-
rleldele, et need tüleneid peamiselt kol-

49 Kapogbe, lk. 138

50 Блпae, lk. 175

51 Блпae, lk. 217-220

52 B. П. Борнун, Французский гонимец, кн 6., lk. 19 j.

mest allikast: uhkusest, vanahkusest
 ja jõudeolekust.⁵³ Brimene paha tullees
 valitsvatest inimete vahedest, niti nui
 aadliseisus on päritav. Sageli aadlikeud
 arvast, et teised inimesed peavad nui
 le kõiges alluma. Loodus on aga loonud
 kõiki võrdsetena.⁵⁴ Teised rask pahal -
 vanahkus ja jõudeolek tulleesid Sva-
 riase arvates rikkusest ja naomandus-
 est. Sepärasit liikkabki ta tagasi tema
 kaaslaste; parside, poolt esitatud pro-
 jecti, mis vägi ette ühiskondlikku kor-
 da, kus oleksid klarrid ja naomandus.⁵⁵
 Et kaotada kõik ebahormaaalsused, mis
 tulleesid inimete ebavõrdnusest, otsustas
 Svarias jastada oma rahva vaid amet-
 nikkus ja naisiauteks. Niiuand veel
 omauorda vastavalt vauuselistele ni-
 muustele.⁵⁶ Saamiti kaotas Svarias õigu-
 se naomandusele, muulitas maad ja
 muud rahva riimesid kõik vanditult
 riigile muulivaiks.⁵⁷

N. I. Lenin kirjutab, et võrdnuse saa-
 vitamiseks on üks abinõu - "... kaota-
 da teõriistade naomandus, anda kõik
 vabrikud, tehased, kaevandused ja

53 Bepac, lk. 259

54 Bepac, lk. 259

55 Bepac, lk. 258

56 Bepac, lk. 259

57 Bepac, lk. 260

saamiti võin nured mõisad jm. kogu
ühiskonna kätte...⁵⁸

Ka Nairane kuulutab, et miski ei või
olla naomaanduseks. Kui keegi vajab mida-
gi, teatab ta sellest vaid vastavale ameti-
isikule ja ta saab kõike, mida vajab.⁵⁹

More nõuab saamiti naomaanduse koo-
tamist täieliselt.⁶⁰

Naranevate kommunistliku utopia
siudajale (Nairane, More, Campaulla) siite-
kohad viuvad sisse teadusliku kommuni-
ismi rajajate siinsohtadest. K. Marx ja
F. Engels märkisid „Kommunistliku partei
manifestis“, et „kommunism ei võta kellelgi
võimalust omandada ühiskondlikke saa-
dusi, ta kaotab ainult selle omandamise
kaudu saadud võõra töö oigastamise
võimaluse.“⁶¹

Niisias nägime, et soovambidel pui-
dub naomaandus. faotus toimub mit vaja-
duste järgi.⁶² Kuid sijuures peetakse sil-
mas isikute ametit ja tema teenid.
Kõrgematel ametikohtadel olevad isikud
saavad ka suuremate autasudeosa-
liskas.⁶³ Siit võib näha, et miigi Nairane

58 v. J. Lenin, Sotsiaaldemokraatliku partei programmi
projekt ja selleks, tõlke, 2. k., 1949, lk. 83

59 Bepae, lk. 260

60 III More, Ytonid, lk. 1958, lk. 95

61 K. Marx ja F. Engels, kommunistliku partei manifest,
tõlke 1. k. Tlk. 1957, lk. 31, 32, 33

62 Bepae, lk. 260

63 Bepae, lk. 287

raagib swaamside rahel valitsvast võrdsusest, pole asi tegelikult just päris nii.

Swarias saab swaamidid sama suurel hulgal uljameeselise palitaolise hoo. ulise, mida nimetatakse osmasidiks ja milledest igapäev mahutab ligikaudu 1000 inimest.⁶⁴ Selle esuejuel Nairani'i istab selleid suureid hoo- osmasid, on väga raske öelda. Võibolla, et ta tegi seda Thomas More'i esuejuel, mille 'Utopias' on saanud kirjeldatud suure majasid, mis mitte nii suurel kui need on Nairani'il. Nii kirjeldab More ühte lorti, mis lõuna- tavad kolmkümmend perekonda.⁶⁵

Kõik osmasid launud moodustavad ühte majandusliku ja poliitilise tevi- ku. davis XIV aeg oli Prantsusmaal ma- nufaktuuri aeg. Osmasides võibki näha ühiskondlike töökoode ni- vooide prototüüpe, mis olid iseloo- lised XVIII sajandite ja XIX sajandi I pool- seksiaalsel korral.⁶⁶ Mõningate osmaside juures võib Nairani'il märgata teatud spetsialiseerumist. Nii nimelab ta oma- staid maal, mis tegelavad paariselt maa-

64 Berce, lk. 245

65 Th. More, lk. 123 j.

66 B. T. Borius, Фрэнчеземүү үйөөмө XVIII в., lk. 23

hõimusega. Iga riika esmasalt rõtab sa-
gist meeste vaid nii palju, kui palju
ta vajab isiklike vajaduste rahuldami-
seks. Ülejäägid saadavad nad ühis-
soudlikesse ladudesse.⁶⁷

Sevarambide riigis kehtib tööajalus
liinua ja maa vahel. Maalauiad sa-
davad oma saadusi (puuvilla, liina, sü-
di⁶⁸) liinudesse, kus need töödeldakse im-
ber. Iim ova korda saadab valmistatud
riina, kus neist kõige suuremat puudust
teutakse.⁶⁹ Tööajalust riinuate esmasiate
vahel reguleerivad erilised ameti- ja un-
prefentid.⁷⁰

Töö on sevarambide juures kõigile ko-
hustuslik. Sevaria teigi kohustuslikuks, et
kõik inimesed, kes on saavitanud teatud
vanuseastme, peavad töötama. Tööst on
vabastatud vaid need, keda haigus, vana-
dus või muu õnnetus ei võimalda tööst
osa võtta.⁷¹ K. Maia kirjutab „Golva pro-
grammi müütikas“: „Kommuunistliku ühis-
konna kõrgemas faasis... pärast seda,
kui töö on laakanud olema ainult da-
tissahend ja on ise saanud esimeseks
eluvajaduseks... alles siis võib... ühiskond

67 Бераг, кк. 292

68 Бераг, кк. 292

69 самас

70 самас

71 Бераг, кк. 261

oma lipule aijutada: Igaüks oma võimele kohaselt, igaühelle tema vajadustele järgi!"⁷² Suvarambide rüügis on need printsübid leidnud täieliku rakendamist. Päev on suvarambidel jaotatud kolme osa: üks osa - see on määratud töö jaoks, teine osa - lõbustusteks, kolmas osa - puhamiseks.⁷³ Suga on veel tööpäeva pikkuses kaheksa tundi. Mõre ja Campaulla elid aga läinud veelgi kaugemale. Nii on Mõre'i "Utopias" tööpäeva pikkuses 6 tundi⁷⁴, Campaulla "Päikesrüügis" on see viidud koguni 4 tunnini.⁷⁵

Töötamise vajadust põhjendab Vainane sellega, et tööga kiidustavad inimesed end siis kõige vajalikuaga. Kuid Vainanil on veel ka teine moraalne eesmärk: muuta inimene tööga moraalselt paremaks. Inimestel, kes on tegevuses kasuliku asjaga (töoga), ei ole aega mõelda aujale. Nad peavad kiiresti tagasi minema, millele ei võiks aia jõudolek.⁷⁶ Suvarambide seadustes on märgitud: "Tuleb kaotada jõudolek kohe maal, sest ta on pahede lüha, tülide ning konalageduse allikas, lapsi tuleb õpe-

⁷² K. Mars, "Gotha programmi miitika", Tln. 1957, lk. 15

⁷³ Вера, lk. 261

⁷⁴ М. Моп, lk. 119

⁷⁵ Кампанула, Топог конуса, и. 1954, lk. 70

⁷⁶ Вера, lk. 261

haha töötama.⁷⁷

Laha swarambid ei kanta. Laha
kandamine on nii põhiseadusega ära
määratud.⁷⁸

Suga ei pea Varrase üldist töö-
jastust veel millalgi, ja kindlasti-
da kõikidele inimestele nende vajaduste
täielik rahuldamine. Ta teeb pured or-
juse, mis ei sobi midagi kommunistliku
süsteemiga. Siin on märgata muut do-
miinid. Ojje kasutavad swarambid
just mustade tööde tootamiseks.⁷⁹ Ojades
muutsid swarambid kaubenahvaid, Oles
sünnaseid rütmid sõjas, sunnivad nad
meid maksma iga-aastast maksu tütar-
laste ja noormeeste wäöl, kes muudeti, oja-
dus.⁸⁰

Swarambidel on selline kodus, mille jär-
gi kõik, kes on saanud teatud na-
nuse, peavad abielluma. Riisjad aga da-
wad ojatandiga, uda swarambidel oli mee-
re auel.⁸¹ Väib arvata, et siin on leidnud
jälgendamist mõningad idamaised kom-
bid, mis käisid kaasas kübalistahkusega.⁸²
Teated nende kohta ei ole leitud ka Euroo-

77 Берас, lk. 263

78 Берас, lk. 282

79 Берас, lk. 293

80 Берас, lk. 283

81 Берас, lk. 126

82 А. Н. Мортон, lk. 104

pas ning on väga võimalik, et Nairane otsustas midagi kaubada teo kirjutamisel.

Ka More oma „Utopias“ on säilitanud ojust samal esmängil, mis Nairani-
gi, kuid ta ei pea võimalikuks muuta or-
jades sõjavange, ka ei tunusta ta päri-
ku ojust.⁸³ Nairane avaldab palju suuremat
salliust ojust vastu. Nunnell avaldab siin-
talle mõju klline sehtumise ojuste, mis
di teema ajal laialdaselt levinud noors-
kuisadonite poolt toetatud röövimistega.⁸⁴
Selle ilmeks näitas võivad olla Madal-
maad, just Holland, mis „... oli XVI sajandil
kapitalistlik musterik ... Pole midagi it-
teomulimat kui hollandlaste poolt Tru-
lesil praktiseeritud inimvargus, millega
haugiti oje faava saare jaoks. Selleks val-
mistati ette milisi inimvargaid. Maras, tõlk
ja kaupmes diid kll kaubanduse pami-
nd agundid, pamisteks müüjateks diid pä-
rismaabastest nüstid.⁸⁵

Kuigi nvarambid kasutavad ojade teid,
ei ole Nairasse'ile rõõras ka see, et kommu-
nistlik ühiskond loob suurel võimalused
teokmise suurendamiseks. Ta ilmutab kll

⁸³ П. Мор, lk. 162 j

⁸⁴ Б.П. Борус, „Панууземү гюмү“ ТМ 6, lk. 27

⁸⁵ К. Марк, „Капитал“, I к. ТМ 1953, lk. 652 j.

tehniliste viivuste ja täienduste vastu,
 kuid milist lüüdmist ta siin ei avalda.
 Omapärase on see, et kõik muudused
 ja chitused, mida Nairame kirjeldab,
 muudavad kas põllumajanduse või lin-
 lux valdkonda. Tööstus on tal jäänud
 tahaplaanile. Nairame kirjeldab, et sva-
 rambide juures on miti austatavad need
 itimed, kes juhivad põllumajandust või
 chitustegemist, sest need alad on kõige
 raskemamad ja nendega tegelikult ka rah-
 va enamus.⁸⁶ Nairame kirjeldab tunnuid,⁸⁷
 mis ühendavad märgitud, tõstunud j.m.⁸⁸
 Põllumajanduse osas chitati Sevaminax
 (svarambide viimase valitseja) poolt nurde-
 juhe, mille kaudu Svaminax saab ütle-
 jõest, mis saab algselt kõrgel märgisel.⁸⁹
 Svarambid on chitanud hulgaliselt ka-
 valleid, mis paustavad väga mitu kõrbe-
 daid või siis muundavad said. Nair-
 rame ei kirjelda pikemalt chitustööde käi-
 mi ja seda, milliste vahenditega need tosta-
 ti. Naid sobati saame me teada, et väi-
 tus uus omasia chitanisik, millest rõhuti
 osa ka kapten Siden ja tema kaarberid, tuli

86 Беґае, lk. 287

87 Беґае, lk. 175

88 Беґае, lk. 169 jj.

89 Беґае, lk. 283

90 Беґае, lk. 204 jj.

mil tunda väitsi rive ja uude res-
 sest.⁹¹ Väirame ei saanudki istuda
 mekhaniseeritud chistustööde käime, sest
 tal ajal poleud midagi uue mekhaniseerit-
 tud.

Ka kirjeldab Väirame suurejoonelise
 päikselampide chitamisest, mis chitati koha-
 likust marmorist ja mille chitamise kestis
 2-3 aastat.⁹² Ka riu ei näita Väirame uude
 vahendeid ja riise, millede abil see chitus
 valmis. Tööloomadeka kantavad suuvaram-
 bid kaamleid, härgi, põtue. Väimaseid ka-
 kati kodustama Sevriase ettepanemul. Pär-
 rast lasis Sevriase tuua hobuseid, härgi,
 kaamleid.⁹³

XVII sajandi II poole Väirame ei ole
 uue võimeline ette nägema tehnilist pöö-
 ut tööstuses ja selle tähtsust ühiskonna
 majandusele. Selles sisuliselt tuua piiratus.

Svarambide poliitiline kord kujutab me-
 nest omapäraselt valgestatud demokraatiat-
 monarhia ja demokraatlik ühendust. Sva-
 rambide valituses A. M. Seborini järgi on des-
 potlik monarhia.⁹⁴ Kuna svarambide vanan-
 duse omandamine ja üigipikas peetakse juuna-

91 Верае, lk. 198

92 Верае, lk. 293 jj.

93 Верае, lk. 245

94 В. Себорин, Социально-политическое развитие
 нового времени, т. I, М. 1958, lk. 257

lat - päikesel - on valitsmisel vorm ke-
 liokraatiline⁹⁵. (Kulios - meenad kelles tähel-
 dab päike). Tegelikult valitsijaks on as-
 unningas - päikesel esindaja maa peal.
 Valitseja valib rahvas. Rahvas valib iga
 oma omad oma esindaja - osmasiõnti, kes maa-
 dustavad peanõukoogu. Kuna aga osmasiõn-
 tade ja niga ka osmasiõntide arv pidevalt
 kasvab, siis valdus peanõukoogust väike
 nõukoogu, millele algul annetas üks liige ja
 ühe osmasiõnti kohta, siis üks liige iga kuu
 osmasiõnti ja lõpuks üks liige iga ka-
 hessa osmasiõnti⁹⁶. Väikesel nõukoogu rahi-
 mad liikmed, arellit kaaskiimmed neli, maa-
 dustavad kõrgeima riiginõukoogu (senaatori-
 kollegiumi). Kõrgeim riiginõukoogu valib enes-
 tevast neli kandidaati valitseja kohale,
 kes valitakse lõpuks liinitõmbamise teel⁹⁷. Nõu-
 koogu abistab kuningas tema tegevuses, an-
 nab talle nõu jne. Tema koostisest määrat-
 akse riigi tähtsamatele aladele kuberner,
 armeekindralid ning ehituste, kodude, põl-
 lumajanduse jt. prefektid⁹⁸. Kuninga võim on
 piiratud. Kuna kõrgeima riiginõukoogu abis-
 taja ei või ta ühtki üritust läbi viia. Ku-
 ninga nadusandliand ittepanekud raja-

95 M. Tsyp, Будущая история коммунизма и сов. а. архивы Советов, М.-Л. 1927, lk. 318

96 Бегас, lk. 285

97 Бегас, lk. 285

98 Бегас, lk. 286

vad kõrgema riiginõuusegu kiirust, mille liimetele jagatakse ulatavalt projekt tutvumiseks. Riiginõuusegul on õigusi meeninga nõvaldamiseks. See on võimalik juhul, kui meeningas on tühniks, baasaks ja kavatsus rünnakajõhiskadest. Sel juhul võib vanim suuataer määruda kogu riiginõuusegu meeninguastoid valivad lümitõmbamist teel meeningale eestkõrja. Meeningale aga raadatakse kui mõistuse raadame.

On raske usanda, et Vairame oma juuudilise hariduse juures pida suvarambide poliitilist korda päritavaks ja despotlikuks monarhiaks, mis ta töös nda nii nimetab. Õigem on oletada, et illega Vairame juudes vajata meeningliku kenuuri tähelepaneku pilgu ast oma "paha-tahhliku" poliitilisi raateid. XVII sajandi Prantse riik, mis oli illes ditatud absoluutlikku kuu desvalitsusliku meeningavõime printsiibil, ei oma olemuselt aadli diktaatu. Prantse tollealgu valitav klass pidi looma allise poliitilise võime aparaadi, mis riindles-tas prodakside võime unes majandusliku konna tingimustes. Selle ülesande täitishai

99 Берае, к. 289

100 Берае, к. 290

101 Берае, к. 284

102 B.T. Bourne, Французские годы XVII в., к. 33

absolutismi.¹⁰³ Vainane ei julge astuda avaliselt välja selle absolutismi vastu.

Vainane võitleb aristokraatia elementidest svaraambide juures. Kõnsell mõtleb ta selle all paremate ülemvõimude. Vainane'iile on loomulik, et „... rihtedel on töö füüsiline, teistele - vaimne; ühed on kindlused selleks, et alluda, teised - selleks, et valitseda.“¹⁰⁴

Svaraambidel on päikese kultus. Sellele tuleks nad algselt päikese ümmardamisest, mis oli leinund pärislaanike seas enne Svarias saabuimist.¹⁰⁵ Svarias ise oli pärit Pärsia parside kaudu, kes ümmardasid päikse ja tuld.¹⁰⁶ Svarias oli ise olund päikese peapüstit.¹⁰⁷

Selleks, et saavutada ja kindlustada ühesle vajalikku autoriteeti, kasutab Svarias hulgaliselt religiooside mõjutusvahendeid, põlqamata itgi müstifikatsioonide. Vastu pärast tundmatule maale saabuimist ünnab ta pärislaanike, et ta oleval saadetud nende juurde päikse saadikuuna. Demokraatides kaasatöödunud suur ünn

103 A. B. Pounekas, lk. 8

104 Bepac, lk. 293

105 Bepac, lk. 227

106 Päikse ja tuld ümmardamine - religioosne, mille vajadus järele, et kindlavad päikse ja tuld suurt osk. Paradiis, inglid on selle religiooside järgi loodud valgusest, põrgu aga pimedusest.

107 Bepac, lk. 220 jj.

võidab ta, et ne oleval päikesel pool
saadud äike nende vanlaste hirmuta-
miseks.¹⁰⁸ Ka selleks, et rahendada päi-
maolasi tööle kasutab Svarias religiooni
abi. Ta otsustab ehitada suurejoonelise
templi väites, et päike isialikult teha
vande avaldavat soovi templi ehitami-
seks.¹⁰⁹

Suurt tähelepanu pööravad Svarias
ja tema kaaslased religioosete kombel-
talitluste pidamiseks muutmisele. Nad
kultivad palju jõude ja rahenduid temp-
li kaunistamiseks. Navrasse on põjalikult
sijeldanud ühe templi sisse. See oli
higlasuur hoone, mille sügavuses oli uk-
valike kaunistustega altar. Altarist pare-
mal pool oli suur kristallist või väga
läbipaistvast klaasist aua, mis nähas nii
helledalt, et valgustas kogu templit. Ka
oli templis rikkalikult mitmesuguseid suu-
re meisterlikkusega valmistatud kujusi.¹¹⁰

Kui valmis suur patempel, korraldas S-
varias nad pidulikult suure arvu ühinguks
kultuurne. Selles osas ta rahvale
nuerna mõju avaldamises mitmesugu-
selt pettusele rajanevaid võtteid. Tema

108 Bepae, lk. 226

109 Bepae, lk. 238

110 Bepae, lk. 138jj.

palve - see oli ülistuslaul päikesle¹¹.
 Kuua Swarias oli hea ning orav kõne-
 mees, avaldas tema palve rahvale vä-
 ga suurt mõju. Õpet oli veel suurem, kui
 kõnle lisandus õrn muusika, mis tuli
 usajilt templilt. Kaunis naiste õie joi-
 riuse hääl teatas, et ta on päikese saa-
 dik ja teib teatavaks, et päike soovib Sw-
 ariase examineeringas valimist¹². Siin aval-
 dus Swarias taras, kes ei kuuluta end
 absoluutseks valitsijaks, vaid üksnes asea-
 ningaks - päikese armikuks maal. Seijuu-
 res auustas Swarias seda, et kui ta loo-
 bus kõrgimast võimest, alistub rahvas-
 talle paremine kui se puhul, mil ta ole-
 saanud võime täielikult¹³. Swarias tun-
 dis hästi muusikat ja oskas seda kasuta-
 da ka templi elituses¹⁴.

On selge, et Naivane ei usu häälse-
 tawast. Ka ei usu ta examineeringa juma-
 likku päritolusse. Ta kirjutab selle tawali-
 ku hääle kohta: „Kuid peaaegu kõik tar-
 gad inimesed, allidega ma (kapteen Siden)
 lihtsalt vestlesin Swarasmbas, teanustasid,
 et nad arvasid, et see oli nende valitsija
 orav välgamõeldis selleks, et anda oma

111 Бєрєє, ек. 248-253

112 Бєрєє, ек. 253

113 Бєрєє, ек. 254 jj.

114 Бєрєє, ек. 255

võimule rohkem vabad ja täiuslikumest.

Vairane ei näe jõude, mis oleksid muutlised muutma aktiivat uorda. Ta usgu more ja enamuse XVIII sajandi sotsialistlike kirjaniike astab ühiskonna reformeerimise ülesande, targa valitseja ülesandeks.¹¹⁶

Seenas, see, tark valitseja, sai au, d karatusest oleub see, kas aktiivad saadused säilivad või nad purustatakse.¹¹⁷ Ta annab na sadusi, mis püütavad laste karatust. Siinias muutis laste karatamise ühiskonna ülesandeks. Seitsmeaastalt lähemad lapsed ühiskondlikusse koolidesse; isa ja ema kasvavad täielikult võime laste üle ja sellest momentidist peale muutuvad nad usgu rügi lasteks.¹¹⁸ Nelja esimese aasta jooksul õpivad lapsed lugema, kirjutama, ulva käsitlema. Siis saadetakse nad kolmeaastaks ühlaolene, kus nad neli tundi päevas jätkavad õpinguid, neli tundi töötavad aga põllumajanduses. Suga onitab Vairane muut tähelepäru töökaratusele. Neljateistkümnendaastalt hakatakse lastele õpetama käsitööd, nad peavad valima elukutse. Selnevalt tuleb

115 Берае, к. 225

116 B. T. Bonnier, Espannyzenni yionneti XVIII b., к. 40jj.

117 Берае, к. 296

118 Берае, к. 298

mit äga läbi teha katsed. Kui nad
 onteavad andekaks, võivad nad oma
 õpinguid jätkata. Vähem. andekail on või-
 malus valida kas maaharija või müü-
 risepa elu¹¹⁹.

Lapsi, kes on viti andekad, varata-
 kase teisti. Nad on vabastatud täielikult
 füüsilisest tööst¹²⁰. Naised saavad pra-
 aegu samasuguse hariduse nagu mehed.
 Kuid neid õpetatakse erilistes tütarlaste
 koolides. Õpetatakse neile selliseid ametuid,
 mis on vastavad nende soole, s.o. kudumist,
 õmblemist j.m., mis ei vaja erilist füüsilist
 jõudu¹²¹.

Naised võtavad võrdset meestega osa
 tööst ja kodumaa kaitsmisest. Sevaram-
 bide arvest moodustavad praegu 1/3
 naised, kesjuures ratsarais moodusta-
 vad naised isegi enamuse¹²². Kuid siiski
 täielikult võrdset meeste ja naiste vahel
 Sevarambidel ei ole. Mui ei näe ühtegi
 naist riigi juhtival ametikohtadel.
 Sevarambide sadused lubavad omada
 mitut naist, sejuures mitme mehe oma-
 mise meistavad nad karmilt hukka¹²³.

Sevarambidel on kahe liiki kuri-

-
- 119 Bepae, ek. 299
 120 Bepae, ek. 303
 121 Bepae, ek. 299
 122 Bepae, ek. 181
 123 Bepae, ek. 137

tegestid: mõn ja abielusõdade rikkumine; viimastena just regulised sehted enne abielu ja abielutruuduse rikkumise. Karistusrahangid on suvarambidel willaldui rangid. Vairam kirjeldab unjategijate karitamis, kes olid jastatud kolme gruppi: esimeses grupis oli mees viimert, kes olid mõistetud rangi kümmeks aastaks — ühes mõnava ust, teised abielutruuduse rikkumise ust; teises grupis oli siis noort waiat, ulledet kahte niidestati truuendustuse, teised kolm tütarlast olid mõistetud kolmeks aastaks rangi kllle ust, et nad olid kuulunud meestele enne oparenibowat, s.o enne pulmi. Niimelt lubavad suvarambide sadused abieluda tütarlastel nis, kui nad on saanud karistust aastat vanaas ja jostel nis, kui nad on saanud ühesatistmünnne-aastaseks¹²⁴. Neli woda aastas toimub suvarambidel templi pidulik abiele sõlmimine.¹²⁵ Eune woda on aga reguline läbikõimise noorte rahle uldud ja rangel karitatar. Karitatakse ka muhi kllle ust, züw-dimõistetute kolmandas grupis olid kolm noormest, kes olid tütarlasti võrgutanud.

124 Беѣае, ук. 299
 125 Беѣае, ук. 138 j. d

Pärast kaunistusest vabanemist peidid nad nende tütarlastega abielluma.¹²⁶

Suvarambide rükk meenutab enesest raskelt rüütud ristlõu. Seda meenutab Väinane inimeskonna ja riikliku tähtsuse seisukohalt. Nimelt karistid suvarambid, et teised rahvad halbade uskumustega ja pahedega hakatavad ka suvarambi. Kuna aga võivad rahvad teinud sageli hästi teadusi, omastid kasulikke liinusi, siis ei peadud Swarias õigeks neist täielikku valdumist. Aeg-ajalt saadavad suvarambid Aasiat ja Euroopat oma inimesi ning neid tuleb teada saada kõigest, mis toimub teistel kontinentidel.¹²⁷ Sejuures lubatakse välismaale vaid inimesi, kes ulnevalt olid õppinud keeli ja muud tarkust.

„Suvarambide ajaloo“ annab Väinane kriitika tolle aja inimeskondliku seona kohta. Kuid eranditult on tema kriitika arendatud moraalilise seisukohalt.¹²⁸ Riigi majanduslule on pööratud vähem tähelepanu, kuid riiki on küllaltki hästi esile toodud üldine töökohustus, tööde organisatsioon, töökasvatuse laste juures jne.

¹²⁶ Берае, lk. 147 jj.

¹²⁷ Берае, lk. 121

¹²⁸ Берае, lk. 178 jj.

¹²⁹ A. Dichtenburg, de socialisme au XVIIIe - e siècle, Paris, 1895, lk. 39

Lähemalt on Vairane peetunud se-
 varambide ühiskondliku roma juures.

Nagu me võisime meenutada, omab Vairane
 i utopistlik romaani mees aialla-
 dalt tema raasagule ühiskondlikule
 romale omaksid jooni (võime jumalik pä-
 itole, naiste ebavõrdus, õigus jne.) Kuid sa-
 mal ajal, eeldes lahti ebavõrdusest ühis-
 konna, arenevatest kapitalistlikest suhetest,
 ristiusust, on Vairane kahtlemata es oma
 ajal. Si tahaks meenutada A. A. Mottoni
 siiniga, kes väidab, et kõige huvitava on
 „Sevarambide ajaloo“ juures on tema autori
 hämmastamapanev poliitiline vaivsus ja
 kultuuriline püüetus, kuna see näitab,
 kui võrd valitsev poliitiline atmosfäär mõjub
 isegi sellele, mis on lihtsalt muinasjutt.¹³¹

Koopis vastupidisel siin kohal on V. P. Tel-
 gin, kelle järgi Vairane, vaatamata oma
 tagasihoidlikule tegevusele selle õpetajana
 omas laia kultuurilist silmaringi, os-
 kas meenutada oma teadvuse all asu-
 junevaid ühiskondlikke vaateid, mis leid-
 sid täieliku¹³² kajastuse alles XVIII sajandi
 kirjanduses. Sevarambide ajalugu on
 sotsialismi ajaloo siin kohalt huvitar

¹³⁰ B. T. Bonrus, *Фрэнкызычэнні гіомет XVII в.*, lk. 48

¹³¹ A. A. Мотон, lk. 104

¹³² B. T. Bonrus, *Фрэнкызычэнні гіомет XVII в.*, lk. 48

mi iseseisv, kuigi mitte esimene kommunistlike utopia variant.

Kuigi see on idealistlik utopia, ta võib kõiki viisi meesi tagasi mo-
naali juurde, on "Swarambide ajalool'
villaltki suur tähtsus va sellepolest,
et ta on nagu ühendavaks ülius, mis
sob More'i "Utopiat" XVII sajandi sot-
sialismiga.

III pt.

Inglise XVII sajandi fodaalabsolutist-
liku uue kriitika

XVII sajand on suure muutuste aeg
Inglismaal. See on aeg, mil teinud
fodaalide suhte ja ideoloogiat asundu-
mine kapitalistlike ümbirkondadega
ja kodaniku maailmavaatega. Palju sa-
jandeid piisavad fodaali ja talupoja,
meistri ja käsitöölise, raimuliku ja kirku,
sejõuri ja vasalli vahelised suhted ning
uugu fodaalse ühiskonna hierarhia har-
kast võikema ning lagunema uue võik-
pustava jõu - kapitalismi es. Keskaj-
sed kauplused ja gildid hakkasid loovu-
tama uue kapitalistlikele manufak-
tuuridele ning uutele kaupanduslikele
kompaniidele. Kapitalistlike tootmisuhte
tekkimine ning uue kapitalistide klassi
teguvõime tähendas ka suurt suure-
mat tööstlikkuse tõusu, tehnikat ja tea-
duste kiireimat arengut. Samal ajal
teinud sel ajal Inglismaal ka rahitute
tootjate rüüraldus ekspansioon.

See toimus niti tarastamiseks väikes, mis nüüd olid saadamas üha suuremad ulatused. K. Marx kirjutas, et mitte kusagil maailmas ei teendunud kapitalistlik tootmine nii halastamatult areid traditsiooniliste maasorraldustega, kui ta seda tegi Henry VIII ajast alates Inglismaal.

See võis sai paljude rahva rahutuste ja ülestõusude põhjuseks, mis olidki suunatud peamiselt tarastamiseks vastu. Kõige ulatuslikumad tarastamised toimusid kesk-Inglismaa rahukondades. Juba 1577.a. moodustas siin tarastatud pindala 70,71% kogu Inglismaal tarastamise alla võetud talupõlgade maast, ^{siis umbes} 784,41% tarastamine väikes maata jäänud talupõlgadest ning 80,46% talupõlgade perustatud majadest.² Nõmelt kesk-Inglismaal toimusidki kõige ulatuslikumad talupõlgade rägistamised. Kõrs talupõlgadega võtavad ülestõusudest osa ka väsitöölisid: lihuniid, sepad, puusepad, kangused, niigusepad, pagandid, nahatöölisid j. Kuid ülestõusud ei suuda pidurdada tarastamist, mis toimub pidevalt

1 K. Маркс, Труды и речи в русском переводе, К. Маркс и Ф. Энгельс, сод., т. 26. т. II, и. 1963, к. 256

2 Амми́нская буржуазная революция, I, к. 41

3 Амми́нская буржуазная революция, I, к. 43

nni uudeksõuuni.

Kapitalismi arengu protsessi hakkab Inglismaal järgest suuremat tähtsust omama uduiaalpoliitika. XVI sajandil alustas Inglismaa Põhja-Ameerika koloniseerimist, juba XV sajandil olid Inglismaa kuningad kuulutanud, et uute territooriumide avastamine ja nende okupeerimine on kuningal esõigus raud- ja maadle.⁴ Suurid andrad kom-
paniidele ja üksikutele õigusi Põhja-Ameerika territooriumi okupeerimiseks, rõttel mill selle ust kõrget tase. Virgünia oli üks esimesi inglise kolooniaid Põhja-Ameerikas. Ta haaras suurt territooriumi, mille Virgünia kompanii oli saanud monopoolsel valdusel.⁵ 1612. a. hata-
ga andis kuningas kompaniile uusi õigusi: kompanii sai selle territooriumi igavese kasutamise õiguse.⁶ Kompaniid tundsid end Põhja-Ameerika territooriumil raudlike peumestena ning toostasid indiaan-
laste maade ^{endi kätte} haaramise poliitikat. See viis omakorda sõjani indiaanlastega.

Arengut on märgata teaduste osas.
XVI - XVII sajandi erinevate mõtlejaid

4 H. C. Canino, Американы колонии в Северной Америке в XVI вв., М. 1963, к. 13
5 H. C. Canino, к. 31
6 H. C. Canino, к. 32

isloomustab jüüe vandidada teadust
looduse alistamiseks ja inimeste elu pa-
randaamiseks, heolitus tööstuse ja aare-
banded eitseuge est. Teiselt poolt tund-
sid nad hirmu töötavate masside es,
jõlgasid neid, alistusid täielikult rööme-
le ning vahel püüdsid anda inngi põhjeh-
dust valitsevate klasside rahvaemeliuule
poliitikal.

Selles revolutsioonis arekoonas arene-
ka Francis Baconi maailmavaade, mille
kohta K. Marx ütles: „Inglise materialismi...
tõeline esisa on Bacon.“⁷

Francis Bacon sündis 22. jaanuaril 1561. a.
Londonis Nicolas Baconi, lord - pitsaliohidja
perkoonas. Tema isa oli Tudorite aegse, uue
inimese⁸ tüüpiliseks esindajaks. Oles meisa-
valitseja poeg, oli Nicolas Bacon armunud
sile täme oma juriidilisele ja poliitilise-
le tegevusele. Francis Baconi ema oli pärit
kõrge ametuime perkoonast; ta omas head
haridust, valdas hästi kreeka keelt, oli tut-
tav teoloogiaga ning paistis mõningal
määral silma rahanõulemise poolt. Baco-
ni teatavad ja sõbrad muulusid areneva
uuduslike⁹ hulkas, kes püüdsid röömule.

⁷ F. Engels, Sotsialismi arenemine utopias-
teaduseks, K. Marx ja F. Engels, valitud
teond, 2. r. k., TL 1960, lk. 77

⁸ Desc. de Tribulation, lk. 137 j.

⁹ C. Cyfomuek, p. Tõmole, 1937, lk. 20

Ita ning ka selle uskuoma tügel, millel
 ta uarvas, kujunesid rüüja Baconi kui
 isikuse ja ka kui filosoofi - novatori
 iseloomuliinid jaoned. Bacon ise mär-
 gib hiljem, et ta pidas poliitikat enesle
 ette määratuleks. 1603. a. pärinest autobio-
 graafilises katkendis ta kirjutas, et sin-
 nilt, kasvatuselt ja hariduselt olit ta ette
 määratud mitte filosoofiaga tegelemiseks,
 vaid poliitika jaoks. 1573. a. astus Francis
 Cambridge ülikooli, kus ta õppis õigustat.
 Siit pärest ta vaenukannuse teadlaste-ko-
 lastiunne vastu. Juba sel ajal hakkas le-
 mas tänukama idle, millele ta pühen-
 das usgu oma edaspidise teadusliku
 tegevuse - mõte sellest, et võiki inim-
 teadusi teile kasutada nii, et nad
 aitaksid kaasa inimese tegevumisele,
 tema ilolevule looduse üle. Mõte sellest,
 et „teadus on jõud“ oli Baconi ajal enes-
 lematu. Sellega ta hütis rüüjanute üli-
 koolides valitsvale sotsialistilisele õpetusele.
 Ta väljendas uue ajastu - suurtegraafaa-
 filiste avastuste ajastu, eksperimentaalsete
 teaduse ajastu, metallide uut moodi tootmi-
 se ja ümbertöötlemise ajastu „im. raiuni“.

10 Ф. Н. Ковалевский, стр. 150

11 У. К. Мундберг, Формы Творения,
 и. 1961, к. 5

Pärast ilikuoli lõpetamist arusaadama Pariisi, kus teda esitleti inglise saadikule, kes võttis ta saatnuna koos naise ning andis talle üksiku diplomaatilisi ülesandeid¹². Pariisis tutvus Bacon erinevate poliitiliste parteidega ning sai mõningas ülevaate üksiku Euroopa riikide majanduse ning sel valitseva poliitilise vana kohta.

20. veebruaril 1579. a. sai Bacon teate isa surma kohta ning ta sündust tegi Inglismaale. Vastavalt tolle aja kombel läks isa mõis tema vanemale vennale. Francis sai vaid väikese rahasumma, mis ei aindlustanud talle materiaalselt sõltumatust ning ta pidi minema ürgteuistusse. Tolleaegne inglise kõrgeim ametnikkond kujutas mesest nelikud queppi, kus amet läks sageli isalt pojale. Noored, kes taotlesid ametikõrgendust, pidid leidma endale mõne kõrge soosija. Bacon leidis selle oma onu lord Burghley väel, kelle taotlusel ta 1584. a. valiti parlamentide liikmeks¹³. Siis läheb Bacon mesaadli ja aedandliku opositsiooni poolele, kus ta valitub parlamentide õiguse ja kuue

12 C. Cyffomnux, lk. 21

13 M. H. Merckur, lk. 5

meeninga vastu. Tema antiikse tegevuse
 ni alal kutsumisele meeninganna eli-
 sabetli (1558-1603) paha meele. Elisabetli
 ajal Bacon ei saavuta tõuse ametiinde-
 üt, mida ta nii väga taotleb, vähesel-
 les ainekust võimalikult oma materiaalse
 olekuna parandamiseks. Taid selle uudele
 olekule saavutada tegevdada ka teadusliku
 tööga. Peatult Bacon mõistab, et oposiitko-
 niga meeninganna vastu ta ei saavuta
 enam heaks midagi. Täis kahetsemisest kir-
 jutab ta meeningannale kirje, milles
 süüdistab end rangelt väärar käitumise-
 ses. Sellest ajast peale lõpetab Bacon oma
 oposiitkoonilise tegevuse.¹⁴

Sel perioodil oli Bacon tuntud vaid kui
 meguunime, õnneid autor, milles ta esitab
 oma poliitilised ja kõlblised vaated. Es-
 makordselt avaldati need 1597.a. Alles
 pärast Elisabetli surma, Jamesi ajal, kes
 astus troonile 1603.a, hakkab Bacon ole-
 dama tähtsat osa Inglismaa poliitikas.
 1607.a. sai ta peaprokuröriks, 1617.a. -
 juba lord-pitsatihoidjaks. Kasti nimetatati
 ta aga riigi kõrgemane ametisse - lord-kasti-
 lniks.¹⁵ Tema ümber koondusid tolle aja

14 C. Cyfdommek, lk. 24

15 C. Cyfdommek, lk. 26

andekamad õpilased ja poeetid. Baconil olid väga head suhted kuninga sooviku hertsogi Buckinghamiga¹⁶, mille ta osutas na isiklike ja na ühiskondlike teemid. Tõenäos selle eest murenes Buckingham talle panna Venelami tiitli¹⁷. Oma riialikus tegevuses viines Bacon vähe teistest oma aja ametnikest. Baconil kui lord-pitsatihoidjal easus kohustus kinditada monopolid, mida riik andis üksikutele isikutele ja kaubanduslikele kompaniidele. Tema ümber valitses avalik altkäemaksurõtkmine. Ühiskond, mille ümber oli hertsog Buckingham, taotle- sid ühiskond ja na need kompaniid ürgilt patente monopolidele. Sageli asustasid need monopolid spekulandid lihtselt väljapressimiseks, mitte aga töö tegemiseks. Monopole anti sageli neile, kes selle eest rohkem maksid, arvestamata, kas ne riigi majandus on kasulik või mitte. Ühiskond omas tolle aja majanduses olulist kohta, kuna ta oli monopolide ja kontsessioonide saamise kohaks. Õlleõitjad otsisid ahnelt riialikku soovijad, massavad milleldi neile oramaare, kes on uues nende eest õige-

16 George Villiers hertsog Buckingham (1592-1628) - James I ja Charles I esimene minister ja favoriit.

17 C. Cyffowmhus, lk. 26

kostma sõnakese või soodsal ajal pit-
tab järele alla kirjutamiseks.¹⁸

Sellises uskumuses ei ole midagi kahtle-
mata ka Baconile kahtlemata rõõras
altruismavaatamine. A. d. Morton kir-
jutab Baconist, et veel varemgi varem
pole nii puu ja hiilgav intellekt ol-
nud niivõrd aladute ja väikeste us-
märkide teadvuses, kui see oli Baconil.
Siis ühnes, tänuks ega ustavus sõp-
rele olud taistuses tema täitmatu-
le väärt- ja rõimevale. Ahmes ning kal-
duus kõige alatu poole on nagu nende
omadusapüüdmatele printsiipide ituses,
mida ta esitab oma filosoofias.¹⁹

Kõrs tõusuga piistilistes ringuonda-
des tõusab ka Baconi teaduslik ja kirjau-
duslik aktiivsus. 1610. a. ilmus tema põ-
hiline töö, "Uus Organon", mille ta nimetas
nii raskes kaalus Aristoteelse, "Organoni".
Selles töös esitab Bacon oma peamised
filosoofilised vaated, kaitses ning aren-
dab edasi materialistlikke seisukohti.

F. Engels kirjutab Baconi kohta: "Baconi
nii materialismi esimese looja materia-
lism sisaldab veel naiivses vormis 199.

18 A. H. Labur, лекция по истории науки и
ее развитию, в. 1937, к. 87 II.

19 A. A. Дойчек, к. 77

millega arenemise idee. Ulatemine ualendab postulis-metoodilises räägas uogus ruime-ks vabte. Kuid õpetus ise, mis on esta-itud afouimide vormis, kubiseb uell teoloogilistest ebajärgemindudest.¹⁰

Baron praes ueligiooni ihiuouuua rauku- matuus ideoloogilises aluses ning ru- mes vaimse ues lahutamatu kompo- nendiks. Baroni teue sisuub aga selles, et ta lahutas looduse ja ruimiihiuouuua teadusliku uerimise teologia mõju all. Baron mitte uarus ei kaitsenuid mate- rialistlikku riuuukõhti filosoofias, vaid ta arendas idasi ka uua tähtsaid prob- leeme, mis andsid tõuke materialistliku mõtte edaspidisele arengule. Baroni te- ue sisuub ka selles, et ta lõi uideu ma- terialistliku filosoofia ja uogemise vahel; ta tõestas, et väjajeped uogemust olu filosoofia muutub paratamatult fantaas- riaks. Prantikas tähendas see lahuta- matu lahutamatu iituse uoumist fi- losoofilise materialismi ja loodustea- duste vahel.

Baron lahendas uua uua uuunilusega uoues oleraid riuuukõhti: õpetus selles, et

10 F. Dügel, Sozialismus arenemine uteo- riast teaduseks, K. Marx ja F. Dügel, valitud teosed, 2. k., Tln. 1960, lk. 77
11 U. H. Merbourn, lk. 42 jj.

inimene saab aistingute kaudu välis-
maailmast teadmist; mõte sellest, et in-
mese mõistus peab saama nagu puh-
taks taluleks, millele kogemus võib joo-
nitada tõelise pildi maailmast jne.
Kõrsimuste ring, mida Bacon püüdnud
oma töös on väga ulatuslik. Tema
mõtlike värvate idealistlike õpetuste
sartu, mis nagu „vürastused“ püüavad
inimesi; tema mõte sellest, et teadus peab
tooma inimestele kasu; tema nõue, et teo-
ria ja praktika peavad käima käsikäe-
se võik teeb ta väljapaistvamaks oma
aja filosoofide seas. Baconi püüdnud
oli aga see, et ta „... ühendas sellega, et
ta toetub ainult kogemustele, käsitleb
mõtlemist ühele jalgungaga...“²³ Kuid
see ei tähenda seda, et ta tõesti
materiaalsete raadete edastamiseks.

22. jaanuaril 1621. a. pühitses Bacon
oma 60. sünnipäeva ja St. Albans'i iikoni-
titele omistamist. Olles oma muelse ja
rikkuse tipul ei aimanudki Bacon, mille-
nd muutused teda es ootavad. 1621. a.
pidi James I finaalsiliste rasvaste tõttu
võtma asuun parameendi. Ühinevalt

22 H. H. Stubbs, lk. 44

23 F. Engels, loodusdialektika, Teh. 1962, lk. 28

kahet eluist uuskutsumist oli par-
 lament müed mellestatud epositiooni-
 list. Pävakorda kerkis traualt mono-
 polide uisimur. Parlamenti poolt mo-
 dustatud komisjonid avarasid mas-
 silist ueritaridusi patentide jaga-
 misel monopolides, saanti ka altkäe-
 maksu rötumise kohta. Selle est aaudis
 dksell vastutust Baron uirügi lord-
 kantsler. Parlament nõudis aolut Ba-
 conile. Kuningas piidid raita, et par-
 lament ei owa õigust mõista aolut mi-
 nistrite üle. Kuid ka lordid ei nõustu
 kuningaga ja kuningas on sunnitud
 andma Baroni aolut alla. A. N. Savin
 märgib, et Baroni polks ei alundai aoi-
 ge kullel altkäemaksu rötumise pol-
 ksident uolutu uoltsel piisodil. Ta
 on ago säga inlooumik tolle aje
 Inglismaale, kuna ta näitab, et kohtu-
 ringuondades ahtisid samad aombid,
 mis Stuardile administratiuite usulgi.
 Baron tunnistab, et ta oli rötunud raste
 uingitusi isiautell, kes olid tema poolt
 pöördunud. Kuid ta raitis ka, et nõer-
 tus uingitusi raste rötma alles pärast

24 A. H. Caban, lk. 137

25 A. H. Caban, lk. 112

nda, kui oli meele loomud selge pildi
 veidlesalusest misinusest.²⁶ Kohtus ei
 ühtlased kantsleri õigust rööva vastu
 üngituse. Baconit niidestati aga selles,
 et ta oli võtnud liiga suuri üngituse en-
 ne aja lõpetamist.²⁷ See oli volulidoo ni-
 ulne viisi periood Inglismaal. Parla-
 ment oli organiseeritud Baconi kohtu-
 protsessiks, et komponiteerida kunka-
 gat. Bacon meelitati niideti. Lordide koja
 otsuse põhjal võeti temale õigus oma-
 da riialiaans ametit ning anda lähe-
 mal kui 12 miili ümbruskonnast.²⁸

Tuunistust selle kohta, millises
 ulatuses oli Inglismaa valitsustes üng-
 kondades liinud alkaümakse võtmise,
 annab kohtuprotsess lord. laenuhoidja
 Suffocki üle. Kohtus selgus, et Iirimaa
 laenuhoidja pidi andma temale
 alkaümakse, et saada temale raha, mis
 oli hädaajaliku ümbruskonna administrat-
 iooni ülalpidamiseks Iirimaaal.²⁹

Bacon asus laenu oma liinabähe-
 dans mõisas ning pühendus täielik-
 ult teaduslikule ja kirjanduslikule töö-
 le. 1622. a. avaldali tema teos „Henry VIII

26 A. H. Cabus, lk. 113
 27 samas
 28 W. H. Merbent, lk. 9
 29 A. H. Cabus, lk. 113

ajalugu ja "Tuult ajalugu". 1625. a. ilmus udmas täiendatud, "meditsiini" väljaanne. 2. aprillil 1626. a. teostades katsel, mille abil ta tahtis kontrollida, kas on võimalik kasutada lund liha külmutamiseks ja säilitamiseks (kava külmutamine), Baroni külmetus ning 9. aprillil 1626. a. ta suri.

Baroni teatud mitte vähesed poliitika ja filosoofiaid ka see utopist. Tema utopistlikud raamatud on esitatud teos "Uus Atlantis", mis omab erilist kohta varajase kapitalismi perioodi utopiate seas. Pärast Baroni surma jäi "Uus Atlantis" lõpetamata ning ta avaldati esmakordselt 1627. a. tema raamuliku ja kirjandusliku testamentitaja Rowley poolt.³⁰ Seda on "Uus Atlantis" kirjeldatud Baroni poolt ajal, mil ta omas suuri poliitilisi ja delfiisi kogemusi. "Uus Atlantis" valmis kauaste mõtiskluste tulemusena, mitmeid talle eriti lähedasi ideid, mis on edasi antud "Uus Atlantises", peidid Baroni viia see rogu oma de vältel. Baroni kirjutas oma "Uus Atlantise" sis, mis ta oli ametist tagandatud, kuid looti üheksa,

³⁰ cf. J. Toran. Tepruuziit, lk. 149.

et teda tutvutakse uuesti ameliise. Nõttes selle töö kirjutamise värsile loeti Bacon, et famesi rüüdas tema etpanemine heaks ning aitab neid ellu viia. Töö lõplamales annab teavistest nende lootuste püünevist³¹.

Utopiaga rõõdavaise tavaliselt etpanijutust ideaalset ühiskondlikust korast, mis erineb põhjaltikult esistevist korast. Selles mõttes on, Uues Klanti-
ks" vähe utopistlikum: seal ei ole esitatud võltsade - poliitilist korda, mis oleks vastandatud tollele igale Inglise tegelikkusele. Bacon esitab selles oma ideaalse ühiskondliku konna Bensalemi rüügi näole, kuid ilmne ta ole rahul esistevist korraga, sest minguid erilisi plaane ühiskondlikus ümberkorraldustes me tema tööl ei leia.³² Tõse argu jutustab Bacon, et viisjad olid alustanud oma riiti Peruuist, sõites Hiina ja Jaapani konna.³³ Tugew tumb ole nad aga ajanud teadmatale lõunamere saarele. Täpsuraid andmeid selle vana asu kohta kohta Bacon ei esita. See-est saame^{my} juba esimestelt lähendajadelt teada, et Bensalemi ühiskond põhineb va-

31 H. A. Mopiox, lk. 78

32 Ф. А. Корак-Термунисич, lk. 157

33 Ф. Тэрмон, lk. 5.

omanduse piiristele, et need puudub
 nii varanduslike kui ka sõltuvalt ränd-
 nes. Kui Bacon kirjeldab perekonnasid,
 mida Bensaleemis pehkesti tavaliselt
 siis, kui perekonnas oli üles kasvatatud
 vähemalt kolmeümneks last ja lastelast
 ning noorem oli saanud kolme aastase,
 siis selgub, et isegi perekonna saames ei ole
 varanduslikku rändust: mõned võivad
 laugida vaesusesse ning olla majandus-
 likult raskesti olukorras.³⁴ Pärast selle pu-
 hul anti siis mille abi ning kindlustati
 vahendid nende eksistimiseks.³⁵ Kui Ben-
 saleemis onitataksegi heolitsust vaeste suht-
 tes, siis omab see enam almuuse kui õiguse
 iseloomu.³⁶

Bensaleemi ühiskonnas on nii teen-
 uid kui ka isandaid. Nii saadetakse vi-
 njate käsutusse teenijaid, kes peavad täit-
 ma kõik, mida neil teha kärbakse.³⁷ Isegi
 selline kõrge ametus nagu Saalomoni
 maja kantab külaliselt mõlemast soost
 teenuid ja abilisi.³⁸

Suga on Baroni poolt kirjeldatud
 ühiskond klassiühiskond, mis jaguneb
 rikasteks ja vaesteks, vandakaks ja teenitaks.

34 ф. Тэрнон, lk. 19jj.
 35 ф. Тэрнон, lk. 20
 36 А. Л. Дорнон, lk. 80
 37 ф. Тэрнон, lk. 8
 38 ф. Тэрнон, lk. 33

Sellised on tähtsamad Bensalemi
 riigi seaduste uue isärasead.
 Kuid milline on Bensalemi riigi poliitiline
 uue uueaegne? Kõik märgata, et uuei
 tarne poliitilisi uueaegseid, mis valitse-
 vad Bensalemis, kujutatakse uue huumori-
 se, valgustatud monarhi tegevuse tule-
 must. Sellega on uue valitsuse poliitiline
 uue uueaegne määratud, ülevõtted.
 See on kahtlemata selle absoluutlikum
 monarhia idealiseerimine, mida Bacon
 uue uueaegse es.⁴³ Selgub, et Bensalemis on
 uue uueaegse ja uue (ehk parlament), tu-
 ue uueaegse hierarhia, mõjuvõimas
 uue uueaegse ja lõpuks uueaegse uue uueaegse
 uue uueaegse organisatsioon - Saalomoni ma-
 ja. Sellised funktsioonid on uue uueaegse
 uue uueaegse ja uue uueaegse Bensalemi
 riigis?

Kuninga uue uueaegse uue uueaegse Bacon väga
 vähe. Kahtlemata on uue uueaegse
 uue uueaegse. Poljalisuvalt on Bacon pa-
 tu uue uueaegse uue uueaegse - Saalomoni
 tegevuse puues, uue uueaegse Bensalemi
 riigi uue uueaegse. Tema uue uueaegse
 uue uueaegse, mille järgi uue uueaegse

43 cf. A. Koran - Търкисийн, lk. 158

44 cf. Търкисийн, lk. 17

ramaalaste milaskõigud Bensalemi
 riiki. Sellega taheti ära hoida meende-
 rja halba mõju, mida viisjad tuis-
 tet maadest sealsele rahva teomad ning
 sellega kaalunud Bensalemi rahves
 õnneliku ja millist du.⁴⁵ Kuningas
 Saalomoni poolt välja antud sadudest
 hindavad Bensalemi linnas, mis
 mille põhjal ta moodustas vilise ordu
 või seltsi, mida nimetatakse Saalomoni
 majaks.⁴⁶ Baron rõhutab, et sadusi annab
 välja kuningas vastavalt aktiivsele sa-
 dustele. Seda oma võime üle ta du uue
 parlamendiga. Siin tahab Baroni rõhuta-
 da talu üti kallist mõtet, et kuningas
 peab regulaarselt uskuu mittema par-
 lamendi ning oma tegevuses tuginema
 parlamendile. Baroni du ajal tegevus
 üti parlamentlik opositsioon, James I,
 tules võimule, andis 1603. a. välja trak-
 taadi, "Vaba monarhia tõeline sadu",⁴⁷
 milles ta arendas idasi absolutismi teo-
 riat. James I järgi ei omaud parlament
 sadusandliku võime, ta võis anda väl-
 ja sadusi vaid ne juhul, kui kuningas
 kiinitas need. Parlament ei nõustunud

45 ф. Токмоу, к. 17

46 ф. Токмоу, к. 18

47 Акционналь Сурпримазналь револуцион, I, к. 80 II

48 Акционналь Сурпримазналь револуцион, I, к. 81 II

Süü valitakse siis auestes loodusest. aueste, nite just perekonda püüdetavate radude vastu. Bensalemi ühiskonnas ümbritakse siin auestega, nite nite, kes on nende perekondade esisadeks ja on suurendanud Bensalemi riigi alama- te areu.

Tähtsat osa teendab Bensalemi ühiskonnas religioon. Iseõnnele on see, et Bacon, olles igasuguste imede printsiipide vaenlane, selles osas teeb vandi. Bensalemi vaimulikud see vande jätustab taime, mille^{kaudu} Bensalemi riigi laanikelle teodi ristiusk.⁵² Bensalemis valitseb äärmiselt ususalimatus. Sellest annab teadustest näha see, et Bensalemi riiki saduud usijate abalause tulla maale alles siis, kui on selgunud, et nad on ristlained.⁵³ Bensalemi ühiskonnale on iseõnnele, et nad rõtavad vaimulikuud osa riigiparade tööst. Nii on nite lalki tähtsal külaliste maja juhataja ameti kohal vaimulik.⁵⁴ See on täielikult kooskõlas Baconi-arega Inglismaa suunavaga, kes viimisead teendadid tähtsat osa nite usk- kui ka kohalikes rõim-

52 ф. Тбакон, ек. 11 ii.
 53 ф. Тбакон, ек. 7 ii.
 54 ф. Тбакон, ек. 10

orgaanitas, saqeli esinendid nad ka dip-
 lomadiidena. Baroni eusjal lahenda-
 ti uligrooni lakkaemumeste seldi all
 smare tähtsusega sotraalsid uist-
 mesi, mis olid notud uesadelli ja wo-
 dauluse raitlusega raiume pärast ning
 mis urolutrooniulsel Inglismaad smar-
 dasid uilist uuauluse ja aktuaalsuse.
 üldse usgu ne slemakirjalikult saqot-
 nu, ülistas teow jumala uiltuuse ja
 ülistamisega on väga iseloomulik fann-
 aegse Inglismaad, mil uuliuue uue-
 wa hakati jumutama katoliue usui.⁵⁵

Nagu juba esped on mainitud ei
 ole Bensalemi sotraalsja poliitilises sa-
 ras midagi utopistlikku. Baroni ut-
 pis,⁵⁶ just teaduslik utopism avaldub
 „Uus Klautis“ selles osas, kus on jutte
 Saalomoni majast, mis ongu teost usk-
 sus osaks. Saalomoni maja teguueid on
 Barow saqustanud kõige üksikajali-
 semall. Siin ilmnebki Baroni tõeline us-
 märe: kogu „Uus Klautis“ nagu Bensale-
 mingi eksistents raid selle kollegiumijooks.⁵⁶
 Mida ujutab siis mesed ne Saalomoni
 maja? Kõie tähtsamad andmed tema

55 ф. А. Корак-Тепунискин, к. 159 jj.
 56 А. А. Дортон, к. 81

kohta saame me ühe tema liigse
 jutustuse vaudu. Tema tutvustab ka
 selle selli loomise esmärke. Sellel ette
 oli püstitatud ülesanne: õppida tundma
 kõigi asjade põhjusi ja mis püüvaid jõe-
 de ning selle abil laiendada inimese rai-
 mi looduse üle nii, et misai ei oleks talles
 võimalik⁵⁷. Näib, et sellel on puht tea-
 duslikud esmärgid. Kuid kui Saalomoni
 maja esindaja kirjeldab selle materias-
 t baasi, tema ressurssi ja antusi, siis sel-
 gub, et tema kätte on koondunud maa-
 pealised looduslikud rikkused, täht-
 samad tööstusharud ning, et tal ei
 tulla inimese kätte, vaid tegeldakse ka-
 tootmisega. Saalomoni maja toodab
 üsna tootid, mis ei ole tuttavad teistes
 maades: erinevat liiki pabrit; liivast,
 sidiist ja teisi kangaid; õrnu, suurepä-
 ras helgiga udusulgidest kangaid; suure-
 päraseid värve ja palju muud. Nende
 materjalide tootmine onab ilmselt suurt
 ulatust, sest jutustaja väidab töökooda-
 dest, mis toodavad kaupi nii üldiselt
 tarbimiseks kui ka haneldusi⁵⁸. Saalo-
 moni maja onab ka nügavaid ja ulatus-

57 ф. Таркоу, к. 26

58 ф. Таркоу, к. 49

59 samas

liike vaarandusi, mis toodetakse loo-
duslikele metallidele, mis saavad alguse
osaliselt valmistada ka uusi kunstlike
metalle.⁶⁰ Näga tähtsast osa teudsid
Inglismaal metallimaauid: rauda,
malmi ja teiste metallide töötlemisel
ja sulatamisel ning ka värvide toot-
misel vastavad sulatusahjud. Gaalo-
momi majas võib lüüa üheva chi-
tusega ahju, mis annavad ning säili-
tavad väga erinevaid temperatuure.⁶¹

Kuiva Beersalemi riik on isolleri-
tud teistest maadest, rahva seas va-
itub tal rahuldus, mis väib, et raja-
dust sõjades järel tal ei olegi. Kuid
Bacon pab vajalikus, et Beersalem oleks
smaaklassiline sõjariik. Seal toodetakse
kahureid ja teisi sõjavõimalike sõja-
masinaid, mit sorti püssirohtu ja mu-
ka tuld, mis põleb vees ning ei kustu.⁶²
Juba kaugete minevikes olid Beersalem
olnud tugev mereväe,⁶³ seeparast on
loomulik, et tal pööratakse suurt tähe-
lepantu laavaehitusele ja sellega seos
olevatele probleemidele. Gaalomomi maja
siinsoja jutustab, millises muinasnad

60 Ф. Токон, lk. 26

61 Ф. Токон, lk. 29

62 Ф. Токон, lk. 31

63 Ф. Токон, lk. 13 j-d

toostavad aadistusi: need on laevad ning paadid sõitmisel üle all ja va rullisid, mis aamutavad torni, mit mesugused päästerööd jne.⁶⁴

Seega on Beusaleemis tegemist harrastava tööstusega, euseuaine just mäs; midalle töötleva, klaasi- ja va sõjatööstusega tegevate ettevõtetelega. Kõik need tööstusharud ei ole nimetatud juhusega. Need on just need tööstusharud, mis olid Baroni. algul Inglismaal tähtsaimad mesupeenid. Kuni XVI sajandi mespaigani oli Inglismaa tööstuslikult mahajäänud maa. Muutus majanduslikus des toimused viitavad ajavahemikul 1575-1620. a. See on aqa Baroni tegevus alg. Sel perioodil olid olulised asjad just kivisõe, raua, tinaprese tootmine ning muidugi ka kalvitööstus⁶⁵. Kivisõe muutus laialt levinud tööstuseks, laieneb ka teema tootmine, mis omakorda on stimuleerinud Inglia aasabalavastiane arengule, sest kivisõe liidab laialdast turuga mitte üksnes Inglismaal vaid ka kontinentidel. Inglise tööstuse kiiret

64 ф. Тэркон, кк. 31

65 ф. А. Корал-Трехмусцине, кк. 169 jj

arengutempo olu suurelti suurest kasvust
 see faul, et saja aasta (1540 - 1640) aasta
 jooksul kasvas tiina, rase ja ratiuon
 tootmine 6-8 korda, 3 korda suurenes
 rava tootmine.⁶⁶ XVI sajandi lõpus ja
XVII sajandi algul oli Inglismaal loo-
 dud üda uusi manufaktuure: den-
 doni lähedastes riiskondades siid-
 klaasi ja suhkru manufaktuurid; Buk-
 shiriis ja Nottinghamis - siidimanufak-
 tuurid; Buckinghamis, Bedfordis, Oxfor-
 dis - pitsimanufaktuurid; Derby's, Lei-
 cestriis, Nottinghamis - triivlaažima-
 nufaktuurid ja Lancashire'is - puuvil-
 laste kangas manufaktuurid.⁶⁷ Need
 uusi manufaktuure rajati peamiselt
 kodanlaste või mesaadele. Tööstuse
 laiendamise tähendas mitte üksnes
 produktiivse tööse, vaid sellega kaas-
 neda ka tehnilised täiustused ning
 muutused tootmise organisatsioonis.
 Mõte uugu ühisaaduse tootmisbaasi üm-
 berkorraldamisest teaduse ja tehnika
 abil moodustabui, uu Atlantisi ja tema
 Saalomoni maja peade.⁶⁸

Uute tööstusharude tõus ning nende

66 B. H. Karpovskii, U. H. Trapp, lk. 63

67 samas

68 Ф. H. Корак. Трехмилетие, lk. 171

organiseerimine suurel määral oli so-
 tud ka teaduslik- tehniliste probleemi-
 dega. Nii võeti Inglismaal kasutusse
 test see välgapumpamiseks kavitud
 mehhaanilised transmisseadised pum-
 padid, sulatusahjude ning seppade
 juures hakati kasutama õhku pihue-
 vaid löötsasid; võeti tarvitusele uus
 subiektiivne pulsaatoralustamine tehnolo-
 ogia⁶⁹ ja palju muud. Raudtööstuses
 tööstus pöördus erilist tähelepanu
 rauasulatusahjude tootlikkuse tõst-
 misele, mis varem oli väga väike. Kui
 Bacon teatab, et bensalembastele on „vi-
 nerat liia ahje“, siis võib arvata, et ta
 pöördub siin ühte tolle aja ilulist
 küsimust, mis oli nõrga ahjude täius-
 tamisega, sest sellel sõltus mitallide
 sulatamine, värvide valmistamine ja
 kaudselt ka kalvitöötlus.

Suurt tähelepanu pöördas
 Bensalemis mitmesuguste aparaatide
 valmistamisele. Nad on juba lihtsaimad
 vahendid, mille abil saab näha esemeid
 kaugele vahemaade taha, lähedast es-
 meid oskavad nad näidata kaugele.

69 B. M. Nabokov, D. A. Zap, lk. 61

ja vastupidi. Nii on na nägemisapa-
 raadid, mis uuepelt ületavad Baoni
 vaaralegite pille ja piaksilmi. 1609.a.
 oli Galilei konstrueerinud esimesed teles-
 koobi, mida ta pakkus Venetsia raiit-
 nusse.⁷⁰ Kolm uund hiljem muustas ta
 oma teleskoobi taevase, kus ta vähesel
 aja jooksul avastas palju uut. Oma
 avastused avaldas ta 1610.a. algul väi-
 uses kirjutuses.⁷¹ Ka Baoni võis olla uue-
 uund uundagi Galilei teleskoobist uuep-
 rantas sada oma töö nägemisapa-
 raatide kirjeldamisel. Ka on Bensalem-
 lastel selliseid klaase ja aparate, mis
 võimaldavad selgelt näha ka väike väik-
 semaid asju nagu: vihulaste, uride, te-
 rade kuju ja värv. Saunuti on uue apa-
 raate, mis suurendavad uuldast ja
 palju teisi.

Kuid Bensalemis ei arendata üks-
 nes tööstust, vaid nad pööratakse suurt
 tähelepanu ka põllumajandusele: maa-
 harimisele, karjakasvatusele ning mitme-
 sugustele tehnilistele uuendustele mis.
 Saalomoni maja esindaja jutustab, et
 Bensalemi riik omab hulgaliselt uuaad-

⁷⁰ G. Harig, Die Tat des Koper nimes, Leipzig- Jena-
 Berlin, 1962, lk. 101

⁷¹ samas
⁷² G. P. Tšukov, lk. 30jj.

sell vijaast maad⁷³. Kuid süüsi tege-
 vad nad mitmesuguste agronoomia-
 date probleemidega. Nad teenerad vi-
 nevaid huumust ja keemiliste väetiste väl-
 mistamise viise, mis teevad piimast st-
 jävamaks⁷⁴. Siiski maadilist piimast väeta-
 mist teostati sel ajal ilmadalmaades. Ing-
 lismaal see ei oleud viti vanaud. Ben-
 salemland osavad teha poosi viti piim-
 vijate antamises, ka osavad nad
 kasvutada mitmesuguseid taimi ilma
 se mueteta, üksnes piimaste segamise
 tul⁷⁵. Sadaloomi maja tekitab ka vuti
 loomatõugude antamisega. Teadus abil
 muudavad nad mõned loomaliigid mee-
 remaks või vastupidi - kääbusteks, pidi-
 dades nende kasu. Ka osavad nad
 antada uusi tõuge⁷⁶. Sejuures ei teosta
 nad midagi juhuslikult, vaid nad tea-
 vad juba ette, millistest aiutest ja ühen-
 ditest midagi tekitab⁷⁷.

Inglise põllumajandus Baroni ajal
 uajas suurendusi. XVI sajandi lõpul ja XVII
 sajandi algul jäi Inglismaa agraar-
 maks, milles põllumajandus oli suuresti
 üle tööstusest. Kuni XVII sajandi lõpul das

73 ф. ТЭКОН, lk. 17
 74 ф. ТЭКОН, lk. 26
 75 ф. ТЭКОН, lk. 28
 76 ф. ТЭКОН, lk. 28
 77 samas

5,5-miljonilist daniakomast $\frac{3}{4}$ (s.o. üle
4 miljoni) maad ning oli nõud põllema-
rinnisega.⁷⁸ Kuid juba hakkasid kiire-
mas tempos arenema linnad. Inglismaa
muremas linnas - dundonis - oli pärast
Elisabeti surma juba dootuhad daansid.⁷⁹
Färijest enam areneb põlvkonda linnade
toiduvajadusega rahustamise probleem. See
rõõdis põllemaajanduse ette vajaduse
uue läbi tehnilisi muudusi. On teada,
et juba 1618. a. anti rälja patendid kiv-
niks ilma härgade ja hobusteta⁸⁰ ning
sellele, kuidas muuta pinnast riigikamari
pinnaste seganise tul.⁸¹ Suga, väikeses
Saalomoni maja poolt teostatud agro-
nomilistest muudustest, püüdis ab
Bacon oma aja kõige murittevitaramaid
uusi uusi, mis tegid rahutuks põllema-
jandusega nõud ringkondi. A. N. Gavri
märgib, et XVIII sajandil arendas inglise
põllemaajanduse arengule^{mõju} agronoomia-
alane uijandus, mis leidis lais liin.⁸²
Ka uute kaimesortide ja loomatõugude
antamine ei olnud Inglismaale võõras.
Bespod ei ole uimitatud naugette
uud aõiki alaste, millega tegid Saalomoni

78 B. M. Nabrobennii, M. A. Tsap, lk. 75

79 Doc. M. Tipubenski, lk. 163

80 K. A. Korak-Tepunqit, lk. 172

81 samas

82 A. H. Cabur, lk. 92

maja. Saalomoni maja esindaja nimetab
 järgest uuesti ning uuesti tegevusalasid, mis
 ei ole aga üksteisega millegagi seotud. Ta
 väägib matemaatilist palatist, mehaa-
 nika majadest, suurepäraseid kalatist
 valguks, huli j.m. raldvoonas.⁸³ Nii mõnedki
 meist ületasid \overline{KX} ja \overline{KX} sajandil tehtud
 katsed ning leiutas, andes tunnistust
 Baconi geniaalset intuitsioonist.⁸⁴

Väga palju väägib Bacon sellest, kui-
 das Bensaleeni elanikud oskavad ravida
 mitmesuguseid haigusi ning mist ka hoidu-
 da. Bensaleenlastel on vilisid, terve load,
 mis haiguste raviks kasutatakse turista-
 va toimega õhku, mis on hulgaliselt
 ka mitmesuguseid ravimeid muskrite te-
 guldamiseks ja muuks otstarbeks.⁸⁵ Ka on
 Bensaleenis hulgaliselt apteke ravimite
 valmistamiseks.⁸⁶ Anatoomia uurimises
 kasutavad Bensaleenlased loomi ja lunde,
 tsäädä töida, mida võib loostada inimese
 kehaga.⁸⁷ Võib arvata, et Bacon oli teadlik
 lahkamistest, mida oli loostanud Haa-
 lias elanud anatoomia uurija Vesalius
 (1514-1564), viti just tema tähtsat avastus-
 test, tänu millele ta võis anda inimese

83 ф. Тэткон, к. 30 j-j

84 ф. А. Кован-Терпиджун, к. 164

85 ф. Тэткон, к. 27

86 ф. Тэткон, к. 29

87 ф. Тэткон, к. 28

ühhaelitus õige kirjelduse.

Bacon tutvustab ka Saalomoni ma-
ja punkttoone ja ülesandeid. Teadus
omas seal ~~seal~~ väga tähtsat osa, kuid
toma liikmete teguesi jändu iisnes
teadusliku tööga. Saalomoni majal
mulluvad peaaegu kõik juhtivad majaj-
dusharud. Avastuste osas annub talle
monopoolne õigus: ta võib lubata liin-
tuste ravendamist igapäevasel elus.⁸⁹

Peale selle annub Saalomoni majal ka
teiste maadega sidemetpidamise mono-
pol. Nagu espool (on) juba märgitud, on
bensabumastel andatud sõit teistele
maadere. Samaaegselt tehaak aga
kõik selleks, et saada teada, mida te-
haak teistes maades. Sel eesmärgil saade-
takse iga 12 aasta järel kõikidesse tsivi-
liseritud maadere salajand missioonid
Salomoni maja liikmete näol, kes peavad
tooma andmeid kõige nähtu kohta.⁹⁰

Huvitav on see, et Saalomoni maja liikmete
vaheline teaduslik töö on organiseeritud
manufaktuuri laadis - see on omapärane
tootmise manufaktuuri staadiumi ka-
jastumine teaduses!⁹¹ Iga teadusliku töö

88 Ф. А. Корак-Терпугуин, стр. 168

89 Ф. Тернон, стр. 33

90 Ф. Тернон, стр. 18.

91 Ф. А. Корак-Терпугуин, стр. 166

lääk kirjutab euest nagu ni osakonda,
 usotsas 3 Saalomoni maja liikmega. Need
 märgivad ära kõik kalsed, mida raama-
 tutes on kirjeldatud; teised loostavad
 need kalsed; აღმანდად ნაუნარად კალ-
 სის თხრობად ტაბლიტისა და ტადიტისა,
 et unijad võiksid nende põhjal teha jänd-
 uuri juu.⁹² Saalomoni maja koostisosa
 kadlaste järelkavere eest. Nii on nii õpi-
 lasi, et ei katkeer loostatava töö järgis.⁹³

Beusalomis austatakse liintajaid. Igale,
 kes on liintanud midagi väärtuslikku, ex-
 tatakse niija ning need autastatakse
 riiklikult.⁹⁴ Bacon tõstab esile⁹⁵ ühe huv-
 vitava omajärga, mis on Saalomoni ma-
 jal. See seisneb selles, et tema liikmed
 ülastavad niigi tähtsamaid liinuse
 ning annavad laenule nõu, kuidas vôi-
 delda selliste hädadega, nagu seda on
 epidemias, vändrohititsud, maa värv-
 nad, üleujutused jms.

Tekib küsimus, milliste kharide
 huvides oli kirjeldatud Baconi poolt see
 maa majandusliku võimuse igapäevase
 arendamise programm, mille ta abrandas
 oma „Reis Atlantixis“? Kuid raadida

92 ф. Тарков, лк. 32
 93 ф. Тарков, лк. 33
 94 ф. Тарков, лк. 33
 95 samas

tähtsavaid tööstushaarusid, mida Bacon loetleb, siis selgub, et need olid praamiselt need tööstushaarus, millede organisatsioonid Inglismaal olid uusaadli ja tõusva kodanuse esindajad. Just nende klasside huvi väljendas see programm. Kuid roses deluge usuga oli Baconil ka pedalaismi peoldavaid joni. Praamide majandushaarusde asundamine kodanuse ja uusaadli kätte peidi need paratamatult viima ka valitsemisele. Kas Bacon tahtis seda või mitte, kuid Saalomoni maja raudde näitas ta te, mida mööda tuli inglise kodanuse ja uusaadli väia.

Bacon ei jõudnud, uut Atlantist lõpetada. Tema utopia sõtsaaduse niig jäi praegu väga arundamata. See pärad on vajalik, Uus Atlantisi istatud sõtsaad. poliitilistele riisuaotadele juunde tuma teis materjale. Asundamatus allikas kelles osas on Baconi „Erred“, mis ilmusid smakordest 1597. a. Baconi duafal anti mist võhka väljaannet ning need töid Baconile suure auuks. „Erred“ olid kirjutatud hilgavas kirjandus-

linas alles. Kijandusliku aalo ja stiili
 alane uform, mille Bacon selles loosis läbi
 viis, avaldas tema vaaragutele suurt
 mõju.⁹⁷ „Õrned“ mõjutavad mesest ühte
 Baconi kõige viimistletemal ja täielikult
 täielikult lõpetatud tööd, milles tema
 sõtsaad- poliitiline raated avalduvad
 kõige selgemalt ja täielikumalt. „Õrnedi“
 tihedal noor prautilist teguriga rõhutas
 ka Bacon He. 1625. a. räägande puhul, mil-
 le ta pühendas hertsog Buckinghamile,
 kirjutas Bacon: „Müüd annan ma rääga
 oma „Õrned“, mis kõigist minu töost said
 kõige suurema viim osalise; nad olitama-
 sellepärast, et nad on kõige lähemal vii-
 neste prautilistele toimingutele ja melle-
 oudele...⁹⁸

Heaus näitus Baconi sõtsaadse
 vaadete kohta on tema suhtumine ri-
 uvale ühiskonna rihtidesse. Püüdata-
 des ühiskonna alamides jaguenmist tra-
 tab ta, et igas riigis on aaks siinist: aad-
 likud ja „lihtsaks“⁹⁹ Bacon määrab kind-
 laes aadlike sõtsaadseid punkti esuid.
 Aadlis näeb Bacon jõudu, mis pidurda-
 veninga absolutismi, ei lase sel muutu-

97 c. Cyfdomnik, lk. 25
 98 d. B. korax. Tsipmungeit, lk. 178
 99 d. B. korax, lk. 65

da despotismiks. Teiselt poolt aitavad aad-
 liinud hoida taas rahvamaine. ¹⁰⁰Baron
 on siin kohal, et aadlikele ei tohi olla
 liialt avrukkalt. See annab monarhile
 veel suurest, kuid püüab tema väime;
 staudab rahvale veel julgust, kuid ka-
 rub temale roomana. ¹⁰¹Baron ristab ikkalt
 poolt vana fodaalset ülikonda, teiselt
 poolt aga usk- ja väike. aadlike. ¹⁰²Mõ-
 lemad need qupid suhtused viinvalt
 meeninga absolutismi. Vana fodaalne
 ülikond on Baroni järgi peamiselt ab-
 solutismi toeks, kuid Baron soovib
 monarhile hoiduda neist parajalt kau-
 gule. ¹⁰³Sega hoidab Baron valitsijat fo-
 daalset separatismi eest. Fodaalset üli-
 konda näeb Baron peamiselt taevastust
 maa edaspidisele arengule. ¹⁰⁴Mis puutub
 fodaalide tihegruppi, siis need Baroni
 arvates ei mejula enesest ohtu. Nad on
 nagu verekaduks kõrgaadlikele, mit-
 te lastes mil liialt tegevaks muutuda
 ning samuti olles rahitult lihtsahva ilu
 valitsijad, ¹⁰⁵leevendavad nad rahva ra-
 hutusi. Just see aadlike osa on Baroni
 arvates kasulik ühiskonnale, kuna nad

100 Ф. Тэрнон, к. 61
 101 samas
 102 samas
 103 Ф. Тэрнон, к. 74
 104 Ф. А. Коран-Теремини, к. 134
 105 Ф. Тэрнон, к. 74

võlavad osa uusa majandusliikumise
uusa kõrgaastel hoidub tööst kõrvale.¹⁰⁶
Suga peab Bacon vana peddaalst ülik-
konda parasitlikuks elanuks. Tema sim-
paatia kuulub kodanusele ja uusaadlike.
Oma, õnnes "määrab Bacon suhtumise
na kodanusele ja "ultrahvase". Kõrgelt
hindab Bacon kaupmehi ning soovib
neid mitte maksustada (maksudega), sest
see polevat kasulik riigile.¹⁰⁷ Hoopis teine
on Baconi suhtumine "ultrahvase". See
tulles tema hinnust rahva räljastumise-
te vastu, millede oht Baconi ajal oli täiesti
uudne. Bacon püüabki anda nõu,
 kuidas hoida ära rahituse ning mi-
das nende vastu röövida, mis need on
püüa puhkama. Bacon püüab selgitada,
 mis on rahituse põhjused. Seejuures
peab ta ühes tähtsamas põhjuses
materiaalset põhjust,¹⁰⁸ mis ta üsna
ta "mämmi" põhjusi klassilise rõhumisega.
Selles avaldubki Baconi klassiline püüatus.
"mämmide" põhjustest tõstab Bacon esle
uul kahte põhjust: nunt väelga ja rahul-
olematust.¹⁰⁹ Rahulolematuse põhjuses peab
ta aga nende alaste areulist kareu,

106 ф. Бэкон, к. 61

107 ф. Бэкон, к. 74

108 ф. Бэкон, к. 63

109 samas

mis ei looda materiaalseid hüvesid, need on - võrgaade ja vaimulicud. Nende areu ülemäärane suuremine rõvelde, "ultraalva" areuga viib Baconi avates maa vaesusere. ¹¹⁰ Separast pab Bacon vajalikuks nende areu piiramiit.

Tunniuit "rahvas" kahtab Bacon vahes tähenduses: kord mäistab ta sulle de töötavaid mase, kord jällegi kodanlust. Näjendades kodanluse ja uus-aadli rahulolematust meeninga abso-lutiidliari poliitika vastu, kaitsab Bacon nende poliitilisi õigusi ning kahtab se-juures nende kohta tunniuit "rahvas". Se-juures soovib Bacon rahulolematuse summutamiseks anda mõningaid vabadusi kaubuste eritamiseks ja üldse rahulolematuse räjendamiseks. Ka soovi-¹¹¹tab ta rahustada rahvast lootustega, sest Baconi avates on tõeliselt taun see valitseja, kes eskab viimutada inimisi lu-badustega, miita ei munda rahuldada nende vajadusi. ¹¹²

Nendes Baconi poliitilistes nõuannetes räjendus tema miit eksperimenta-

110 ф. Трехов, к. 65 ||
 111 ф. Трехов, к. 65 ||
 112 samas

liine alamis sindaja jultunud uiaism,
 uelle poliitika tähendas rahva pitmise
 uusti, tähendas demagogilist rahva
 lootelega mängimist, ilmselt oleks ka-
 ralseudki neid täita¹¹³. Rahva alluue-
 ses hoidmises ei jõuud valitsuvad ala-
 sid tagasi ka kõige alatumatutest rõ-
 tlest, mida ka Bacon soovib vaudada.
 Need on: rahva juhtide äraostmine, opposit-
 siivsete partide üksteise kallale äs-
 nitamine¹¹⁴ jne. Kahet monarhile raenu-
 liuust jõust - ülikonnast ja rahvast-
 juhul kui nad peaksid rägja astuma, peab
 Bacon ohtlikumaks rahvast, kuna ülik-
 nond on jõuetu, kui rahvas ei rōta üll-
 tōusest osa¹¹⁵. Kõige ohtlikum olemord
 tekib riigis siis, kui need kaks jõudu ühi-
 uvad ning nende rahulolematuse allusks
 on materiaalne põhjus, kuna, märksid,
 mis on esile nutritud rõhu poolt on kõi-
 ge halvemad¹¹⁶. Rahva rahulolematuse põh-
 juseks peab Bacon Inglismaal keostatud
 laiaulatuslikke tarastamisi, kiriumaade
 seularisemise majanduslikke tagajär-
 gi, õukonna pillarid^{de} ja favoriidide rikas-
 tumist rahva auul. juba ueningaama

113 Ф. А. Кован. Бернштейн, к. 190

114 Ф. Тэкоу, к. 66

115 Ф. Тэкоу, к. 65

116 Ф. Тэкоу, к. 64

Elisabelle ajal selle lühikesel ajajal.
 maa vällel, mil ta oli parlamendi liik-
 meks, viies Bacon siseasutustega, ja
 maaale tarastamist tuleks järeata¹¹⁷, mis
 sel ajal olid Inglismaal võtnud massi-
 lise iseloomu. Väga tabavalt ütles Mo-
 re'i oma, Utopias tarastamiste aegse
 Inglismaa kohta, et seal „... lambad õgi-
 rad inimesi, laotavad ja turad tühtjaks
 põllud, majad ja linnad“¹¹⁸.

Ühinevalt paljudest oma kaas-
 aegsetest aueas Bacon, ja talupidajad, kes
 töötavad oma häälest juures, peavad
 omama sellist tingimuste miinimumi,
 mis kindlustaks nende edaspidise eks-
 pluatsiooni¹¹⁹.

Selline on Baconi sublimine te-
 ma kaasajaga Inglismaa ühinevate
 elamistena.

„õnnes“ esitab Bacon ka oma majan-
 dusele programmi, mis peab kindlusta-
 ma maaale õilsuugu, vedanikke rahul
 ning peab ära hoidma rahutusi. See võib
 saavutada ise Baconi järgi mitte kauba-
 tude avamise ning aktiivse kaubandus-
 lise bilansi hoidu, manufaktuuri

117 С. Сурбомух, к. 24

118 III. Мор, к. 62

119 Ф. А. Коран-Торпунгун, к. 191

ingutamisega ning põllamisi ohjelda.
ninga viliste kasvatusele; põlluhar-
mise täiustamisega; uuepade liinda-
de reguleerimisega, maksude ning tõi-
vude vähendamisega jne.

Ühist tähelepanu pöörab Bacon
kolonialeesle uspanustele. Ta teges
peidetult nii praktiliselt kui ka teoreetili-
selt koloniaalpoliitika küsimustega. Oua
teada, et parlamendis rääkis Bacon
paljalt kolooniale rajamist ning ste-
das juhtivat osa Virginia koloniseeri-
mise plaanide rääkimisel. Oua
'broad' soovib Bacon enne koloonia
rajamist välja selgitada, millised ucha-
likest produktid võivad olla kaupmise
aineks ning anda kasumit. Järgnevalt
püüab Bacon äratada ettevõtjates huvi
uute maade vastu sellega, et viitab sel-
le, millised maad võib koloonialest
leida, räägib sellest, millega tegelda, et
saada kasumit. Bacon joonistab täie-
lian kolonialeesete riikaste haaramise
ja eksploatatsiooni programmi. Teades, et
selline poliitika võib paratamatult
konkurentsileeni ashalise daniinomaga,

120 Ф. Тэкоп, lk. 64

121 Ф. Н. Кован-Термингитт, lk. 154

122 Ф. Тэкоп, lk. 102

seoritab Barou, et uoloonia üle valitse-
 miu oleks ühe isiaue udes, uelle juurde
 uulleks nõu koogu. Ka seoritab Barou,
 et see oleks sõjaline valitsus.¹²³

Sõdu juab Barou üügi loomulikuks
 funktsiooniks ning tema teritsoonimi
 püümisks laiendada uue rahendiks. Lüügi
 võimsuse määrab Barou järgi tema os-
 kus sõdida ning käsulada rõõraid rah-
 vaid. Samal ajal tunnistab Barou, et sõ-
 jad, tuues häda ja rüüstust, on vastu-
 mullt enamusle inimestest. Kuid valitse-
 ra uelari huud elid tal lähenud uui
 rahva omad. Sepärase seoritab Barou,
 et üik omas selliseid nauesi ja tara-
 sid, mis võimaldaksid tal istlada õigla-
 si ajenduid sõja alustamises.¹²⁴

Barou esineb ka rixatemeie jooda-
 jawa. „Riikuseel on tiivad, rahel ta lundab
 ise ära, rahel tuleb teda aga lasta aue-
 gelb leuule, et ta muilitas juurde uuelgi
 uuan rikkust“¹²⁵ — selline on Barou siht-
 koht.

Selline on siis programm, millega
 Barou loolis suurendada usdanuse ja
 uusaadli majandusliane võimsust. Kuid

123 ф. Тарнон, лк. 103
 124 ф. Тарнон, лк. 95
 125 ф. Тарнон, лк. 105 jj.

milliste rahenditega loodi Bacon sda
 elle üia? Selleks tuleb vaadelda Ba-
 con'i sehtumist muendustesse, mitese
 ühisaondlisse nähtustesse. Progressi
 pooldajana on Bacon seisukohal, et mu-
 dused - need on, aja lapud¹²⁶. Bacon on
 muenduste pooldaja, kuid ta märgib, et
 märgib, et hea oleks üri inimesed rõta-
 sid usauju ajast, mis tootab suri
 muendusi, kuid vähehaaval ja rauralt
 märgalalt¹²⁷. Suga on Bacon järsuude
 ühisaondlike muutuste vastu. Nii Bao-
 coni ajal üri ka hiigem lootsid kodanlus
 ja üriaadil saavutada oma nõud-
 miste rahuldumist reformide tul. Ainult
 rahvamasside suru ning täielik võima-
 tus üningaga läbirääkimisteks rei-
 sid sundida üriaadlit ja kodanlust
 minema teist teid mööda¹²⁸.

dõpüks tahaks üri protuda üll
 poliitilise korralduse juures, mida Bacon
 pidas parimaks. Aneuv kodanlus ja üri-
 aadil uajasid tugevat tsentraliseeritud
 võime, mis võimaldaks üil lootada
 antiõsed sise- ja välispoliitikat. Ka oleks
 tugev üri võim nõrgendada üri födaalse

126 Ф. Токков, стр. 82

127 Ф. Токков, стр. 83

128 Ф. Н. Колян-Терпуговцев, стр. 188

üliakoonna mõjuvõime ning oleks hoid-
 mid vaos rahvamare. Bacon soovib
 monarhistlikku rügiorda, mid ta
 peab vajalikuks, et see oleks püsitud par-
 lamendiga. See meeningas peab rali-
 sema uues parlamendiga. Parlament ei ole
 Baconil lihtsalt sõnalt ripats meeni-
 garvõime miiges, vaid mõjuvõimas poli-
 tiline tegur, mis mõjutab meeningarvõ-
 me¹²⁹. Parlament otsustab sellise tähtsa
 küsimuse, nagu maanode määramis-
 tlakud, mis võetakse rahva nõusse-
 mel või ilma selleta, mõjuvad ühesu-
 guselt meenule, mid erinevalt rahva
 meeledele¹³⁰. James I ajal tekkis uuegi
 meeninga ja parlamendi vahel. Ba-
 con kritiseerib James I omavõllit, par-
 lamendita, tegutsmise eest. Nii oma
 praktilises tegevuses kui ka nõuande-
 tes James I nõudis Bacon järjeindlalt
 parlamendi regulaarsel kokkukutsumisel.
 Siinul parlament võib põhjalikul info-
 merida meeningat rahva hädadest ja
 vajadustest. Parlament on Baconi järgi
 nagu vahendajaks meeninga ja rahva
 vahel¹³¹. See, et Bacon kaitses nii järje-

129 P. A. Koran-Tsermušev, lk. 192

130 P. Tšernou, lk. 93

131 P. A. Koran-Tsermušev, lk. 193

kindlalt parlamendi kulle, teele nes nen-
de ühisasuna vihtide, ueda Bacon
esindas, soovist võtta osa riigi valitse-
misest ning laiendada oma poliitili-
s õigusi.

Baconi poolt „Erudes“ esitatud
sotsiaal. poliitiliste vaadete jälgimise
ne annab võimaluse kontrollida ja
täiendada neid siin kohiti; mida
Bacon esitas „Uues Atlantises“. „Erudes“
leidisid kajastuse põhilised kolleeg-
id sotsiaal. poliitilised püüdlused.
Kuid see, mis „Erudes“ oli esitatud uue-
re programmina, mis pidi teenima uue-
dantust ja ühisaadlit, on „Uues Atlan-
tises“ üldistatud, kaunistatud fan-
taasiaga ning sõnastatud utopias
vormis. Need teosed võimaldavad sel-
gitada, milline oli inglise uue dantuse ja
uue aadli mõttealaad ning ühiskond-
lik ideaal uue dantuse revolutsiooni ul-
õhtul.

IV pt.

D. Vairase'i ja inglise XVII sajandi
utopismi võrdlus

Käesolevas peatükis püütakse ana-
lüüsida Denis Vairase'i ja inglise XVII
sajandi utopismi võrdlevalt. Kuid ulme-
valt tuleb kindlaks teha, kas Vairase oli
tuttav inglise XVII sajandi utopistide töö-
dega, ennekõike just Francis Baconi „Uue
Atlantiga”. Tõse essöösas, mis kannab
pealkirja „dugjale”, mainib Vairase kants-
ler Baconi „Uue Atlantist”, mida ta peab
üksnes autori fantaasias vijakas. See Vai-
rase'i märkus viitab sellele, et ta oli tut-
tav Baconi „Uue Atlantisega”. Kui võrd Vai-
rase'i töös on sarnasid sisuhohti Ba-
coniga, mida püütaksegi käesolevas pea-
tükis esile tuua. Suurt sarnasust Vairase-
se'i „Svarambide ajaloo” ja Baconi „Uue
Atlantise” vahel on raske leida. Mõningat
sarnasust võib aga leida Baconi ja Cam-
panella ning Vairase'i ja Campanella va-
hel. Baconi testamenditäitja Rowley sö-

wade järgi oli „Ilus Alvanis“ kirjeldatud
 Baconi poolt 1623. a. Samal 1623. a. oli
 ilmunud esmakordselt ka campanella
 „Päikeseliin“³

„Kü Baconi kui ka campanella olid välja-
 paistva itaalia filosoofi Bernardino Te-
 lesio (1509-1588) õpilased“. Telesio oli suvasti-
 lise aristotelismi äge vaenlane, kes rahan-
 das sellele filosoofia, mis põhines looduse
 teadmisel. Põhiseisukohtades oli Telesio
 materialist. Ta õpetas, et objektivolt eksis-
 teerib igavene, muutumatu, loodamatu
 ja hävimatu materia⁵. Oma filosoofia po-
 pagandamisest ja looduse teadmaõppimises
 rajas ta filosoofilise akadeemia - Academia
 Telesiana⁶.

Täis tänuksandit oma õpetaja vastu ni-
 metab Bacon Telesiole „tõe sõbraks, ularvamus-
 te puustajaks ja me aja esimeseks inime-
 seks“⁷. Sama seisukohta jagas ka campa-
 nella, mis ta kirjutas: „Ma armastasin Tele-
 siole kõige rohkem selle eest, et ta tegi oma
 järeldused tegijades asjade loomusele, mit-
 te aga tühistele inimeste aulustele“⁸.

2 Ф. А. Корак - Термистин, к. 166

3 Ф. А. Титровский, Комментарий, Кампанелла, Торог сонца, и. 1954,

4 Ф. А. Корак - Термистин, к. 167

к. 182

5 Историю философии, Т. I, и. 1917, к. 308

6 Ф. А. Титровский, к. 172

7 Ф. А. Корак - Термистин, к. 167

8 samas

"Uue Atlantise" ja Campanella, "Päikeseliuwa" rõõdemisel toovavad silma mõningad sarnasused. Mõlemad püüavad allutada teadmisi de praktilistele huvidele, püüavad anda teadusele praktilist orientatsiooni ning seeläbi teha teinima inimesi. Campanella idealus riigis teevivad mitte inimesed asju, vaid asjad inimesi.⁹ Selles esitab Campanella uue tehnilisi liitlusi, mis muutuvad uude saadusi, mida Bacon kirjeldab oma Beusalemi riigi juures. Nii rakendavad "Päikeseliuwa" laevad mitmesuguseid liitlusi mereajanduses, põllumajanduses, sõjanduses. Nii liitavad uude riitised laevad ja galleid, mis liiguvad merel ilma aerudita ja tuulita riitised riitatud mehhanismi abil.¹⁰ Põllumajanduses kasutavad uude riitisi vahkeid, mis on varustatud purjetega ning võivad liikuda ka vastu tuult. Relvakoodes on uude riitisi liike riitisi; hulgaliselt on bombeid ning viskeriitisi, mida nimetatakse kahuriteks.¹² Ka teatab Campanella, et "Päikeseliuwa" laevad on

9 Кампанелла, Топог конуца, и. 1954, ек. 71

10 Кампанелла, ек. 88

11 Кампанелла, ек. 86

12 Кампанелла, ек. 77

omandamud juba lemmikust, tuleks
 on aga lihtsamisel piirsilu ja seelaste
 tou¹³. „Uues Atlantises“ kirjutas Bacon,
 et Beusalemi laniand oskavad jäljen-
 dada lindude lende ning teavad
 mõningaid lemmiprintsipe.¹⁴ Campand-
 lalt me saame teada, et „Päikeseliina“
 laniand oskavad tubades kunstliult
 vili metsuda atmosfäärsid nähtusi:
 tuult, vihma, äikest, viirukaart j.m.¹⁵ Sama
 võib leida ka Baconi Beusalemi rügis, kes
 saanti on suured looned, kes kunstliult
 metsutakse esle ja näidatakse mitme-
 suguseid loodusnähtusi nagu: lund, ra-
 het, vihma, äikest ja rälm¹⁶, nad taaste-
 nitavad kunstliult viirukaart¹⁷.

Nii „Päikeseliina“ laniand kui ka
 beusalemband tõstavad katsid viles-
 tes loonete - laboratooriumides, ühtemo-
 di püstitavad nad vili väärtuslike lii-
 tusi tõstavad inimestele kujusid ning
 saadavad teistele maadere oma in-
 mesi, et need õpiksid tundma kõike, mis on
 teistel rahvastel head ja halba¹⁸. Selliseid
 ühtelaugemisi on Baconil ja campand-¹⁹

13 Кампанелла, к. 120jj
 14 Ф. Тэкон, к. 31
 15 Кампанелла, к. 191 ирив. 12
 16 Ф. Тэкон, к. 27
 17 Ф. Тэкон, к. 30
 18 Ф. Тэкон, к. 33, Кампанелла, к. 107
 19 Ф. Тэкон, к. 18jj, Кампанелла, к. 43

loll hulgaliselt. Ei ole õige pidada
 neid vaid juhuslikeks ühelaangemisteks.
 See sarnasus tuleb antud ajajärku He-
 loonust, mil päevakorda kuus ka-
 deslike saadetuste vahandamine sui-
 meste parteilistele vajadustega.

1643. a. ilmusid ühes raamatutes nii
 Campanella „Päikeseliin“ kui ka Baconi
 „Uus Atlantis“²⁰. Väga võimalik, et Vairan-
 se tutvus Baconi „Uus Atlantisega“ just
 selle väljandole kaudu. Siis on võimalik,
 et ta oli tuttav ka Campanella „Päikeseli-
 linuga“, kuigi ta seda mesage oma töös
 ei maini. On teada, et Vairansi „Kvaram-
 bide ajalugu“ ilmus esmakordselt inglise
 keeles. Sel ajal oli Inglismaal laiall tuntud
 Baconi kui universaalfilosoofi nimi. Campa-
 nella oli aga inglastele võõras. Võibolla
 see ajendaski Vairansi mainima oma
 töös ühes Baconi nime.

U. Bui ongi siin kohal, et oma põlvide-
 des kujutab Vairanse vähe originaalselt, ta
 toetub More'ile ja Campanellale.²¹

Uis puutub Vairansi poolt esitatud lii-
 tustesse ja muudestest, siis on need vähe.

20 Ф. А. Корак - Фрекенштейн, к. 165

21 У. Тейлор, Введение к истории философии,
 и философия в борьбе, М.-Л. 1927,
 к. 318

õnarmes muudavad need kas elituse
 või põllumajanduse raldamada. Tööstuse
 sarrambidelle teisejärguline. Vairase rää-
 gib mille suurepärasest teanekite, mis
 lihendavad mägitid,²² masinade-
 tööstusest²³ maade muudandamisest ka-
 nalite abil jms.,²⁴ mid ta ei avalda
 selles osas niilist leidlikkust. Bacon on
 selles osas teinud kaugelt ette jõudnud.
 Vairase'i juures ei ole märgata sellist
 entusiasmi teadestuse suhtumises mi-
 neda omas Bacon.²⁵ Pikalt kirjeldab ta
 mitmesuguseid inimesi, mis elu-eesid temp-
 li elituses.

Kui võrrelda Baconi „Uut Alantist“ ja
 Vairase'i „Svarambide ajalugu“ siis on
 viimase juures märgata tunduvalt järe-
 lemit politika vastu. Selle asemel on
 aga lüüa, praegu antropoloogiline huvi
 ühe nõorannaise rahva kommete ja
 tegevuse vastu.²⁶ Kui Vairase kirjeldab
 pikalt seda, kuidas aulges kapten Zideni
 ja tema kaasklaste reis, kuidas nad ratta-
 sid tundmatule maale; kirjeldab selle
 maa loodust - taimestikku, loomi liikmeid,

22 Бепае, ек. 175
 23 Бепае, ек. 169 j.
 24 Бепае, ек. 204 j.
 25 А. А. Дюпюи, ек. 104
 26 А. А. Дюпюи, ек. 103

sis Barow räägib vaid väga lihtidalt, kuidas tugev tuul ajas reisijate laeva tundmatu maa rannale. Selle maa loodust me praegu ei saagi midagi teada. Barowi „Mes Atlantii“ jäi kumma pool lõpetamata. Seeparast pole teada, milline se oleks olnud valmis kujul.

Põhjaleiul räägib Barow Bensalemi loodusuuradest, millest väirane omarõnda möödub väikeses, väinides vaid elites-materjalius sobiva valge kivini suuri leu. kohti.²⁷

Maa asukohta suhtes on väirane il ja Barowil sarvesest. Barow oli esimene, kes viis oma riigi väirase ookeani tundmatule saarele.²⁸ Oma loode kirjutamisel kasutasid utopistid maadearastuste uuemaid andmeid. Mõis „Utopia“ and mesagil Atlantii ookeanis. Campanella oli andmeid juba India ookeani kohta. Seeparast andri „Päikeseliin“ mesagil India ookeani saarel. Väib arvata, et see on Trilon. Campanella märgib, et „Päikeseliin“ and ekvatori piirkonnas.²⁹ Trilon ei asu mill ekvatoril, kuid vanadel kaartidel,

27 Берае, 239.

28 Ф. Тэкон, к. 5

29 Кампанелла, к. 33

misda campanella oli kahtlemata näinud,
läbib seda evaator.³⁰

Baron las muuta maadeavastuste
perioodil XVI - XVII sajandil. Sel ajal oli
ühes tundmatu alas lõuna mere
(Vaike ookean), mis oli sel ajal paljude
maadeavastustest huvitatud riikide
huvi keskpunktis. Baroni pool sajan-
dil hiljem paigutas ka Vairasse oma Se-
varambide utopistliku riigi Väike ookea-
ni piirivõrsta - tundmatule Austraalia
maandile. Tõenäoliselt on see, et selle
mõttele viis Vairase'i Baroni, Mers Hauti.
Vairase'i juures on juba räägitud, mis
ta ralis just Austraalia Svarambide riigi
arenguks. Võibolla Baron lähtus varem-
samadest kaalutlustest: paigutasid Bensalemi
riigi tundmatule lõuna mere saa-
rle, võimaldas see tal kirjeldada selle
maa elanikke ja seal neilival korda utoo-
pia vormis.

Millised on siis sõltuvalt ja poliiti-
lise uuna määrused Bensalemis ja Sva-
rambide riigis? Baroni pool kirjeldatud
Bensalemi riik põhineb naeranduse print-
siibilil, seal puudub nii ravaanduslik kui

30 kahtlemata, juul. 189, nr. 2

ka soltsadene võrdnes. Seal leidub va-
 seid³¹, ühed peavad teenima teisi³², suurt
 osa elendab seal raha - nii aulastata-
 misel³³ kui ka mejal. Peab aga mainima,
 et kuigi Beersalmsis kehtib raomandus, kuu-
 luvad seal riisui kõik riikused riigile.
 Selles osas on see nagu kodanliku riigika-
 pitali elukäitaks, mis tänapäeval leitb
 üha enam kapitalistlikes maades.

Natu. pidiult Beersalmsile on Vairane
 riikuse ja raomanduse kaotamise pealt,
 ta kuulutab maa ja kõik riikused ena-
 ditult rahvale kuuluvaks³⁴, jaotus toi-
 mub nii aga vajaduste järgi³⁵. Se vara-
 de jadamatuse lähendab Vairane'i kõi-
 ge enam lampanelale, kes oma "Päikes-
 liinas" kuulutab samuti, et selle daniel
 on kõik ühine³⁶, - nii majad, magamis-
 toad, voodid kui ka muu rajalik³⁷. Kuld
 ja hõbe ei elenda seal mingit osa. Need
 hindavad seda vaid kui sobivat mater-
 jali riistade ja kõigile ühiste ette val-
 mistamiseks³⁸.

Vairane kaotab sarakambide juures
 kõik siseselised riikused, sest loodes

31 ф. Токон, ук. 19
 32 ф. Токон, ук. 8, 33
 33 ф. Токон, ук. 21
 34 Бекас, ук. 260
 35 Бекас, ук. 260
 36 Кампанонна, ук. 45
 37 Кампанонна, ук. 56
 38 Кампанонна, ук. 66

olevat loomad kõiki võrdsetena.³⁹ Raha ei olenda sevarambide juures mingit osa. Selle kasutamise on nad nadusega ära uellanud.⁴⁰

Vairase nimelab sevarambide poliitilist korda monarhistlikeks, despotlikeks ja heliokraatlikeks, uena kõrgeim võim uulub monarkile; kes on usgu riigi varanduse aiuuekses premeheks ja omanikeks. Selles monarkies on päike.⁴¹ Tegelikus valitsejaks on päikes asemik maal- asuuningas. Vastalt, et Vairase oma juuridilise hariduse juures üi mütles, uage ta nimelab sevarambide poliitilist korda, sest asuuningas valitse kõrgeima riigiõuuegu pealt.⁴² Ilma kõrgeima riigiõuuegu otsusta ei saa uuningas ühtegi üritust läbi viia, riigiõuuekogul on õigus isegi uuninga kõrvaldamises.⁴³ Kui Vairase ei julge avalikuult välja astuda absolutismi vastu, siis tub Baron xda Inglismaal palju julgemalt. Ka tema Bensalemi riigis on valitseks huumaa- ne ualguatatud monark. Kuid Baron ta- tab avalikuult, et uuninga kões ei ole

39 Берае, ук. 259

40 Берае, ук. 282

41 Берае, ук. 284

42 Берае, ук. 285

43 Берае, ук. 289

ainuvõim. Seda näitab närvõi see, et ta annab väga suuri õigusi Saalomoni majale, mis ei tegele mitte üksnes traditsioonilise tööga, vaid alle kões on ka rida tähtsaid monopole, nende seas ka uugu tootmise monopol. Siin avaldab Bacon mõtte, mida ta kaitses ka uugu oma riikliku tegevuse rätel - ja nimelt, et uuringas peab valitsema käsikäes parlamendiga.

Nii „Uue Atlantis“ kui ka „Sevarambide ajalugu“ on sarvaxed üügi teuvimise poolt. Mõlemil juhul on tegevust targa antajaga. Kristlikus kirjanduses peti tolal ühes muistse tarkuse allikaks uuringas Saalomoni tarkust. Ülitarkades peti ka paristid. Baconil augi esimeseks valitsijaks Saalomon, kes annab kõlja peatügu kõik Bensaleuis kultivad targad xadused. Sevarambias on selleks Sevarias, kes pärineb parside xast.⁴⁴

Millest siis tullevad nimused Baconi „Uue Atlantise“ ja Vairamisi „Sevarambide ajaloo“ rahul? Võib arvata, et siin teudab omlist osa nende päritolu ja ka osarõtt riiklikust tegevusest. Uusaadli

riindajana ning alles olnud tähtsate riiklike ametikohtade, on Bacon täiesti rahul Inglismaal valitseva monarhia väljavalitud raiidse, d ta nõuab parlamentide regulaarset kokkukutsumist. Separat ta ka ei propageeri, Mess Klanti-ns' mingid suuri muudatusi riigi poliitilise monarhia osas. Seda, kuidas parandada riigihorda, on Bacon kirjeldanud „õnneks“.

Ka Vairase ei avalda üht rahulolematust Prantsusmaal valitseva monarhia vastu. Ta vaid kirjeldab kapteni Sideni kaudu kohtemonarhia Prantsusmaal ning toob esile kaal valitseva baasuse ja ülemuse us lõimistamise, mis juba vähest teenistuses oleu ajal muutus tallo raskemaks.⁴⁵ Nõib oletada, d Vairase'il oli rohkem põhjust rahulolematuseks kui Baconil. Oli ta ju pärit protestantlikust perekonnast. Leningas domis XIV ajal algas aga protestantide julm tagaajamisamine. esmärkega pöörata nad katoliiku ussu. Nõuab Vairase kui uus protestantidest teudis ühelist poolehoidu absolutistliku monarhia ja selle poolt toetatava poliitika

vastu. Tall tehti korraldust ettepanemuid
astuda riigiteenistusse, kuid Vairase
uudus sellest⁴⁶. Selga viiravalt Baroni
ei võtnud Vairase osa riigiteenistusest.

Erinevad on Baroni ja Vairase'i sei-
sused usku ja tegevust. Bensalemis on
valitsevaks ristiusk, kuid usku seal ei tun-
nistata. Bensalemis valitsevat ususalli-
matusest annab teavikust näha see, et
Bensalemi riiki lubatakse tulla vaid kristlastel.⁴⁷
Vairase'i poolt kirjeldatavas Sivasambas
on aga päikesus. Selles osas on Vairase-
i'i lähe rõhutamõeldud. Hüvi „päikese-
religioon“, mis rätionaliseerib religiooni
närve oli laialt levinud XVII sajandi ain-
janduses.⁴⁸ Ka Campanella „Päikeseliuna“
demonstratsioonid peavad päikese jumalaks, ni-
mitavad päikese jumalate kujutiseks, pal-
guse ja elavaks rühmituseks, mille nauding
võib eksisteerida saab rahgust, soojust, ilu,
dustavat jõudu ja võimsuguseid hüve-
sid.⁴⁹ Oma maad nimetavad nad „päi-
kesriigis“. Vairase'i ja Campanella lähe-
dust rõhutab ka see asjaolu, et ka Siva-
rambid nimetavad oma maad „päikese-
riigis“.⁵⁰ Väga võimalik, et Vairase rühm.

46 Ф. П. Шубаева, к. 309

47 Ф. Тэкоу, к. 7

48 В. П. Волгин, Французский годовой XVIII в., к. 39

49 Кампанелла, к. 110

50 Верас, к. 134'

tab swarambidele päikes-ultuse just
lampaella mõjul.

Swarambide uligrooni kirjeldamisega
annab Hainane vajatult mistlike ma-
de uligrooni de mütika, kuid ta teeb se-
da väga ettevaatlikult⁵⁷. Kuigi swarambes
uhtib iiklia uligroon, on seal hulga-
alt erinevaid uligroone. Tõsi, kõik need
ultused peale päikesultuse on seal
uhtatud, kuid igasul on seal õiges est-
tada oma regioonid raateid ja neid kaht-
ta. Swarambias organiseeritakse iing, iihis-
kondlike dispuute, kus igasul võib rabelt
esineda oma seisukohtadega ilma, et tal
tuleks sejuures karta karistust või laikut⁵⁸.
Hainane avaldab erinevate uskuühimuste
suhtes enam sallivust kui seda teeb Bacon.
Religiooni vaudumuste vabadusele, mis
uhtib swarambias, rakandab Hainane de-
uonda nendes maades, kus uligroon on
sageli etteväändeks kõige baivimlikumatele
ja baivasamatel tegudele. Kõige tähtsapa-
väärsen Hainane'i juures on mitte see, et ta
ollis pärit protestantide kart, esulb siiski
mille väga raske ajal sidamitumistuse
vabaduse kaitsejawa, vaid hämmastav on

57 B. П. Бонин, Французский Югостр VII б., стр. 42

58 B. П. Бонин, Французский Югостр VII б., стр. 43

just tema poliitiline läbilangemus, mis viib ta mõttele, et religioosites tülides ja sõdades on religioon vaid ettekäändeks.⁵³

Laste kasvatamist ja õpetamist räägib Bacon vähe, vaid sees Saalomoni ni vajaga mainib ta, et see omab õpilasi, keda pühendatakse teaduste saladustele, et nad jätkaksid varem alustatud tööd. Nagu kõik muu, nii on ka kasvatuse allikad siin teaduslikele huvidele. Seega kasvatuse ei ole siin ühiskondlik ego kollektiivne, vaid see on usaldatud spetsialistide kollegiumile, mis töötab täiesti hoolitsetuna rahvamassistest. Õpetuse eesmärgis on siin mitte õnn, vaid rõim.⁵⁴

Palju pikemalt ja põhjalikumalt peatub laste kasvatuse juures Hainan. Svarambide rügis on vilised ühiskondlikud soolid valitused ja osavilise inimeste juhtimised. Isa ja ema kaotavad täielikult rõime laste üle ning lapsed muutuvad nagu rügi lastes.⁵⁵ Suured tähelepanu pööravad svarambid töökasvatusele.⁵⁶ Lapsi kasvatavad svarambid nii, et nad oleksid ausad, töökad, õnnelikud, armastaksid oma kodumaad ning peaksid sinna aktiivsetest sadustest.

53 B. T. Bourne, Французский эгоизм стр. 6, lk 43jj.

54 H. J. Mopson, lk. 81

55 Берде, lk. 292jj.

56 Берде, lk. 298jj.

Bensalem ja Swarambia kujutavad
 rangelt seletud süsteemi. Nii Bensalem-
 land kui ka swarambid kartsid, et lei-
 tud rahvad annavad neile oma komme-
 tu ja muudustega halba elu⁵⁷. Kuid
 nad ei isellenud end teiste maadest
 täielikult. Aegajalt saadavad nad
 teistest maadest oma inimesi, et saada
 teada muudustest ja riindmustest, mis
 nad on teostanud⁵⁸. Kui Bensalemis peetakse
 siset välismaadega Saalomoni maa ja
 3 riidajat⁵⁹, siis lubasid swarambid räl-
 lismaale saanti vaid niisuguseid räljaõppe
 saanud inimesi, kes oskavad võõraid uu-
 li, uiti aga pärsia keelt, et mid saade-
 ti pärslastena Aasiat ja Euroopat⁶⁰. Sa-
 nasus Baconi ja Vairani'i vahel on siin
 silmatorkav. Vairani' võis just Baconilt
 õppida, et saata swarambe salajas lulle-
 tul kiirelt tarkusi koguma.

Kui Vairani'i utopism ilmub just
 swarambide sotsiaalse ja poliitilise asena
 kirjeldamisel, siis Baconil on selles osas
 vähe utopistlikku. Bensalmi riigi näol
 ei esle ta minguid erilisi plaane ühis-

57 Берае, к. 121, ф. Тэкоу, к. 17

58 Берае, к. 178, ф. Тэкоу, к. 11

59 ф. Тэкоу, к. 18

60 Берае, к. 178jj.

konfliktiks ümberaonaldusteks. Baconi utopism avaldub just „Uue Atlantise“ nimes osas, mis ta kirjeldab Saalomoni maja. Siin avaldub just Baconi utopism teaduste osas, mis Vairansi'ile on väga kallis. Separat on nende utopismis raske leida ka sarnasust, kuna see avaldub ümmalgi erinevalt.

Tahaks lühidalt märgata, et ühe inglise XVII sajandi utopistlikku laadi teose „Oceania rabariigi“ autori Harringtoni juures. See on inglise aadliku revolutsiooni ja aaduseja aegne utopia. Võrreldes varasemate utopistlike võraandega (ka Baconi „Uue Atlantise“ ja Vairansi „Svarambide ajalooga“) on selles märgata suuri erinevusi. Kui Vairansi ja osalt ka Baconi teosed kuigi mitte üksnes oma töödes kirjeldatud riikide formaalse struktuuri vastu, vaid ka nende riikide elanike elu ole vastu, siis Harringtoni „Oceania rabariigi“ on võik meil, rangelt piiritletud ja see sarnaneb juuride listile antidele.⁶¹ Seal puudub rahvas, on vaid asutused.⁶²

James Harrington (1611-1677) oli pärit

61 A. N. Mopison, lk. 77

62 A. N. Mopison, lk. 89

uuesti aadlipreestrid, kuid selle
 riindajad võtsid aktiivset osa XVII sajandi
 maaga seotud tehingutest, pod-
 dard liiva ja maa kapitalistlikku are-
 gutest. Suga oli Harrington uusaadli
 riindaja. Oma vaadetest oli Harrington
 vabariiklane⁶², kuid tal olid väga head
 suhted ka kuningas Charles I. On tea-
 da, et 1647.a. mais sai temast inglise
 kinnisvõttekammerhärra⁶³. Kuninga hukka-
 mine, mida ta olevat tapalavale saat-
 nud, avaldas Harringtonile märudavat
 mõju. Pärast seda las ta raamatu, sel
 ajal kirjutas ta oma poliitilise romaani
 "Okeania vabariik", mille ta lõpetas 1656.a.
 "Okeania vabariigi" kirjutamise eesmärk
 seisnes Harringtonil selles, et jutustada
 kaasaegset Inglismaast ning soovita-
 da vahendeid suurekate valitsenuriga
 seotud probleemide lahendamiseks⁶⁴. Uto-
 pistliku romaani vormis esitas ta põh-
 jaliku inglise riikliku ühalduse im-
 peroonaldamise programmi, väjenda-
 des nende uusaadli ja kodanuse^{riindajate} huvi,
 kes soovisid, et kodanlik-aristokraatlik
 vabariik on riindam vahend mi mo-

62 A. A. Mopion, lk. 98

63 H. W. Campbelle, Третья, lk. 360

64 H. W. Campbelle, Третья, lk. 365

naarhia võime hoidumises enda räs-
ning olid sepärasel meelestatud opo-
stheemilisel potentsiaalil režiimise
ja monarhia restaureerimise ideedest.⁶⁵

Harington oli uarvide lepitamise idio-
loog ning avar, "mii omandi"⁶⁶ ümber-
jaotus maad on teostunud, pab tunc
valitsija nda märkama ning muutama
riigivormi, mitte viies aja uuei uvolit-
stooni ja uedusõjani.⁶⁷ Omandi ümberjao-
tuse all mõttes Haringtoni maavalduse
üleminekut ilikoonu, kuningaja ja ri-
iime väest uusaadli ja uodanuse kätte.

XVII sajandil olvad Haringtoni järgi Ing-
lismaad ujuuenuid, rahvalik omavalduse
bilans, mille alusel võis usist uuida
vaid rabariik.⁶⁸ Sillega ta tahtis tõestada,
et monarhia restaureerimine on võimalle
loomulike põhjuste tõttu. Märsud tule-
nust Haringtoni avates sellest, et alluvad
tahavad saada uimeest, rimee või raba-
dust. kuid, rõrdes rabariigi⁶⁹ puudub
alus märsudeks, sest rahvas omarat ual
kõike. Sõna, rahvas⁶⁹ all märsstab Haring-
toni uueuõike uieid solhaalsid uhte,

65 To. H. Cappeuun, Топода, lk. 365
66 Omandi all mõttes Haringtoni maavalduse
kuuva XVII saj. oli Ingliismaad maaomandit
samaks omandirolmiks (H. H. Mopie, lk. 94)
67 To. H. Cappeuun, Топода, lk. 362
68 To. H. Cappeuun, Топода, lk. 363
69 samas

kes omasid maad omavahel, mitte aga maaduid ja sõltuvaid talupoegi, veda ta oma töö ei maini kordagi.⁷⁰

Selleks, et säilitada "rahvalik omaduse silm" soovitas Harington oma agrariaadust, milles ta teib ettepaneku määrata kõrgim maavalduse määr sellele maadulegaga, mis koos igal aastal karmid 2 tuhande naelsterlingi ulatuses. Maavaldus tuleb jagada 5 tuhande maa-omaa vahel, mis omavahel jagatakse karmuni saamise murese järgi kahte alam.⁷¹ Valimisõiguse murese Haringtoni järgi ainult nende kahe alam esindajale.

Haringtoni poolt esitatud projekti kodanlik - aristokraatlik iseloom oli raieldamatu. Ta lähtus sellest, et rahvas ilma aadlikuta ei ole võimeline riiki valitsema, et riik määrab rahva õigused, mitte aga rahvas riigi õigused.⁷²

Haringtoni "Okeania vabariik" tõmbas enesele raaradalt rohkesti tähelepanu. Tema ümber tekkis terve pamfletikirjandus, mis oli suunatud kas tema kaitses või vastu.

70 W. Campbell, Okeania, lk. 267

71 W. Campbell, Okeania, lk. 233

72 B. W. Robertson, W. A. Tapp, lk. 21

73 W. Campbell, Trepoda, lk. 364

Õlle uaris välja Haringtoni väite, et
 pärast uuelustooni u ole Inglismaal rõi-
 malik taastada monarhiid. 1660. a. tuli
 Inglismaale tagasi Charles II. „Kola-olubi“,
 mille Harington ja tema poolehoidjad
 olid moodustanud oma ideede propage-
 rimiseks, suliti. 1661. a. rögisele aastati
 vandenõu kuningaga vastu, kuhu arvati
 kuuluval ka Haringtoni. Ta arreteeriti.
 Nauglas haigestus ta surbunuti, raviti
 teda aga surtes annustes tugvatooi-
 meliste ravimitega, mille tagajärjel te-
 mal ilmusid psüühilika häired⁷⁴. Pär-
 ras vabanevit tema tervis siiski para-
 nes ja ta püüdis iteg. uijulada. Suri
 ta 7. septembril 1677. a.

Näga võimalik, et Vairane oli kuul-
 nud või lugenud midagi Haringtonist,
 sest nores vangistamisega ja tema
 uingitamise katsetega oli Harington
 60. uadale a. Inglismaale kuvi uskpuunuti.
 Nendel aastatel või mõni aasta hiljem
 viibis ka Vairane Inglismaal. „Swaram-
 bide ajaloo“ u viita uill miski sellele,
 et Vairane olus kasutanud Haringtoni
 tööd. Ilmselt olid Haringtoni ideed talle
 uivõrd vöörad, et ta ei pea tähtsaks mid
 ingi ära märkida.

74 to. H. Campenun, Toopda, lk. 381

döppsõna

"Utopia poliitikas on seda laadi soov, mida pole kuidagi võimalik teostada, ei niid ega liigemoosov, mis ei tugine ühiskondlikule jõududele ja mida ei niimita poliitiliste jõudude, alarrijõudude kann ja areamine.

Otseselt poliitilise utopia laadis on kirjutatud Karingtoni, Oksa. nia Nabaiik. Kuid seda võib seelda ka Vairani'i "Svarambide ajaloo" kohta. "Svarambide ajalugu" on kirjutatud kommunistliku utopia vormis. Svarambide ühiskond on sarvaxid jooni tuleviku kommunistliku ühiskonnaga. Kuid siiski on svarambide ühiskond utopistlik, sest XVII sajandil on oell vara rääkida tegelikult eksisteerivast kommunistlikust ühiskonnast. Svarambide kõige arengutase on lihtsalt Vairani'i rüja mäeldes.

Naatamata selle oli "Swarambide ajalool" nimen meen nii Prantsusmaal kui ka nägaspool seda. "Swarambide ajalugu" on leidnud arenevaid järeleaimajaid ja edasiarundajaid XVIII sajandil, kes saavuti kirjutasid väga mõeldud rahvaste kohta. "Swarambide ajalool" on pööranud tähelepanu ka suurel prantsuse XVIII sajandi valgustajad - Montesquieu, Voltaire - neid kuulab Vairasse mitte oma sotsiaalsete ideedega, vaid just religioosipoliitika osas. Inglise riiklased võrdlevad sageli Vairasse'i "Swarambide ajalugu" D'foe "Robinson Crusoe" ja Swifti "Gulliveri reisidega", mis mõlemad ilmusid XVIII sajandi I pool ning saavutasid suure populaarsuse. F. Kleinwächter võrdleb "Swarambide ajalugu" Restif de la Bretonne jutustusega leudaratest inimestest, kuid ta tõstab Vairasse'i töö sellest teundevalt nõrgemale.

Sega oli Vairasse'i "Swarambide ajalugu" esimeseks tööks Prantsusmaal,

2 A. Dichtenbergu, lk. 38

3 P. T. Ellybarbä, lk. 311

4 samas

5 F. Kleinwächter, lk. 59

milles väljenduvad selgelt sotsiaal-
 muistlikud tendentsid. Ta oli nagu
 utopistlikku sotsialismi rajaja
 Prantsusmaal, kes lüüdis hiljem areu-
 kall edastajaid.

Erinevalt Nairassi "Iwarambi-
 de ajaloost" on meil Francis Baconi
 poole "Uues Atlantises" kirjeldatud
 Bensaloni riigi sotsiaal-politilises
 korras vähe utopistlikku. Tema uto-
 pism avaldub peamiselt Saalomoni
 maja tegemise ja ühendamise kirjeldamisel.
 Bacon avas et teaduslik
 progress ei ole võimalik ilma riigi
 autiõse toetusega. "Uues Atlantises" ta
 rõhutabki vajadust luua teaduste akadeemia,
 mille plaani ta esitab Saalomoni
 maja näol. Baconi soov täites
 hiljem. 1645. a. loodi riiklik kolleegium
 selle rajajad - Samuel garlieb, utoo-
 pilise teose "Akademia" autor ja tsirkli
 teadlane ning muu pedagoog ja Ameerika
 komensky - teemistast, et need ajen-
 das sda tegema Baconi "Uues Atlan-
 tis"⁷ 1662. a. muudeti see kuninglikuks Jeltzer.⁸

6 С. Сысоторник, кк. 28

7 А. А. Морион, кк. 82 jj.

8 А. А. Морион, кк. 83

See oli Inglise Teaduste Akadeemia-
päämiselt loodusteaduste ja matemaatika
alal.

Baconi kohta sobib täielikult
Engelsi poolt „looduse dialektikas“
XVI - XVII sajandi silmapaistvate isikute
kohta antud iseloomustus: „Mis
uud aega näiti iseloomustab, on see,
et nad peadegu võik elada kest oma
aja liikumist, võtsid davall oma tegeli-
kust võitlemist, ansid ühe või teise par-
ti poolle Sellest tulenes see iseloomu
täiuslikkus ja jõulikus, mis uide tevik-
likus inimesteks tegi. Kabiinetiõpetlased
did nandiks...“

Uis puidub „Svarambide ajaloo“
ja „Uue Hlaantise“ sarvasesere, mis on
ilmue, et Nairasse teudis Baconi „Uut
Hlaantist“, uigi sarvasest on siin väga
vähie ja seda on raske lida. Selle ühes
põhjuseks on muideugi asjaolu, et nad
olid niuivate ühisuondliku seisundliga
ja raaditega. Ka avaldub nende utopi-
pism erinevalt. Baconi utopism pui-
dudab päämiselt teaduste arengut,
Nairasse'il avaldub see aga Svarambi.

9 F. Engels, looduse dialektika, Tln. 1962, lk. 6

de rügi sõtsiaal-poliitiline konna kirjeldamises.

Utopismu teemalise kohta kirjutab k. Marx, et "... alles väjajärgnemata klassi revolutsiooniliste vastastatud ühiskondudega käsitsid kaasa vastavad teoreetilised väjajärkumised, XVI ja XVII sajandi ideaalse ühiskondlike konna utopistlikud kirjeldused. Suga on utopistlik kirjandus sisuliselt töötavate klasside ideoloogid. Selliste utopistide kirjamine hulka kuuluvad Thomas More, Campanella ja ka Vairama. Nende hulka aga ei saa midagi paigutada Francis Baconit, kelle utopism avaldub hoopis teisel alal kui ulpool nimetatud autoritel. Selles suhtes on Vairama' Baconist progressiivsem ning tema utopia on leidnud suuremat edasiarendamist ka hiljem. Vairama'i suur tähtsus seisnebki selles, et ta oli nagu ühendavaus lüliks, mis sidus More'i "Utopiat" XVIII sajandi sõtsialismiga". Suur teine selle liili avastamises on N. P. Kolginil.

10 F. Engels, Sotsialismi aremine utopiast teaduseks, k. Marx ja F. Engels, valitud teosed, 2. k., TLN 1960, lk. 96

11 B. П. Бонин, Французский утопизм XVIII в., lk. 49

Kasutatud kirjandus

- K. Marx, Gotha programmi kriitika,
K. Marx ja F. Engels, valitud teo-
sed, 2. k., Tln. 1960, lk. 5-35
- K. Marx, Kapital, 1. k., Tln. 1953
- K. Маркс, Творение государственности,
К. Маркс и Ф. Энгельс, соит. 26.1. II,
M. 1963, lk. 3-648
- F. Engels, looduse dialentika, Tln. 1962
- F. Engels, Sotsialismi arenevine utopiast
teadusiks, K. Marx ja F. Engels,
valitud teosed, 2. k., Tln. 1960, lk. 95-127
- K. Marx ja F. Engels, Kommunistlike partei
manifest, K. Marx ja F. Engels, va-
litud teosed, 1. k., Tln. 1957, lk. 19-45
- K. Маркс и Ф. Энгельс, Об Америке, M. 1952
- V. I. Lenin, Sotsiaaldemokraatlike partei
programmi projekt ja selitus,
teosed, 2. k., Tln. 1949, lk. 75-100
- V. I. Lenin, Kaks utopiast, teosed, 18. k.,
Tln. 1953, lk. 325-329
-

Тэкон, Фрэнк, Новая Атлантида, Опыты
и наставления правителей
и политическое, М. 1962
= Ф. Тэкон

Верае, Дени, История севараитов, М. 1956
= Верае

Кампанелла, Город солнца, М. 1954
= Кампанелла

Мор, Томас, Утопия, М. 1958
= Т. Мор

Морелли, Кодекс природы, М. 1956
= Морелли

Нойкогиде диде Коммунистиче Парти
программ, Тен. 1961

Хрестоматия по новой истории, под ред.
А.А. Тубера, А.В. Бфимова, т. I, II, М. 1963
= Хрестоматия

Английская буржуазная революция, под
ред. В.А. Кошкинского, Я.А. Левинс-
кого, тт. I, II, М. 1954

= Английская буржуазная революция II

Бер, М., Общая история социализма
и социальной борьбы, М.-Л. 1927
= М. Бер

- Волчин, В. П., Французский утопизм XVIII в.,
Дени Верас, История севарам-
бов, М. 1956, с. 5-49
= В. П. Волчин, Французский утопизм XVIII в.
- Волчин, В. П., Французский утопический
коммунизм, М. 1960
- Деборин, А. М., Социально-политические
учения нового времени, т. I, М. 1958
= А. М. Деборин
- История философии, т. I, М. 1957
- Kleinwächter, F. Die Staatslehre, Wien, 1891
= F. Kleinwächter
- Коган-Тернштейн, Ф. А., "Новая Атлантида"
и "Опыты" Фрэнсис Бэкона,
Новая Атлантида, Опыты и
наставления правительственной и
политической, М. 1962, с. 143-194
= Ф. А. Коган-Тернштейн
- Лавровский, В. М., Тарл, М. А., Английская бур-
жуазная революция XVII века, М. 1918
= В. М. Лавровский, М. А. Тарл
- Lichteubeger, A., de socialisme au XVIII-e siècle,
Paris, 1895 = A. Lichteubeger
- Мамзювич, У. П., Очерки по истории по-
графических открытий, М. 1957
= У. П. Мамзювич
- Мельвил, М. Ж., Фрэнсис Бэкон, М. 1961
= М. Ж. Мельвил

Мортон, А. П. Английская эпопея, М. 1956
= А. П. Мортон

Народы Австралии и Океании, под ред.
С. А. Шокарва и С. Т. Толстова, М. 1956
= Народы

Новиков, Т. А., Австралия, животный мир,
ТрСЭ, т. 1. М. 1941, к. 145-146

Петровский, Ф. А., комментарии, Кампанел-
ла, Город солнца, М. 1954, к. 171-188
= Ф. А. Петровский

Platzhoff, W., Geschichte des bayerischen
Staatsystems 1553-1660, Mün-
chen-Berlin, 1928
= W. Platzhoff

Романская, А. В., Очерки по истории Фран-
ции XVII - XVIII вв., М. 1958
= А. В. Романская

Савин, А. И., Лекции по истории англи-
ской революции, М. 1957
= А. И. Савин

Самойло, А. С., Английские колонии в
Северной Америке в XVI веке, М. 1963
= А. С. Самойло

Сапрыкин, Ю. М., Торьба Таррингтона и его
группы за республику, сборник
Средние века, вып. IX, М. 1957, к. 354-383
= Ю. М. Сапрыкин, Торьба

Sisukord

	lk.
Sisjuhutus	2
<u>I</u> pt. D. Nairane ja kaasalg.	9
<u>II</u> pt. Nairane'i utopism.	38
<u>III</u> pt. Inglise <u>XVIII</u> sajandi feo- daalabsolutistliku konna kriitika.	74
<u>IV</u> pt. D. Nairane'i ja inglise <u>XVIII</u> sajandi utopismi rõõdus.	119
Lõppsõna.	140
Kasutatud kirjandus.	145